DR. RÁCZ VILMOS

PÁRBAJKÓDEX

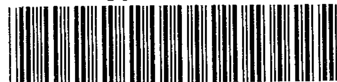
ÉS

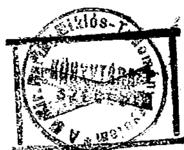
LOVAGIAS ELJÁRÁS

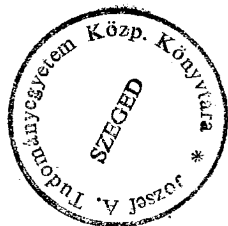
AZ IRÓ KIADÁSA

AZ ATHENAEUM IRODALMI RT. NYOMÁSA

BUDAPEST

79704. — Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt nyomása. Budapest.

Párbajkódexem első kiadásához Almásy László, Baracs Marcel, Berty László, dr. Bessenyey Zénó, Alsótakáchy-Farkas Elemér, Gömbös Gyula, Kánitz Géza, Molnár Béla, dr. Nagy Béla, Prónay Pál, Szemere Kálmán, Zlinszky István és báró Vojnits Sándor barátaim írtak ajánló sorokat.

Közülük azóta

ALMÁSY LÁSZLÓ
BARACS MARCEL
GÖMBÖS GYULA
KÁNITZ GÉZA
MOLNÁR BÉLA
DR. NAGY BÉLA

drága barátaim elköltöztek az élők sorából.

Az ő felejthetetlen emléküknek ajánlom párbajkódexemet.

MOTTÓ:

Ha nem volna lovagias út, akkor úriemberek, akik közt sértés esett, baráti jobbot felemelt fővel egymásnak sohasem nyujthatnának.

ELŐSZÓ

Párbajkódexem ezelőtt 15 évvel megjelent első kiadásának előszavában azt írtam, hogy párbajkódexem voltaképpen *a lovagiasságért* készült, de *a párbajok ellen.*

Amit akkor írtam, azt vallom ma is. Ma is elítélem a mindenáron való párbajozást, ma is azt mondom, hogy csak kiegyenlíthetetlen ellentét esetében szabad megnyitni az ellenfelek előtt a vívóterem ajtaját. A párbaj komoly, férfias intézmény — szokvánnyá, játékká, hősködéssé lealacsonyítani nem szabad.

Ebben a szellemben írtam meg annakidején párbajkódexemet és ez a szellem, ez az elvi alap vezetett most, amikor az első kiadást átdolgoztam.

Ma inkább mint valaha: *elengedhetetlen szükségesség a lovagias út*, az elvadult világ, eldurvult társadalmi formák egyetlen korrektívuma. Az, aki ma azt merné mondani, hogy a párbaj intézménye a középkorból maradt itt: önkéntelenül is meghajtaná zászlaját e mondásával a középkor előtt, mert ma, a botrányos becsületsértési perek korában, ahol a sértett és a

sértő egyaránt van kitéve az utca lelki meztelenségeket kutató kíváncsiságának: a „középkori" lovagias út az egyetlen, amely megvédi a férfias szemérmet, a magánélet szentségét, a jogos büszkeséget és az érzékenységet.

Egyetemi polgárok menzuráiból, nagyurak kedvteléséből, katonatisztek előjognak tetsző berendezkedéséből így vált minden önérzetes és tisztességes férfi közkincsévé a lovagias út, utolsó mentsváraként és őrzőjeként a polgári becsületérzésnek.

Azokhoz szólok még, akik csak 15 évvel ezelőtt is azt hangoztatták, hogy ők „elvi ellenségei" a párbajnak, a lovagias útnak. *Most* feleljenek: akad-e még olyan berendezkedés a társadalomban, amelynek ennyire alapelve a gyöngébbnek a védelme? A lovagias út a sértett jogainak tiszteletén és a mindenki számára egyformán mért igazságon épül fel. Keressék meg az elvi ellenségek ezt a vezérgondolatot az élet más területén — lehet, hogy elvben, papíron meg fogják találni, de *gyakorlatban* aligha.

Párbajkódexem második kiadását azzal adom az olvasó kezébe, hogy sohse felejtse el: az, aki a lovagias útra lépett, ezzel a tettével beállott abba a körbe, ahol egymás kezét olyan férfiak fogják, akiknek célja: *a gyenge védelme és megtorlás szolgáltatása a jogtalanul megtámadott számára.*

1938 május havában.

Dr. Rácz Vilmos.

BEVEZETÉS

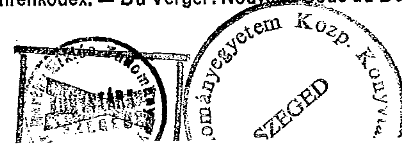
Vannak a sérelmeknek bizonyos fajai, amelyeket a sértett büntetőbíró elé vinni nem akar, mert a sérelem nyilvánosságra jutása, még a sértő szigorú megbüntetése esetén is, a sértettre nagyobb hátránnyal jár, mint maga az elszenvedett bántalom.

Ezek a sérelmek: a becsületnek, a hírnévnek, a reputációnak közvetlen megsértései.

A becsület közvetlen megsértésének esetei alá vonja a közfelfogás a testi sértés enyhébb eseteit, sőt még a büntetőjogilag súlyosabban minősülő eseteket is, hacsak azokat a sértő nem fegyverrel követte el. A fegyverrel ejtett sérülések, úgyszintén azok a bántalmazások, amelyeknek következtében a megsértett személy szervezetében fogyatkozások történtek — maguktól értetődően a büntetőbíró joghatósága elé kívánkoznak.

A kulturált férfi, akinek a sértő a családi életét dúlja fel: az a becsületében, de azontúl

FORRÁSMUNKÁK: Bolgár Ferenc: A párbaj szabályai. — Cabot: Attaque et défense sur le terrain. — Chateauvillard: Essai sur le duel. — Clair Vilmos: Párbaj-Codex. — De Sgardelli: Párbaj-Codex. — Hergsell: Duell-Codex — Ristow: Ehrenkodex. — Du Verger: Nouveau Code du Duel.

még egyenesen atavisztikus ösztöneiben is sértve érzi magát. A maximális 3 hónap, amivel a büntetőtörvény a házasságtörőt bünteti, s ezt is csak különös előfeltételek fennforgása mellett, de viszont nem a bűnös nő, anya kipellengérezése nélkül, nem lelkesítheti a sértettet arra, hogy igazságát a büntetőbírónál keresse.

*

Valljuk, hogy a jövő legféltettebb kincse: a gyermek. A jelené: a becsület.

Törvények — és pedig jó törvények seregével védi az állam a gyermeket születésének első pillanatától kezdve. Ez a védelem végigkíséri serdülése útján s még azontúl is, ha önmagáról gondoskodni nem képes; az állami gyermekmenhelyek, a patronázs, a munkára nevelés, az iskola intézményesítésével. Ki merné azért elvitatni annak az óriási fontosságát, amelyet az állammal párhuzamosan, a magánjótékonyság ezernyi alakjában nyujt a veszendőbe ment gyermek megmentéséért?

A becsületnek ugyancsak az állam parancsol tiszteletet. Aki ez ellen vét, azt megbünteti.

Ki volna azért eléggé balga elvitatni annak a segélynek az óriási jelentőségét, amelyet az állammal párhuzamosan a társadalom a lovagias út alakjában nyujt a megtámadott becsületnek?

*

Szakítani kell azzal a felfogással, amely azt hirdeti, hogy a párbaj szükséges rossz, amelyet melegágyában: a lovagiaskodásban kell kiirtani.

Józan ember a párbaj közönséges bűncselekménnyé degradálásának első következményéül az erkölcsök, a modor, a társadalmi érintkezésben elfogadott hang hihetetlen eldurvulását fogja jósolni. Gondoljunk csak arra, hogy hány és hány ütésre emelt kéz áll meg feleúton, mert tudja, hogy az ütésért fegyverrel kell elégtételt adni, de viszont azt is tudja, hogy a sértésért, amelyet rajta elkövettek és amely ütésre ingerelte: ellenfele úgyis lovagias elégtételt adni köteles. Hajh, de le fognak sujtani a felemelt karok, s de szabadon mocskolódnak majd a mosdatlan szájak, ha a párbajt tényleg ki fogják küszöbölni tudni! Nézzünk csak kissé körül azokban a berkekben, ahol a lovagias eljárás „elvi" ellenségei tanyáznak, az a tónus, amelyet ezek képviselnek, mutatóba ma is eléggé elszomorító.

Ha pedig azokat az államokat vesszük sorra, amelyek a párbajt, mint a lovagias út utolsó mérföldkövét, törvényhozásilag törölték el, mit látunk? Azt, hogy ezeknek az államoknak lovagias gondolkozású polgárai sértésekért ma is lovagias úton kérnek és adnak elégtételt, s ha párbajra kerül a sor, azt a szomszéd állam határállomásán vívják meg, ahol a párbaj büntetése csak államfogház.

*

Csak regényekből ismeri a lovagias eljárást az, aki a lovagias elégtételt meg a párbajt egy kalap alá veszi. Ha vannak is olyan sértések, ame-

lyeket lovagias úton jóformán csak fegyverrel lehet megtorolni, mint amilyenek a tettlegesség esetei, a családi állás tekintélye ellen elkövetett sérelmek, mindazonáltal ezek a cselekmények a lovagias ügyeknek alig 3—4 százalékát teszik ki, s így a békés elintézésre 96—97 százalék eshet.

Mi történnék most már, ha az afféreknek a mérhetetlen tömege egyszerre megrohanná a büntetőbíróságokat? Az ítélkezés még lassabb tempóban haladna és heves vérmérsékletű felek az ítélethozatalig még jobbról is, balról is megterhelnék alaposan az egymás kölcsönszámláját vaskos gorombaságokkal, ha nem fizikai inzultusokkal. Ez a jobbik eset. Mert a rosszabbik esetben viszont nem törődnének azzal, hogy mit vágott egyikük a másik fejéhez, hatfontos gorombaságokat föl sem vennének s a tisztesség fokmérője, az úgynevezett bőr, az arcon elfelejtené a pirulást és rinocerosbőrré — finomodna...

*

A lovagias út „elvi" ellenségei részéről unos-untig hangoztatott refrén, hogy: ahol a becsületet jó büntetőtörvények védik, ott nincs „lovagiaskodás" és nincsenek párbajok.

Eleven cáfolat a magyar becsületvédő törvény, amely idestova huszonötéves multra tekinthet vissza s amely — bízvást mondhatjuk: a legjobb büntetőjogi alkotások egyike az összes európai államok hasonló tárgyú törvényei között.

Alig lehet a fentidézett törvénynél élesebben precizírozni azt, hogy mit kelljen rágalmazás

alatt értenünk és mit becsületsértés alatt. Alig lehet törvényi definícióban a cselekmények nagyobb tömegét büntetőjogi szankció alá vonni, mint azt a mi törvényünk teszi.

Alig lehet a nevezett deliktumokra súlyosabb büntetést szabni a magyar törvénynél — és lovagias eljárás mégis van, és vannak és lesznek párbajok.

A becsületvédő törvény óta nem lehet tehát igazságszolgáltatásunk hiányos berendezéséről beszélni. Éppolyan oktalan dolog a „dőre korszellem", a társadalmi kényszer rovására írni a párbajokat. Egyáltalában nem tudjuk osztani a Ristov-féle felfogást sem, amely „társadalmi jelenségnek" akarja beskatulyázni a párbajt, — mert hiszen ezzel a felfogással egyenesen agyoncsapja magát a lovagias eljárást is.

A lovagias eljárást a több évezredes élet termelte ki és szabályait a szokásjog foglalta rendszerbe. Szankciója: a párbaj.

*

A lovagias ügyek hagyományos két-két segédjének az a kijelentése, hogy az ügy „mindkét részről a lovagiasság szabályai szerint befejezést nyert" — a szembenálló feleknek a megnyugvását minden büntetőbírói szentenciánál biztosabban fogja eredményezni. A négy megbizott hivatása igazi magaslatán, keresztül fogja és keresztül tudja vinni a megnyugodott felek valóságos kibékülését is, ami büntetőbírói eljárás után aligha lesz lehetséges. A lovagias eljárásnak egy nagy

előnye, hogy a feleknek becsületbeli kötelességükké teszi: kerülni egymást addig, míg ügyük elintézve nincs, — a befejezéssel pedig a zavaró lelki momentumok kiküszöbölése után módot ád a kibékülésre, a kiengesztelődésre. Vallom és állom azt, hogy: „h a n e m v o l n a l o v a g i a s ú t, a k k o r ú r i e m b e r e k, a k i k k ö z t s é r t é s e s e t t, b a r á t i j o b b o t f e l e m e l t f ő v e l e g y m á s n a k s o h a s e m n y u j t h a t n á n a k."

*

A lovagias eljárás akkor indul meg, amikor az, akin sértés esett, vagy aki magát sértve érzi, elégtételért nem a büntetőbíróságokhoz fordul, hanem megbizottai útján ahhoz, aki őt megsértette.

Mindaz, ami ezután történik az ügyben, amelynek neve ettől kezdve lovagias ügy: az tartozik szorosan véve a lovagias eljárás keretébe.

Tehát: a segédek megnevezése. Tanácskozásuk. Megállapítása, hogy esett-e sértés és ha igen, milyen? Adhat-e érte az, aki elkövette, lovagias elégtételt s kérhet-e ilyent az, aki a sértést elszenvedte? Milyen lehet ez az elégtételadás, békés vagy fegyveres? Mi lesz akkor, ha a megbizottak közt olyan véleményellentétek vannak, amelyeket áthidalni nem lehet? Hát akkor, ha a felek a megbizottaiknak homlokegyenest ellenkező tényállásokat adtak? Kik döntsenek ezekben a kérdésekben? Hol vannak ezek a vitás megállapítások lefektetve? S ha nincs vita a segédek között, akkor hogy történjék a békés és hogy a fegyveres

elégtételadás? El van-e ezzel az ügy intézve? Mi legyen akkor, ha az, akitől lovagias úton kértek elégtételt, ilyent adni nem hajlandó?

Ezekre a kérdésekre és az ezekkel összefüggő egyéb kérdésekre a következő fejezetek adják meg a részletes felvilágosításokat, az anyagot cikkekbe sürítve és az egyes cikkeket a szükséghez képest magyarázatokkal kísérve.

*

Különösen fel kell hívnom az olvasó és a szakkörök figyelmét két kérdésre — amelyek közül az e g y i k már megoldást nyert, a m á s i k azonban még mindig sok vita tárgya és éppen ezért sürgős elrendezésre vár.

Az első kérdés, amelyet a gyakorlat már megoldott és amely még legfeljebb elméleti részében szorul némi magyarázatra: a d ö n t ő b í r ó s á g o k ügye. A döntőbíróság ötletét annakidején én vetettem fel és miután gyakorlatomban bevált: kódexem 15 évvel ezelőtt megjelent első kiadásában pontokba foglaltam a rávonatkozó szabályokat. Hogy milyen nagy szükség volt a döntőbíróság létesítésére és mennyire bevált a gyakorlatban: annak a legbiztosabb jele, hogy azóta minden kódexszerző szerepet ad a döntőbíróságnak akár nevén nevezve, akár egy kis illojalitással a gondolatot kisajátítva: egyszerűen bekebelezi a párbajbíróságba.

Nem érzek semminemű sértődést, még csak megrövidítést sem, csupán egyszerűen mosolygok, amikor egy régi kódexszerkesztő, aki

1923-ig a döntőbíróság intézményét nem ismerte: 1923-ban a tények kényszere alatt kimondja, hogy „ugyan nincs szükség negyedik becsületügyi választott bíróságra, a döntőbíróságra, de mégis vannak olyan kontroverz kérdések, amelyek kívül esnek a becsületbíróság, párbajbíróság és fegyverbíróság hatáskörén" — és ezen ellentétek elintézését egyszerűen beutalja a párbajbíróság hatáskörébe!

Hogyan, hát a párbajbíróság nemcsak a békés vagy fegyveres elintézés elvi kérdésében dönt? Miért volt szükség erre a nagy pálfordulatra az Urnak közönséges 1923-ik évében — miért dönt hirtelen és egyszerre a párbajbíróság nemcsak egyetlen elvi kérdésben, hanem minden más véleménykülönbség (történt-e sértés vagy sem, ki a sértett, van-e helye helyettesítésnek, mi az elfogadott helyes tényállás stb.) esetén is? Talán csak nem azért változott meg ilyen hirtelen C l a i r Vilmos régi szerzőnek véleménye a párbajbíróság szerepéről, hogy ezáltal ne kelljen n y i l t a n elismernie a döntőbíróságot?

A fogalmak felesleges összezavarására vezet az, ha nem nevezzük nevükön a dolgokat. Igenis, mint neve is mutatja: a p á r b a j b í r ó s á g a párbajról határoz — a b e c s ü l e t b í r ó s á g a kifogásolt becsületét minősíti — a f e g y v e r b í r ó s á g pedig fegyverekről ítél. D ö n t e n i pedig az a bíróság jogosult, amely nevén nevezve önmagát: d ö n t ő b í r ó s á g n a k h i v a t i k. A fogalmaknak és szerepeknek ez az éles szétválasztása azért szükséges, mert a megbizottak

többsége rá van utalva arra, hogy össze nem téveszthető, félreértésekre alkalmat nem adó meghatározásokat találjon a kezébe kerülő párbajkódexben — ne pedig mesterséges zavartkeltést.

Amint annakidején szükségét láttam annak, hogy felvessem a döntőbíróság eszméjét, úgy látom ma az elkerülhetetlen szükségszerűségét a k a t o n a i és a polgári becsületügyi szabályok összeegyeztetésének. Ez az a m á s o d i k kérdés, amely még megoldatlan és amelyre nézve az arra hivatottaknak tiszta helyzetet kell teremteniök. Számtalanszor megtörténik, hogy a katonai becsületügyi eljárás alá tartozó egyének lovagias tárgyalások során olyan egyénekkel kerülnek szembe, akik nem tartoznak semminemű katonai kötelékbe. Ilyenkor rendkívül sok elvi ellentét merülhet fel. A leggyakoribb az, hogy katonai becsületügyi eljárás alá tartozó személyekre az elintézés csak akkor bír végleges érvénnyel, amikor azt a felettes parancsnokság t u d o m á s u l v e t t e — míg a polgári személy joggal van azon az álláspونton, hogy az ő lovagias ügye a m e g b i z o t t a k a l á í r t m e g á l l a p o d á s á v a l befejezést nyert. Ilyenkor tehát adódik egy jegyzőkönyv, amely egyik félre m é g nem jelent elintézést, míg a másik félre m á r igen. És mi történik akkor, ha a katonai hatóság nem veszi tudomásul az elintézést, míg a civil úr négy megbizott által aláírt jegyzőkönyvvel a zsebében befejezettnek tartja ügyét és n e m h a j l a n d ó mégegyszer mandátumot adni megbizottainak, hogy azok a katonai parancsnokság által kívánt

módon új tárgyalásokba bocsátkozzanak és az eredetitől eltérően intézzék el az ügyet.

Ez és más számos elvi ellentét késztet engem arra, hogy itt a nyilvánosság előtt indítványozzam: találja meg az illetékes katonai szerv a módját annak, hogy polgári szakértők bevonásával alkosson új becsületügyi szabályzatot vagy megfelelően egészítse ki és interpretálja a régieket. Nem szabad annak megtörténnie, hogy az ország szemefényének, a honvédségnek bármelyik tagja hiányzó intézkedések, rossz kódexmagyarázatok folytán bármely ponton akaratlanul is ellentétbe kerülhessen lovagiasan gondolkozó polgári egyénekkel!

I. RÉSZ

A LOVAGIAS ÜGY

I. FEJEZET

A felek

1. CIKK

Lovagias ember — tehát lovagias elégtételadásra és vételre képes — a művelt társadalom minden tagja, akit becsületbírósági határozat erre képtelennek nem nyilvánított.

Foglalkozás, társadalmi állás és *előképzettség* tekintetében valaha nagyon szigorú szatiszfakciós ismérveket állapítottak meg. Még 60—70 évvel ezelőtt is csak az tarthatott számot becsületügyeinek lovagias úton való elintézésére, aki nemes vagy tiszt volt, vagy honorácior, vagy értelmiségi foglalkozást űző vagy egyetemi polgár. A mult század második felében ez a szigorú felfogás oda módosult, hogy mindenki lovagias ember, aki *érettségit tett* vagy az érettségivel egyenrangú előképzettséggel rendelkezik. Ma a helyes álláspont még liberálisabb. Szerintem, aki a gondolkozásnak oly kifinomultságával rendelkezik, hogy hajlandó lovagias elégtételt adni az általa elkövetett sértésért, vagy aki a becsületére olyan kényes, hogy a rajta esett sérelemért lovagias úton keresi az elégtételt — az elől *csak a foglalkozása miatt* a lovagias utat elzárni nem szabad, ha csak más okból arra nem érdemtelen.

Ezt az elvemet nem viszem túlságba és nem állítom azt, hogy ha valaki például egy villamoskalauzzal összeszólalkozik, azt feltétlenül provokálnia kell: de viszont semmi akadályát nem látom annak, hogy például egy ipariskolát végzett, széleskörű technikai és egyéb ismeretekkel rendelkező soffőrnek — ha kér — ne adjon lovagias elégtételt az az ideges utas, aki legorombította.

Kor tekintetében általában akkor lép be a fiatal úr a lovagias emberek sorába, amikor megfelelő testi és lelki érettségre tesz szert. Ez a kor: a matúra kora, tehát a 18-ik életév. Ez a 18-as szám azonban *nem imperatív* jellegű és azért, mert valaki 18 éves és 1 napos korában egy elszenvedett sértésért nem keresett elégtételt: a későbbi évek folyamán tőle a lovagias elégtételt senki meg nem tagadhatja.

A *nő* lovagias elégtételkövetelési vagy pláne párbajképességéről beszélni, annak hosszú elmefuttatást szentelni, igazán fölöslegesnek tartom. Abban a percben, amikor a kereszténység Szűz Máriát isteni magaslatra emelte, benne a szent, az anya és a nő eszményét adva meg: a nő megvédelmezését a férfi kötelességévé avatta. Hogy a sértett nő becsületéért síkra szállani ki van hivatva, valamint azt is, hogy a nő által elkövetett sértésekért ki álljon helyt, a *helyettesítésről* szóló 7. cikk tárgyalja.

2. CIKK

Lovagias eljárás az az út, amelyen lovagias elégtételadásra és vételre képes felek a becsületet ért sértésekért elégtételt kapnak vagy adnak.

A lovagias eljárás rendje éppúgy szabályokhoz, elfogadott *formaságokhoz* van kötve, mint a bűnvádi eljárás. Csak az a jog és az az eljárási mód lehet mindenkire megnyugtató, amely a lényeg mellett szigorúan *formális* is: azaz mindenkire, aki alája van vetve, *egyformán* érvényes külsőségeiben és belső tartalmában. Például minisztert, tábornokot, vagy milliomos gyártulajdonost sem illet meg udvariasabb és különlegesebb provokálási mód, mint a minisztériumi díjnokot, a tisztjelöltet, vagy a gyári segédkönyvelőt.

Csak egy és egyforma lovagiasság van és elmondhatjuk rá — akár az Aranybulla szavaival —: »una et eadem nobilitas«.

Hogy mi a sértés, hogy mi érinti, helyesebben érintheti a becsületet: lásd a 8. cikket.

3. CIKK

Felek: A sértő és a sértett.

A sértett: lovagias elégtételt *kér,* műszóval: »kihív« vagy »provokál«. A sértő: lovagias elégtételt *ad.*

4. CIKK

Lovagias ügy abban a pillanatban kezdődik, amikor a sértett a sértőtől elégtételt kér, illetőleg megbizottai erre vonatkozó felkérésének eleget tettek.

Sértésből és sértődésből, legyen az súlyos tettleges affér, vagy csak egyszerű érzékenységi eset, csupán akkor válik »lovagias ügy«, *ha az lovagias eljárás tárgyává lett* — azaz a lovagias eljárás előírásai szerint a sértett *már elégtételt kért.* Az elégtételkérés a

sértett fél részéről akkor történt meg, amikor ő erre két megbízottjának formális utasítást adott és azok az elégtételkérést közvetítették is. A fél e tényével *eleget tett* az őt, mint lovagias embert terhelő kötelességének — *a többi a megbízottak dolga.* Az ő kötelességük a technikai lebonyolítás: az elégtételkérésnek a sértővel való közlése és a többi.

5. CIKK

A sértett lovagias elégtételt megbizottai útján kér. Az ellenfél lovagias elégtételadásra képtelen voltát senki önmaga, de megbizottai sem állapíthatják meg; erre csak becsületbíróság jogosult.

A becsületbíróságról lásd a VII. fejezetet.

6. CIKK

Becsületbíróság döntése kérhető a lovagias elégtételadási és vevési képesség kérdésében azzal szemben:

a) aki a magyar állam, a társadalom vagy a szemérem ellen, avagy nyereségvágyból elkövetett bűncselekmény miatt jogerősen elítélve volt, vagy pedig cselekménye állásának, hivatalának elvesztését vonta maga után;

b) aki katonatiszti (tartalékos tiszti) rangfokozatától becsületbevágó ügy miatt megfosztatott, kivéve, ha rangfokozatát később visszanyerte;

c) aki lovagias elintézés alá tartozó ügyben, lovagias embernek ismert ellenféllel szemben, nem a lovagias utat vette igénybe.

d) aki lovagias ügyben elégtételadásra felkéretvén, azt azzal az indokolással tagadta meg, hogy a lovagias eljárásnak, (párbajnak) elvi ellensége, vagy az elől egyébként kitért;

e) aki lovagias ügyben súlyos szabálytalanságot követett el, akár mint fél, akár mint megbízott, akár mint becsületügyben felkért bíróság tagja vagy elnöke;

f) akiről diffamáló hírek forognak közszájon, ha a kifogást emelő fél ezeknek a híreknek legalább egy, lovagias elégtételképes terjesztőjét felelősség mellett megnevezi.

Becsületbíróságot a sértett fél mindig kérhet — a sértő fél szintén, egyes, a 23. cikkben tárgyalt eseteket kivéve. *A becsületbíróság összehívásához az ellenfél köteles hozzájárulni.* Általában a becsületbíróságokról külön fejezet, mégpedig a VII-ik intézkedik.

A fentebb feltüntetett *a)—f)*-ig terjedő felsorolás egyébként nem meríti ki mindazokat az okokat, amelyek miatt valaki ellen becsületbíróság kérhető. A felsorolás célja inkább csak példák felemlítése volt.

Ha valaki ellen *katonai becsületügyi eljárás* van folyamatban, úgy az újonnan felmerült ügyben az ellenfél megbízottai jogosultak ezen katonai becsületügyi eljárás eredményétől függővé tenni az elégtételadásra vonatkozó elhatározásukat — de csak akkor, hogy ha a »b. ü.« ténye aktaszerűleg (jegyzőkönyv, hivatalos átirat stb.) bizonyítva van. Ilyen esetekben az új ügy elintézése felfüggeszthető, míg a b. ü. elintézve nincs. Csak felfüggeszt*hető* és nem felfüg-

gesztendő, mert például ha egy tiszt ellen nem becsületbevágó cselekmény, hanem szolgálati vétség miatt folyik becsületügyi, illetőleg hadbírói eljárás: semmi jogosultsága sem volna az elintézés felfüggesztésének. Elképzelhető tudniillik az az eset is, hogy egy katonatiszt *szolgálati okokból* elveszíti ugyan a rangját — de ez *párbajképességét* semmiben sem érinti. Olyan esetekben, ha a becsületügyi, vagy hadbírói eljárás alatt álló hivatalos adatokkal igazolja, hogy ellene a b. ü. eljárás *nem* becsületbevágó ok miatt folyik: *felfüggesztésnek helye nincs.*

7. CIKK

Mindenki saját személyében köteles lovagias elégtételt venni vagy adni — helyettesítésnek csak a következő esetekben van helye:

1. A sértés nőt ért, vagy nő követte el. A férjes nő helyett férje, a hajadon lány helyett fivére, ilyennek nem létében 60 évesnél fiatalabb édesatyja (ennek nem létében sógora, vőlegénye, unokafivére, de nem szabad választás szerint, hanem mindig az, aki legközelebb áll hozzá) léphet fel, illetve tehető felelőssé.

2. 60 évesnél idősebb atya helyett a fiú léphet fel, illetőleg ő köteles a felelősséget vállalni.

3. 60 évesnél idősebb nagybátya helyettese az unokaöcs.

4. Az atya, illetőleg a nagybátya súlyos betegsége esetén helyettes a fiú, illetőleg az unokaöcs, — sőt akkor is, ha a sértő korra

nézve közelebb áll hozzá, mint az atyához, illetőleg nagybátyához.

5. A báty felléphet az öcs helyett, ha az a párbajképességhez megkívánt érettséggel nem rendelkezik — viszont ellenfele nagykorú.

6. Felelős szerkesztő elégtételt adhat — de nem köteles — név feltüntetése nélkül írott közlemény miatt, ha annak szerzőjét megnevezni nem hajlandó.

Fenti hat esetben a sértettet helyettesítő a sértett félnek jogait élvezi és ha mint sértő már vállalta a helyettesítést: úgy a sértő kötelességeinek is megfelelni tartozik.

A helyettesítés esete a gyakorlatban meglehetősen ritka. Éppen ezért a helyettesítés kérdésében nem alakult ki kimerítő gyakorlat és e kérdés körül majdnem mindig vita merül fel.

Elvként mindenesetre az szolgáljon, hogy a fent megjelölt esetekben a lovagias elégtételkérés éppen úgy, mint annak megadása: *kötelesség.* A helyettesítési jog kétségbevonása esetén azonban a megbízottak egyoldalú jegyzőkönyvet semmi körülmények közt ne vegyenek fel.

A vita eldöntésére a megbízottak kérjenek mindig döntőbíróságot, amelynek célját, szervezetét és eljárási módját a 121. és következő cikkek tárgyalják.

Különösen *hölgyön esett sérelem* esetén van alkalom néha kínos vitákra. A gavallér-felfogás azt diktálná, hogy ebben a pontban minden vizsgálódás nélkül fogadjuk el a hölgy nevében jelentkezőt — viszont ennek a felfogásnak gyakorlattá való válása esetén

tozója, testi fenyítésben részesít, *ellene lovagias eljárásnak semmi körülmények közt sincs helye,* hanem az eset, a testi sértés súlyossága szerint, a büntetőbíróságok elé tartozik. Helyettesítésről ilyenkor — a szó lovagias értelmében véve — szó nem lehet.

Van olyan gyakorlat is, amely a helyettesítést kereken kizárja, ha az apa vagy nagybátya, *mint sértő* szerepel. Az álláspont jogossága elfogadható; azonban az alkalmazásban nem fog beválni. A lovagias elégtételt kereső félnek ugyanis örülnie kell, hogy lovagias elégtételhez juthat, miért is ez nem igen fogja kutatni, hogy elvben kifogásolható-e például a fiúnak a sértő édesatyáért történő helytállása, hanem örül, hogy elégtételt kap.

Az viszont világos, hogy a felelős szerkesztő munkatársa helyett, ha az mint sértett szerepel (és nem *névtelen* sértő) fel nem léphet.

II. FEJEZET

A sértés
A sértett jogai, a sértő kötelességei

8. CIKK

Sértés minden olyan szándékos cselekmény, amelyet az, akit ér, önmagára sértőnek tarthat. A sértés elkövethető szóval, írásban, képben, mechanikai úton, mozdulattal, ütéssel és magaviselettel, amely utóbbi mulasztásban is állhat.

Annak az elbírálására, hogy valamely cselekmény érinti-e a becsületet vagy az önérzetet: *elsősorban a sértett jogosult.* Arra azonban már a megbízottak, vagy meg nem egyezés esetén az általuk választott döntőbíróság ügyeljen, hogy a *szubjektíven* sértésnek felfogott cselekményben benne legyenek valamely sértés *objektív* ismérvei is, mégpedig

a) a szándékosság,

b) a cselekménynek általános értelemben vett sértő jellege.

A megbízottaknak tehát kétely esetén az első dolguk az, hogy a megbízójuk által adott tényállás alapján az eset összes körülményeit mérlegeljék, álla-

Sőt, kívánom, hogy azt, hogy a vélt sérelem, *nem sérelem*, megfontolt ítéletű segédek ne habozzanak talán túlérzékeny saját felükkel megértetni. Ebben az esetben az elintézés: annak lovagias úton történő megállapítása, hogy *sértés hiányában* az ügy további lovagias tárgyalásának nincs helye. Ezt a tényt azonban maga a vélt sértő fél *önjogúlag* meg nem állapíthatja, s a konklúziót le nem vonhatja, nevezze meg tehát a megbízottait és informálja őket megfelelő módon. Viszont pedig ha a hivatalfőnök alantasát ténylegmegsértette, vagy pedig vele szemben olyan magatartást tanusított, amelyet elfogulatlan úriember segédek — a hivatali viszonyt is tekintetbe véve — megengedhetetlennek tartanak, akkor lássa be, hogy hibázott és ne késsen a kéznyújtással, hiszen a rendszerint ifjabb kolléga nem kér egyebet, mint belátást: ezt azonban követelni és pedig szükség esetén lovagias úton követelni, elvitathatatlan joga van.

És ne apprehendáljanak hivatalfőnökök, intézeti vezérek, indokolatlanul »lovagiaskodó« tisztviselőikre, hanem gondolják meg, hogy önérzetes alárendeltekkel együttműködni: megnyugvás, mert az önérzet már majdnem egy a tisztességgel. Azonkívül pedig az önérzetes ember nemcsak a saját személyét védi minden megtámadás ellenében, hanem ösztönszerűen fogja megvédeni kenyéradó gazdáját is, legyen az állam vagy magáncég.

Az utóbbi években különös abuzus kapott lábra: ügyvédek a főmagánvádlói vagy a bírói székben — nem vonom kétségbe, hogy minden rosszindulat nélkül — megengedik maguknak azt, hogy ellenfelük önérzetét és magánbecsületét támadják. Az ezt űzők

közül igen sokan felelősségre vonás esetén arra hivatkoznak, hogy *felük képviseletében* és érdekében tették a sérelmezett kijelentéseket és elzárkóznak az elégtételadás elől. Nem kell külön hangsúlyozni, hogy az ügyvédi minőségben hatóságok előtt tett sértő kifejezések vagy ügyiratokba foglalt sértések nem menthetők az ügyvédi tiszt felhozásával és azokért a sértő — ha lovagias ember — *lovagias elégtételt köteles* adni. Vita esetén döntőbíróság határoz.

Ugyanez vonatkozik a képviselőház és a főrendiház tagjaira — még akkor is, ha a Házban elhangzott felszólalásról van szó. *Az immunitás nem lehet menlevél* és jogosítvány felelőtlen sértegetésekre! A képviselői szólásszabadság még nem ad jogot arra, hogy egy képviselő az országgyűlés méltóságát, képviselőtársait, az állam hivatalnokait, katonáit vagy egyáltalában bármely polgártársát, aki esetleg más elvet vall, mint ő, büntetlenül sértésekkel illesse!

10. CIKK

A sértett fél magyarázatot, illetőleg lovagias elégtételt kér a sértőtől.

Általában a lovagias elégtétel kérésnek ez a formulája. A sértések jelentékeny része alapszik félreértésen vagy nincs megalapozva sértési szándékkal: ezért rögződött meg előbb csak szokásként, aztán kötelező formulaként az, hogy a megbízottak *»magyarázatot, illetve lovagias elégtételt«* kérnek. Természetesen súlyos, vagy tettleges sértés esetén a magyarázatkérés felesleges és indokolatlan. Minden más esetben *kötelező*, mert meg kell adni a másik félnek a

Mindkét fél tettlegességet követett el:	Sértett, akit *előbb* ér tettlegesség.
Családi állás elleni sértést *tettlegesség* követett:	Sértett, akit tettlegessé ért, *kivéve* ha a tettleg megtorlást megcsalt fér vagy kijátszott apa al kalmazta. Nincs az tettleges sértés, amelyne elkövetése által a férj vagy apai jogokat el le hetne játszani!

Nem mindig az a sértett, aki a provokáló, kihív fél és annak sincs jelentősége, a sértettet illető jogo elbírálásánál, hogy ki provokált *előbb* az affér sze replői közül.

13. CIKK

A sértettet — kölcsönös sértéseknél a sér tettnek elismert felet — a következő jogok il letik meg:

a) **egyszerű sértésnél: a fegyver neméne meghatározása (ú. n. fegyverválasztási jog kard, vagy pisztoly);**

b) **súlyos sértésnél a fegyverválasztáso felül, a párbajnál tényleg használandó fegyve rek minőségének megválasztása (kardnál nehéz vagy könnyű, magyar vagy olasz stb kardok; pisztolynál: síma, vagy vontcsöv stb. pisztolyok);**

c) **tettleges sértésnél: a fegyverválasztá son és a fegyverek minőségének megválasztá sán felül a párbaj feltételeinek a meghatáro-**

zása (kardnál: szúrással vagy szúrás nélkül; harcképtelenségig, vagy végkimerülésig; bandázsokkal, vagy azok nélkül; pisztolynál: célzási idő; golyóváltások száma és a távolság tekintetében);

d) **a családi állás tekintélye ellen elkövetett sértésnél: az eddig felsorolt összes jogokon felül még az a jog, hogy saját (általa ismert) fegyverét használja. Ebben az esetben a sértőt is köteles saját fegyverének párjával megkínálni.**

Sértett egyenlőjellegű sértéseknél mindig az, akit *előbb* sértettek meg. Egyébként, ha kölcsönös sértésekről van szó, úgy a súlyosabban sértettet illetik meg a sértett jogai. A sértett legfontosabb és soha el nem vitatható joga: *a fegyverválasztás*. A többi sértettet illető jog már nem ilyen kategórikus és abszolút hatályú, hanem azoknak odaítélése függ az eset összes körülményeitől — így például attól, hogy milyen komoly a sértés, hogy nem adott-e arra a sértett maga okot, hogy milyen nyilvánossága volt a sértésnek és forog-e fenn kölcsönösség.

Különösen ajánlatos a megbízottaknak ügyelni arra, hogy nyomós ok nélkül ne engedjék a sértett jogát a *bosszú* jogává lealacsonyítani és ne menjenek bele, felük szenvedélye által követelt, kelleténél súlyosabb feltételekbe. Ha az egyik fél megbizottainak az a véleménye, hogy a sértés súlya és körülményei nem indokolják a sértett megbízottai által követelt feltételeket: úgy hívjanak össze *fegyverbíróságot*. Ennek a független, az eset forrpontjától távolálló bíróságnak a megítélése egyrészt mindig higgadtabb lesz,

mint az ügyhöz túlságos közelségben levő megbízottaké, másrészt pedig a *döntés már eleve szalválja a segédeket.*

A sértett jogán, — ha már meg van állapítva, ki a sértett — a tárgyalások színhelyét vita esetén a sértett megbízottai határozzák meg. E jogról bővebben az 55. cikk intézkedik.

14. CIKK

Sértett, illetve megbizottai a 13. cikkben felsorolt jogokkal vagy azok valamelyikével élhetnek — de szabadságukban áll minden indokolás nélkül, azok bármelyikéről lemondani.

Előfordulhat az, hogy tárgyalások közben a sértő fél megbízottai »gibicnek semmi sem drága« felkiáltással szinte rá akarják kényszeríteni a sértett félre, hogy a megengedett és megszokott feltételek közül a súlyosabbikat válassza. Ilyen kísérletezések megelőzéséül teljesen elegendő, minden magyarázkodás helyett a kódex 14. és következő 15-ik cikkére hivatkozni.

15. CIKK

A sértő a párbaj feltételeit nem súlyosbíthatja: a sértett által kijelölt fegyvereknél súlyosabb minőségűeket nem kívánhat.

Előfordulhat az, hogy például leírhatatlanul brutális szóbeli sértést azonnali tettlegesség követ. A tettlegesen sértett viszont nem él a neki kijáró jogokkal, nem kér háromszoros golyóváltást, vagy szúrásos és harcképtelenségig menő párbajt, hanem megelégszik könnyű kardokkal és »első vérrel«.

Még ilyen esetben sincs joga a súlyosabb fokozatú sértést elkövetőnek arra, hogy a párbaj feltételeit súlyosbítsa. Tetszett volna a megbízottaknak annak megállapításánál, hogy *ki a sértett:* gondolni erre és ekkor provokálni döntést arranézve, hogy a felüket ért sértés, noha nem volt tettlegesség, mégis az adott körülmények között felért a tettlegességgel és így a sértett jogai az ő felüket illetik meg. (Döntőbíróság!)

Minden olyan vita, amely a párbajfeltételek tekintetében vagy a párbajnál használandó fegyverekre vonatkozóan felmerülhet: a fegyverbíróság (lásd X. fejezet) hatáskörébe tartozik.

16. CIKK

Kölcsönös sértések esetén a sértettet megillető jogokat az gyakorolja, akin a súlyosabb sértés esett (lásd 13. cikk).

Ha a sértések fokozatai között nincs különbség, a sértett jogai azt illetik, akin az első sértés esett.

Aki egyszerű sértésre súlyos sértéssel válaszol, úgyszintén az, aki sértést tettlegességgel torol meg, elveszti a sértett jogállását.

Kölcsönös sértéseknél, kölcsönös tettlegességeknél a sértett jogait az gyakorolja, akit az első megtámadás ért. Hogy az, akin az első tettleges sértés esett, ezt olyan tettlegességgel viszonozta, hogy ennek folytán ellenfelének súlyos megsebesülése (megbetege-

dése) következett be, különbséget nem tesz kivéve, ha ezt a sérülést fegyver okozta.

Tisztek megtörtént fegyverhasználatának jogos voltát csak katonai becsületügyi (hadbírósági) eljárás állapíthatja meg.

A 16. cikk határozmányai közül a leglényegesebb az, hogy ha valaki tettlegességre 'fegyverhasználattal, mégpedig emberélet kioltására alkalmas fegyver útján válaszol: annak a lovagias ügy folyamán *fegyverválasztási joga nincs.* Általánosságban fegyver használata által elkövetett tettlegesség esetén amúgy sincs lovagias eljárásnak helye — de ha bármely okból az, akit fegyverrel támadtak meg, vagy akire mint sértőre, *viszonzásul* fegyvert emeltek, mégis belemenne a lovagias elintézésbe, úgy csak természetes, hogy a fegyverválasztás joga ezt illeti, nem pedig ellenfelét.

Egészen más elbírálás alá tartozik az az eset, amikor egyenruhában levő *katonatisztet* ér tettleges sértés. Tiszteknek nemcsak joguk, hanem egyenesen kötelességük minden tettleges sértést elsősorban oldalfegyverükkel, de bármely más rendelkezésükre álló fegyverrel is a helyszínen megtorolni. Ez a kiváltság a katonatisztet tulajdonképpen *nem mint egyént illeti meg*, hanem mint a tisztikar egy tagját, aki része a közös állásbecsületnek és viselője az egyenruhának. Kétségtelen, hogy polgárember szemében ez a jog, mint *előjog* tűnik fel, de ennyi előjogot meg kell engednünk — akármennyire állítjuk, hogy úriemberek között különbség nincs — azon testület tagjainak, akik elsősorban vannak kötelezve az ország védelmére. Szerencsére tisztikarunk fegyelme, az egyes

katonatisztek önkontrollja és elővigyázatossága olyan mértékű, hogy ez előjog kiélezésére a gyakorlatban alig-alig van példa.

Egyébként katonatiszt fegyverhasználatának jogát a vonatkozó katonai előírások szabályozzák, a jogosság megítélése, valamint az, hogy helye van-e adott esetben lovagias útnak: katonai hatóságok és a tiszti becsületügyi választmány megítélése alá tartozik.

17. CIKK

Kölcsönös sértés esetén meg kell állapítani és azonnal jegyzőkönyvbe foglalni, hogy melyik felet milyen sértés ért, (lásd 12. és 13. cikk) mert a fegyverválasztás joga azt a felet fogja megilletni, akin súlyosabb sértés esett, illetőleg, akit előbb sértettek meg.

A megbízottak már a tárgyalás elején látják, hogy az ellenfél megbízottaiban van-e hajlandóság az ügy komplikációk nélküli, síma elintézésére és mutatis mutandis: elismerik-e, hogy felük sértést követett el, illetőleg nem boncolgatják-e kelleténél jobban azt, hogy felük milyen fokú sértésben részesült? Ilyen esetben nincs szükség hosszas teoretikus vitákra és nem kell az adott esetet beleszorítani valamelyik fokozatba. Sokkal célravezetőbb és kellemesebb olyan megbízottakkal tárgyalni, akik minden egyes esetet a való élet szempontjából néznek, mint azokkal az urakkal, akik rossz párbajkódexeken nevelkedve, az unalomig deklamálják tárgyalások alkalmával: »elsőfokú, másodfokú, harmadfokú sértés.« Megjegyzem még, hogy a három fokozat Prokrusztesz-ágyába beerőszakolás is hibás: hiszen például súlyos sértés és súlyos sértés

18. CIKK

Aki — bár egyetlen — cselekményével szándékosan többeket sért meg: mindegyiküknek rendelkezésére állani köteles.

Viszont a sértettek ilyen esetben nincsenek mindnyájan saját személyükben kötelezve az elégtétel kérésre, hanem szabad választásukra van bízva az, hogy a sértőt, aki egyetlen cselekményével egyszerre többüket sértette meg: mindnyájan provokálják, vagy pedig maguk közül csak egyet jelölnek ki, aki az összes megsértettek nevében kér elégtételt.

Akad olyan párbajkódex, amely ki meri mondani azt, hogy »*ugyanazon sértésért, bár az egyszerre többeket sért meg, csak egy elégtételt lehet követelni*«.

Ez a felfogás teljesen téves, mivel sem indokolható és ellentmond a tényleges gyakorlatnak. Feltéve, hogy nem valamely korporációról van szó (lásd 19. cikk) igenis elégtételt *kell* adni mindenkinek, akit — habár egyetlen, de ugyanazon időben elkövetett azonos cselekménnyel — megsértettek.

Vigyük ad abszurdum a dolgot és konstruáljunk egy praktikus esetet: A. tesz egy nyilatkozatot: »B. épp olyan svihák, mint C., aki a csalást D.-től tanulta.« Miért ne lenne köteles A., a sértő, B.-nek, C.-nek és D.-nek is, vagyis a sértettek *mindegyikének* rendelkezésére állani? Ki kényszerítheti C.-t arra, hogy az A. és B. közt lefolyt — mondjuk — párbajjal a saját sérelmét is orvosolva érezze? Teljesen groteszk a helyzet, ha B. és C. egymást még csak nem is ismerik, vagy pláne, egymással nincsenek jó viszonyban. C. köteles legyen egy előtte ismeretlen, vagy éppen egy általa nem előnyösen ismert úr lovagi kiállását érette is — némi meghajlással venni tudomásul? Miért? Azért, mert egy elavult eszmekörben mozgó, de félhivatalos kódex egyszer kimondotta, hogy ez »tömeges« elégtételadás lenne? Ne tessék tömeges sértéseket elkövetni — aminek többek közt az az előnye is lesz, hogy nem kényszerülnek kódexszerzők lehetetlen elvek becikkelyezésére.

Viszont meg kell adni az egy személy által egyszerre és egy cselekménnyel megsértetteknek azt a jogot, hogy tetszésükre legyen bízva ilyen esetben az, hogy *mindnyájan* kérnek-e a sértőtől elégtételt vagy pedig csak *egyet* jelölnek ki képviseletükre és ez kéri meg az elégtételt, kifejezetten mint a többi megsértett képviselője is. Megint előtérbe tolul a lovagiasság alapelve: a sértettnek minél több jogot, a sértőnek minél több kötelezettséget!

Más az eset, ha a sértés egy család, testület, klub vagy annak több tagja ellen irányult. Ekkor már a sértés ipso facto, ha nem is kiélezetten, de odavezethetően a közületet is, vagy csakis ezt illette. Érthető tehát, hogy ekkor az, aki a sérelmet megtorolni síkra száll, ezt nemcsak a maga nevében teszi s így az eredmény — bármily legyen is az — osztályosait is meg fogja illetni. Ezek viszont egyetlen lovagias elégtétellel megelégedni kötelesek: vérbosszút a lovagiasság nem tűr, bármily nagy lett légyen is az elkövetett sértés.

19. CIKK

Ha a sértés egyetlen család, testület, egyesület, sajtóorgánum, korporáció, grémium, politikai párt vagy annak több tagja ellen ilyen minőségükben irányult: a sértő lovagias elégtételt csak a tagok közül egyetlen személynek köteles adni.

Ha megfordítva: a sértést egyetlen család, testület stb. korporatíve követi el — úgy a sértettnek joga van a tagok közül *bármelyiktől* követelni az elégtételt.

A használatos kódexek azt írják elő szabályként, hogy a sértő a 19. cikkben körülírt esetben annak adjon elégtételt, akit az illető család, testület, stb. a maga köréből *sorshúzás útján* kiküld. Ezt az elvet nem lehet elfogadni, mert a sorshúzást a sértett testület a saját kebelében ejti meg, a kívülállók minden ingerenciája nélkül és különös, hogy az ilyen »pro domo« sorshúzásoknál mindig arra mutat a »sors keze«, aki az illető társaságban a legjobb vívó vagy pisztolylövő!

A helyes gyakorlat, amely még a svindli *látszatát* sem tűri, a sorshúzás elkerülésére azt az elvet állapította meg, hogy a 19. cikkben körülírt sértés esetén a testületnek az a tagja kér elégtételt, aki erre a szerepre *önként* vállalkozik. Ha *több* ilyen önként vállalkozó lenne: úgy az illető család, testület, stb. egyszerű szótöbbséggel jelöli ki közülük azt, aki az elégtételt számukra is megkérni jogosult.

20. CIKK

Akinek az általa elkövetett sértésből vagy sértésekből kifolyólag több lovagias ügye vár elintézésre, amennyiben ezen ügyek egymással összefüggnek, közülük azt kell előbb elintézni, amelyben az ellenfél vagy az ellenfelek előbb jelentkeztek.

Ha az ügyek nem függenek össze egymással: úgy az intézendő el korábban, amely előbb történt.

Viszont, akinek a rajta elkövetett sértésből vagy sértésekből kifolyólag keletkezett több lovagias ügye, ezen ügyek közül, amenynyiben összefüggnek, azt kell előbb elintéznie, amelyben a sértés előbb történt.

Ez a szabály, még pedig mind a három bekezdésben foglalt elv, szigorúan csak akkor veendő figyelembe, ha az ellenfél vagy ellenfelek részéről kifogás történik.

A lovagias eljárás egyik legfontosabb elve az, hogy a sértett mindig kedvezőbb helyzetben legyen, mint a sértő. A sértettnek elsősorban jogai vannak, a sértőnek elsősorban kötelességei. Igy kötelessége a sértőnek az előbb jelentkezett sértettnek állani rendelkezésére. Ez nemcsak azt jelenti, hogy a sértő nem kifogásolhatja, ha például az írásban megsértett ellenfelek közül nem az jön előbb, akinek a neve a szövegben előbb fordul elő, hanem azt is, hogy az előbb jelentkezés nem a sértőre tekintettel van megállapítva, hanem a sértettekre, akik ugyanis ezen a módon az

elégtételkérés sorrendjével biztosítják maguknak a rangsort.

Kómikus is volna, ha sértő élhetne kifogással, mondván: »Én ugyanabban a levelemben első helyen A.-t mondtam sviháknak, B.-t pedig csak utána tiszteltem meg ezzel az epitetonnal, tehát B.-nek majd csak azután felelek, ha A.-val elintéztem a dolgomat.«

E cikk második bekezdésében említett sorrend a lovagias eljárásnak abból az alapelvéből folyik, hogy *amíg valakinek elintézetlen ügye van: addig újabb lovagias ügye sem békésen, sem fegyveresen be nem fejezhető.* Természetesen ez a tétel is csak *általánosságban* áll, mert hiszen vannak elintézetlen ügyek, amelyek *nem* a fél vagy a felek hibájából húzódnak, hanem külső körülmények miatt (például hosszadalmas katonai b. ü. eljárás). Ilyen esetekben, ha az ellenfél megbízottai felhoznák azt, hogy a félnek elintézetlen ügye van: meg kell jelölni az okot, ami miatt az előbbi ügy elintézése késik és ha az nem a fél hibája — úgy az új ügy letárgyalandó és befejezendő. Vita esetén ne késsünk döntőbíróságot kérni!

A harmadik bekezdésben említettek magyarázatául: a sértettnek adott helyzeti előny természetesen odáig nem terjedhet, hogy azonos természetű, egymást időrendben közvetlenül követő sértéseket tételezve fel, D.-nek, a sértettnek teljesen a tetszésétől függ, C.-t, utána A.-t, azután meg B.-t vonni felelősségre, mikor a sértések időrendben így következtek: először A., utána B., ezután pedig C. sértette meg D.-t, az elégtételkérőt.

Vitás esetekben az ügy döntőbíróság (lásd ott) elé terjesztendő, amely ebben az értelemben határoz.

21. CIKK

Ha csak egy sértett van és több a sértő, a sértett tetszése szerint bármelyik sértőt felelősségre vonhatja lovagias úton, amennyiben a sértések egymástól időrendben és fogalmilag el nem határolhatók.

Ha nem állapítható meg, hogy az elégtételt kérő felet több sértés közül melyik sértés érte előbb, habár a sértések egyazon alkalommal, ugyanazon okkal és célzattal történtek, valamennyi sértő lovagias elégtételadásra köteles.

A cikk első bekezdését véve figyelembe, nem akartam az uralkodó felfogással élesen szembehelyezkedni és nem írtam a »bármelyik« szó helyébe a »mindegyik« szót. A magam részéről nem tartom ugyan indokoltnak megfosztani a sértettet attól a lehetőségtől, hogyha jónak látja, mind az öt, hat vagy hét úrral végigverekedjék, akik őt ugyanazon alkalommal, egyidőben támadták meg. Viszont nem látszik célszerűnek *kötelezően* előírni, hogy a sértett ezzel a joggal éljen is, ezért, bár kedvem ellenére, megmaradtam a régi felfogás mellett.

A második bekezdéshez magyarázat felesleges.

Az első bekezdéshez *például* az szolgálhat, hogy valaki, mondjuk egy bálteremben, boros fővel botrányt inszcenál, több rendező megkísérli őt kituszkolni s e közben a tumultusban taszítások, esetleg ütések érik.

A második bekezdéshez sablónos példa: valaki színjózanul szórakozik valamely nyilvános helyiségben, hölgytársaságban és egy beborozott kompániának

4*

lovagias elégtételkérésével egyidejűleg vagy azt követően büntetőbírói útra terelt.

Egy lovagias ügynek csak egy elintézése lehet és feleleveníteni már elintézett ügyet akár belékötés útján, akár más módon nem lehet. Az ilyen felelevenítés maga után vonja a belékötő diszkvalifikálását.

E cikk első bekezdését ne magyarázzák a megbízottak túlszigorúan. Ha van lehetőség reá, hogy már büntetőbíróság előtt lévő ügy a sértett elállása folytán lovagiasan intéztessék el, ragadják meg a megbízottak az alkalmat és ne zárkózzanak el ridegen a lovagias elégtételadás elől.

A lovagias eljárás szelleméből következik, hogy a lovagias elintézés után — még ha azt kibékülés nem is követte — a feleknek az elintézett ügyből kifolyólag egymáson nincs joguk semmit se követelni. A lovagias elégtétel, amelyet négy megbízott aláírása avatott azzá, ki kell, hogy elégítse az elégtétel *kapóját*, — ugyanakkor pedig a négy úr aláírása tanuskodik arról, hogy a lovagias elégtétel *adóját* az általa nyujtott szatiszfakció nem dehonesztálja.

25. CIKK

Aki, mint sértett, ellenfelétől lovagias elégtételt nem kap, azt megbízottai a felveendő egyoldalú jegyzőkönyvben (lásd: 31. és 154. cikkek) az elkövetett sértés súlyosságához és a büntetőjogi üldözhetés feltételeinek fennforgásához képest a büntetőbírói út igénybevételére felhívhatják.

III. FEJEZET.

A kihívás

26. CIKK

Kihívás: előírt formájú kinyilvánítása annak, hogy valamely, a felek között felmerült sértés elintézését lovagias útra kívánjuk terelni.

Kihívás = *provokálás.* A magyar Btk. terminológiája kihívás alatt kizárólag a párbajra való felhívást érti. *Nem úgy a lovagias eljárás.* A provokálást teljesítő megbízottak (segédek) még nem is tudhatják, hogy az ügyből magának a lovagias eljárásnak az alapelvei szerint egyáltalában lehet-e párbaj? Sőt az esetek nagy részében egyenesen azzal a feltett szándékkal, néha azzal a határozott kijelentéssel vállalják a megbízottak a segédkezést, hogy az ügyet csak békésen fogják elintézni — például indokolatlan, nem súlyos sértés esetén, amikor párbajbíróság és döntőbíróság útján módjukban áll a sértőt a sértett megkövetésére szorítani.

A provokálással tehát *az érintkezés felvétele történik meg* és pedig azért, hogy a felek ügye lovagiasan intéződjék el. Az a fél, akinek a megbízottai az ellenfelet ebből a célból felkeresik: a *kihívó.* A má-

sik: a *kihívott.* Megtörténhetik, hogy a kihívó *egyúttal* kihívott is, amennyiben ő éppen úgy, mint ellenfele, ezt két úr által időközben provokálta. Ebből a lehetőségből világos, hogy a kihívó — kihívott félre megkülönböztetésnek gyakorlati értéke nincs: sem egyoldalú, sem kölcsönös sértések esetén, mert hiszen mindkét fél eljárása azt célozza, hogy az ügy büntető útra *ne* kerüljön, de elintézetlenül se maradjon, hanem éppen, hogy *lovagiasan* fejeződjék be.

Fontos ellenben a sértő és a sértett megkülönböztetése (II. fejezet), amelynek a kihívó és kihívott elnevezésekkel, mint az előbb mondottakból látható, *semmi néven nevezendő analógiája nincs.*

Aki két megbízottja útján azt közli azzal, akit megsértett, hogy rendelkezésére áll, s neki minden lovagias szatiszfakciót felajánl — éppen úgy kihívó, mint ellenfele, aki tőle segédei útján lovagias elégtételt kér.

27. CIKK

A kihívás két megbízott útján történik, mégpedig a sértés elkövetésétől, illetőleg tudomásul vételétől számított 24 órán belül (lásd: IV. fejezet).

Az úgynevezett *névjegy-csere,* vagy ahogy régebben nevezték, »személyes kihívás«, még nem provokálás. A névjegy-csere *csupán legitimálás,* a szükséges adatok rendelkezésre bocsátása a célból, hogy a kihívás megtörténhessék. A névjegy-cserét már csak azért sem lehet formális kihívásnak tekinteni, mert hiszen a névjegy-csere által sem az egyik, sem a másik fél nem mentesítette magát attól, hogy az ügyben

további lépéseket ne tegyen, nem indította tulajdonképpen még útjára a lovagias ügyet, hiszen az, mint a 4. cikk világosan megírja, csak abban a pillanatban keletkezik, amikor valamelyik fél *formálisan* elégtételt kér.

Éppígy erőszakolt dolog a sértettnek külön *személyes* felhívása az ellenfélhez akár személyesen, akár levélben, akár sürgönyileg, azzal a tartalommal, hogy ez megbízottakat nevezzen meg. Sokkal egyszerűbben célt ér a kihívó fél, ha ugyanezt az üzenetét: »kihívását« egyenesen a megbízottai által, helyesebben ezek levelével juttatja a kihívotthoz, akik mindjárt közölhetik a kihívottal azt is, hogy idejük mikor és hol engedi meg a tárgyalást.

Megesik, hogy a sértő, vagy a sértett az *incidens* alkalmával rögtön olyan névjegyet ad át ellenfelének, amelyen már megbízottainak neve és lakáscíme, valamint fellelhetésük ideje is meg van adva. Az ilyen nagyfokú lovagi felkészültségben, azt hisszük, több a — keresettség, mint a lovagiasság.

A hagyományos 24 órán túl küldött (24 órán túl postára adott) kihívás elfogadása nem kötelező ugyan, lovagias ember azonban ilyen — természetesen nem oknélküli — kihívást is *fogadjon el.* Ha esetleg hetek, hónapok teltek el az incidens után, az elégtételadást mindenesetre csak becsületbíróság (VII. fejezet) döntésétől feltételezetten ajánljuk fel — hacsak a segédek egymás között nem tisztázzák a késedelem okát és körülményeit (kis jóakarattal minden megy). — Az elkésés vétlenségének elbírálásában ne legyünk merevek!

Ha ellenben nem 24 órán belül, hanem, mondjuk,

másfél napra a sértés után jelentkezik a sértett, ezt csak a kihívott által megnevezendő megbízottak tegyék szóvá, de *ez okból az elégtételt megtagadniok nem szabad.* Nem is célszerű, mert a késedelmes fél megbízottai erre rögtön becsületbíróságot kérnek saját felük ellen, ehhez pedig az ellenfél megbízottai hozzájárulni kötelesek. Olyan becsületbíróság pedig nem lévén, de ne is legyen, amely félnapos késedelem miatt exisztenciákat tör ketté: az eredmény csak az marad, hogy a sértő elégtételt adni köteles lesz. És ha eredetileg nem volt ínyére a verekedés, most már becsületbíróság után, több mint bizonyos, az ügy fegyveres elintézése. Ez már amolyan szokás, ami sem kódexekben nincs, sem valami különösen nyomósabb ok nem kívánja — ez az, amit a latin úgy mond, hogy »tacitus consensus populi« — a szokásjog diktálja. A sértő még azonfelül annak is kiteszi magát, hogy rosszakarói a formákhoz való merev ragaszkodását a párbajtól való »idioszinkraziával« fogják magyarázni.

28. CIKK

Megbízottak a kihívást vagy élőszóval, vagy írásos értesítés útján közlik.

Személyes kihívás esetén a megbízottak tevékenysége csupán magyarázat, illetőleg lovagias elégtétel kérésben nyilvánul meg, egyúttal közlik, hogy hol és mikor állanak a kihívott fél megbízottainak rendelkezésére. Ha a kihívottat nem találnák lakásán, — vagy a megadott címen — úgy névjegyeiket zárt borítékban nála hagyják, annak tudomásuladására, hogy látogatásuk célját most már írásban fogják közölni.

Régebben a kihívást, szinte kötelező erővel, a megbízottaknak személyesen kellett tudtul adni. Ma már nem szokás személyesen provokálni, az élet tempója nem engedi ezt, de a gyakorlat is azt mutatja, hogy alkalmasabb és célszerűbb a kihívást *írásban* eszközölni. Sok ember nincs berendezkedve lakásán teljesen idegen látogatók fogadására és sokan vannak, akik családjuk előtt titkolni akarják lovagias ügyeiket. A legtöbb elfoglalt ember lakásán csak a reggeli órákban található, látogatásra alkalmatlan időben és körülmények között. Mindez teljesen megindokolja az utóbbi évek gyakorlatát, amelynek értelmében a kihívás rövid, természetesen udvarias hangú, minden szükséges adatot tartalmazó *levélben* történik. A levelet legcélszerűbb ajánlva, sürgős esetben »express« jelzéssel elküldeni és *tértivényt kérni,* amely igazolja a kézbesítés tényét s idejét. Ha van teljesen megbízható küldönc kéznél, úgy posta helyett küldönc útján is lehet az írásbeli provokálást kézbesíttetni, de a küldönc legyen felszerelve előre kitöltött átvételi elismervénnyel és hozza vissza azt ellátva a címzettnek, vagy átvételre felhatalmazott családtagjának, vagy alkalmazottjának aláírásával.

A lehetőleg gépen írott és másolt írásos kihívásnak tartalmaznia kell:

1. *a címzett nevét és címét,*
2. *a kihívó nevét,*
3. *a sértést,* amelyért a provokálás történik, a sértés *helyének* és *idejének* megjelölésével.
4. Azt, hogy a levelet aláíró megbízottaknak mi

a pontos *címük;* általánosságban hol és mikor találhatók, esetleg telefonon is.

5. A levél megírásának *dátumát* (az elküldés idejéről a postabélyegző vagy elismervény fog tanuskodni).

Természetesen a provokálólevél első kelléke maga az elégtétel megkérése, mégpedig lehetőleg a következő szavakkal: »*Magyarázatot, illetve lovagias elégtételt kérünk.*« Ez a szó, hogy »magyarázatot«, csak olyan esetekben maradhat el, amikor a sértés olyan súlyos és nyilvánvaló, hogy azt *magyarázni nem lehet.*

Nem célravezető, tehát nem helyes, ha a megbízottak a félhez intézett kihívó levélben már előre megjelölik, hogy pontosan mikor és hol várják *tárgyalás céljából* az ellenfél megbízottait, — mert hiszen nem célravezető diszponálni olyan valakiknek az idejével, akiket még nem ismerünk, tehát nem tudhatjuk időbeosztásukat sem. A célszerűség és az udvariasság egyébként megkívánja, hogy csupán azt kérjük a provokálttól, hogy megbízottait utasítsa az érintkezés felvételére.

29. CIKK

A megbízottak megnevezése után a felek kerüljék a személyes érintkezést, hasonlóképpen az érintkezést az ellenfél megbízottaival.

Újabb sértéseknek a lehetőségét éppen úgy, mint a feleknek a megbízottak háta mögötti egyezkedését, mint kimondott lovagiatlanságokat perhorreszkálnunk kell. A megbízottak válasza ilyesmi után más nem lehet, mint a tisztükről való rögtöni lemondás.

Van olyan, úgynevezett »félhivatalos« kódex, amelyik ismeri azt az esetet is, hogy az *ellenfelek* semleges helyen és az összes megbízottak jelenlétében találkoznak »egy esetleges kibékülés reményében« — *még a lovagias ügy elintézése előtt!* Ilyen esetet sem elméletben, sem gyakorlatban elképzelni nem tudunk, ez ellentmond a lovagias eljárás szellemének, módszerének és értelmének.

30. CIKK

A megbízottak által történő szóbeli kihívás esetén a kihívottnak jogában áll magyarázatot adni és a megbízottaknak jogukban áll ezt a magyarázatot elfogadni, vagy mint nem kielégítőt visszautasítva ragaszkodni ahhoz, hogy a kihívott megbízottait nevezze meg.

Igen sok olyan eset van, amikor már az első látogatás, vagy a megbízottak első tárgyalása alkalmával nyilvánvaló, hogy nem sértés, hanem félreértés történt. A megbízottak által történő szóbeli provokálásnak az az egyetlen előnye, hogy alkalmat ad a rögtöni kimagyarázkodásra és sok lovagias ügynek olyanforma befejezésére, — hogy *a felek között nincs is lovagias ügy.* Természetesen az ilyen magyarázatadást nem szabad a megbízottak és a fél közötti hosszas tárgyalásnak megelőznie, az vagy spontán történik, vagy semmi értéke nincs.

Abban az esetben, ha a megbízottak a kihívott fél magyarázatát elfogadták: arról a kapott magyarázat közlése kapcsán levélben értesítik *saját felüket* és e levél másolatát beküldik a *kihívott* félnek is.

31. CIKK

Ha a kihívott fél sem magyarázatot, sem megfelelő lovagias elégtételt adni nem hajlandó, sem pedig megbízottait a kihívástól számított 24 órán belül meg nem nevezi és ezt elfogadhatóan nem indokolja: a kihívó fél megbízottai az ügyet a kihívott fél hibájából egyoldalú jegyzőkönyvvel (25. és 154. cikkek) fejezik be.

Az egyoldalú jegyzőkönyv, amelynek másodpéldánya az ellenfél számára ajánlott levélileg megküldendő, a sértett részére ügye lovagias elintézését bizonyítja.

Lásd még a békés elintézésről szóló XII. fejezetet.

32. CIKK

Személyes kihívás esetén a kihívott lehetőleg azonnal nevezze meg megbízottait, de erre nem köteles, hanem jogában áll 24 órát igénybe venni. Ha a kihívott a városban, ahol a sértés történt, idegen, jogában áll ezt közölve az ellenfél megbízottaival: záros határidő alatt kilátásba helyezni megbízottai beérkezését.

Olyan fél számára, aki vagy idegen állampolgár, vagy bármely más igazolt körülmény kapcsán kijelenti, hogy megbízottakról gondoskodni nem tud: kérésére az ellenfél megbízottai kötelesek két urat ismeretségi körükből rendelkezésére bocsátani.

Elsősorban a sértett fél érdeke az, hogy akit provokál, minél hamarabb és minél könnyebben kerüljön abba a helyzetbe, hogy elégtételt szolgáltathasson. Ez az indoka, de a lovagias szellem is így kívánja, hogy akadályok esetén *maga a sértett* siessen segítségére annak, aki adott körülmények között nem rendelkezik alkalmas megbízottakkal.

33. CIKK

A kihívó fél megbízottai már a kihíváshoz a tényállásnak, hacsak lehetséges, teljes és alapos ismeretével jelenjenek meg.

Ellenkező esetben tudniillik nem volna módjukban az ellenfél által esetleg rögtön a helyszínen adandó magyarázatot ilyenül elfogadni.

34. CIKK

Nem hívhatja ki, illetőleg nem kérhet lovagias elégtételt egymástól apa és fiú, testvér és testvér, vő és após.

Az adós a hitelezőjét az adóssággal kapcsolatos okokból nem hívhatja ki és adósnak hitelezőjével szembeni más okból keletkezett lovagias ügye is csak úgy intézhető el véglegesen, ha a lovagias eljárással egyidejűleg nem derülne az ki, hogy a provokálás tulajdonképpeni indítóoka épp az adós és hitelező közti viszonyban keresendő (lásd még 58. és köv. cikkeket). Ezzel ellentétben hitelező az adósától jogosult elégtételt kérni.

A lovagias eljárás folyamán anyagi természetű differenciák kiegyenlítése, vagy megtárgyalása ugyan nem lehet a megbízottak feladata, de az mégsem hallgatható el semmi körülmények között sem, ha az egyik fél a másikkal szemben nem tett eleget anyagi kötelezettségeinek. Ilyen esetben elsősorban azt kell elbírálni, hogy a szóbanforgó lovagias ügy *nem keletkezett-e a felek közti anyagi viszonyból* és csak azután szabad tovább menni, ha ez a kérdés tisztáztatott. Bővebben az ilyen esetben követendő eljárásról lásd: a Tárgyalásról szóló V. fejezetet.

35. CIKK

Ha a kihívottat akár helytelen név vagy lakcím bemondása, akár más okból a megbízottak nem tudják feltalálni: úgy erről jegyzőkönyvet vesznek fel. Az elégtételkérőt ez a jegyzőkönyv felmenti a sértő további keresése alól — de jogában áll esetleges feltalálás esetén a kihívást megismételni és a lovagias elégtétel megkapására irányuló lépéseket folyamatba tenni.

Megtörténhetik nagyon sokszor, még csak nem is a sértő hibájából, hogy előre nem látott körülmények miatt a sértett megbízottai a sértőt nem tudják feltalálni és a kihívást nem közvetíthetik. Ilyen esetekben az ügyet a sértettre nézve nem szabad függőben hagyni, hanem a fentemlített *formális* elintézést kell nyujtani a számára. Természetes, ha az érdemszerű elintézést kizáró ok: az ellenfél fel nem lelhetősége megszűnik, — úgy *érdembeli* elintézésnek van helye.

IV. FEJEZET.

A megbízottak

36. CIKK.

A feleket a lovagias ügyben két-két megbízott képviseli.

A megbízottakat segédeknek is nevezik és viszont. Van olyan megkülönböztetés is, amely a megbízottakat attól az időponttól nevezi segédeknek, mihelyt a lovagias ügy békés elintézése meghiusul. Ettől fogva a megbízottak: *párbajsegédek.*

Gyakorlati fontossága a megkülönböztetésnek nincs.

37. CIKK.

Ha a lovagias ügy a felek valamelyikének személyében rejlő ok miatt nem lovagias, hanem csupán fegyveres elégtétellel intéztetik el: ez esetben nem megbízottak, hanem tanuk képviselik a feleket.

A tanuk tiszte ez esetben az, hogy ellenőrizzék és szükség esetén tanusítsák, hogy a felek közt a fegyveres küzdelem az előre

megállapított szabályok pontos betartásával, folyt le.

Lásd a fegyveres elégtételre (kiállásra) vonatkozólag még a 156. és 158. cikkeket és magyarázatokat.

38. CIKK.

Megbízottaikat, minden befolyástól vagy kényszertől mentesen, a felek legjobb belátásuk szerint, szabadon választják.

Ez a választás barátra essék. S ha az még nem volna barátunk, akit azzal tiszteltünk meg, hogy a becsületünket reábíztuk, úgy *legyünk rajta, hogy mielőbb azzá legyen.*

39. CIKK

A megbízottak felük ügyét becsületük és lelkiismeretük útmutatása szerint, a lovagiasság szabályainak betartásával, jól elintézni s az elintézés írásos bizonyságaként az erről szóló jegyzőkönyvet (XI. fejezet) a félnek kiszolgáltatni kötelesek.

40. CIKK.

A megbízott az ügy elintézésére nézve felétől utasítást ugyan ne fogadjon el, de hallgassa meg annak személyes természetű felvilágosításait és kívánalmait.

E cikk a tilalmat az úgynevezett »*kötött marsruta*« tekintetében állítja fel.

Mint a cikk szövegezéséből is kitűnik, ez a tilalom *nem* abszolút. Nem is lehet: hiszen még a félhez legközelebb álló megbízott sem ismerheti annyira az adott eset körülményeit és az abban szereplők személyi viszonyait, hogy fele benső intenciójának ismerete nélkül járhasson el a tárgyalások folyamán.

A tilalmat egyébként a helyes gyakorlat úgy értelmezi, hogy az elintézés *részleteire* a fél utasítást nem adhat, de közölheti generálisan, hogy hajlandó-e belemenni békés elintézésbe, vagy se?

Útbaigazításul szolgáljon néhány példa:

Ha a felünk a *sértett,* abbeli utasítását, hogy csupán fegyveres elintézésbe megy bele, el ne fogadjuk. Kivétel természetesen az az eset, ha a sértés tettleges volt, vagy még ennél is súlyosabb.

Ha a felünk a *sértő* és pedig tettlegesen, vagy még ennél is súlyosabban sértő, azt az utasítását, hogy nevében bocsánatot ne kérjünk, ne fogadjuk el.

Ha felünk csupán szóbelileg vagy írásban volt megbántva, azt az utasítását, hogy csak bocsánatkéréssel elégszik meg, sajnálkozást nem akceptál, ne fogadjuk el; kivéve mégis, ha nyomtatvány útján sértették volna meg.

Ha felünk ellenfelét csak szóbelileg vagy írásban sértette meg, olyan utasítást tőle, hogy csak sajnálkozását hajlandó kifejezni, bocsánatot azonban nem kér, ne fogadjuk el, feltéve, hogy a békés elintézést felünk egyébként nem ellenzi.

Az előbbi bekezdés utolsó szavaival azt is megmondottuk, hogy mihez kell okvetlenül a felünk előzetes beleegyezése, vagyis, hogy mely tekintetben kell magunkat a felünk kívánságához tartanunk: neveze-

jén és kellő nyomatékkal alkalmazott erélyes, de nem durva hangú rendreutasítás prakszisomban sokszor gyakorolt üdvös hatást a túlhangos vagy pedig kötekedő kedvű megbízottakra s a tárgyalás a kis intermezzo után a kellő mederben símán folyt tovább.

41. CIKK.

Megbízott nem lehet az:

a) aki a felek valamelyikének felmenője vagy lemenője, avagy testvére;

b) aki az ellenféllel peres vagy ellenséges viszonyban áll;

c) aki fél nem lehet;

d) aki lovagias ügyben elégtételadásra felkéretvén, azt azzal az indokolással tagadta meg, hogy a lovagias eljárásnak (párbajnak) elvi ellensége vagy az elől egyébként kitért;

e) aki lovagias elintézés alá eső ügyben nem a lovagias utat vette igénybe;

f) aki katonatiszti (tartalékos tiszti) rangfokozatától becsületbevágó ügy miatt, megfosztatott, kivéve, ha rangfokozatát később visszanyerte;

g) aki a magyar állam, a társadalom vagy a szemérem ellen, avagy nyereségvágyból elkövetett bűncselekmény miatt jogerősen elítélve volt, vagy pedig cselekménye állásának, hivatalának elvesztését vonta maga után;

h) aki a párbajszabályok megszegése miatt (BTK. 299. §.) jogerősen elítélve volt;

i) aki az ügyben bármiképpen érdekelt.

A segédek kifogásolása az ellenfél segédeinek részéről a fenti pontok alapján történhetik, de csak akkor, ha a tényállásra *százszázalékos bizonyíték* áll rendelkezésre. Maga a kifogásolás a kifogásolt megbízott *megbízójához*, tehát az ellenfélhez intézendő udvarias hangú, tisztán tények megállapítására szorítkozó levélben történjék. A kifogásolást sohasem szabad *tárgyalás közben* közvetlenül a kifogásolthoz intézve megtenni, mert az könnyen újabb afférra vezethet és elposványosítja magát az alapügyet.

Aki az incidensnél mint szemtanu jelen volt, természetesen lehet megbízott.

Ajánlatos nem vállalni segédi megbízatást annak, akinek képviselendő fele ellenfelével már afférja volt, *ha abból párbaj lett.* Szükségesnek tartom erre az esetre a figyelmet külön is felhívni. A felekben ugyanis nagy a hajlandóság arra, hogy ellenfelük segédeiben direkte ellenségeket lássanak. Komoly uraktól hallottam a szemrehányás hangján emlékezni meg olyasvalakiről, aki »szekundálást vállalt« ellene. Ha most az »ellenszekundáns« hozzá még olyan ember, akivel az illetőnek már párbaja volt, akkor nagyon valószínű, hogy ennek a körülménynek a szóbanforgó szekundáns által képviselt fél, illetőleg ennek az ügye, fogja kárát vallani, vagy legalább is az ügy békés elintézésének a lehetősége esett menthetetlenül kútba.

Ha ezt a vélekedést, amely abban nyilvánul, hogy akivel valakinek párbaja volt, azt örök időkre ellenségnek akarja tudni, nem is osztom, — sőt! — azért ennek a felfogásnak a lehetőségét mégis, mint emberi gyarlóságunkból eredőt, el tudom képzelni. Sok esetben a szomorú valóság az, hogy a párbaj utáni kéz-

szorítás — amely megbocsátást éppen úgy, mint megengesztelődést és nem utolsósorban az egymás férfias fegyverkészsége megbecsülését is jelképezi — csak jelkép marad, belső tartalom nélkül.

Fontolja meg tehát mindenki jól, hogy a segédi megbízatást vállalja-e, vagy sem. Ne csak azt válogassa meg nagyon, akinek az ügyét elvállalja, hanem azt is nézze meg, hogy ki az ellenfél? És hogy milyen maga az ügy? Családi perpatvarból támadt lovagias ügyek: mindmegannyi darázsfészek. A békés elintézés senkit sem elégít ki (nem akarok maliciózus lenni: legkevésbbé a perlekedő családok hölgytagjait), a párbaj pedig mindent elront. Családi ügyeket intézzenek el az érdekelt családhoz tartozó urak, egymás között — és pedig lehetőleg békésen.

* * *

A hivatásos *vívómestereket* és mesterjelölteket számos kódex — a franciák csaknem egyhangúlag — kizárja azok közül, akik segédi megbízást vállalhatnak.

Ezt a felfogást sem mi, sem a helyes gyakorlat nem osztja. Eltekintve attól az esettől, amikor vívómesterek állnak egymással szemben, mint ellenfelek s amikor még elgondolni is képtelenség, hogy vívómester ne segédkezhesék egy másik mesternek — a tiltó rendelkezés egyébként is indokolatlan.

Éppen úgy, amint a *katonai* vívómesterek, ha tiszti minősítésük van, vívóversenyeken mint amatőrvívók indulni jogosultak, éppen úgy jogosultak segédkezni a lovagias ügyek intézésénél a hivatásos *polgári* vívómesterek is.

A kardpárbaj *vezetését* azonban nem vállalhatják, de ezt is csak érzelmi szempontok miatt nem. A vívni nem tudó emberekben ugyanis nagy a hajlandóság arra, hogy vívómesterekben sebezhetetlen, majdnem emberfölötti vívókvalitásokkal felruházott lényeket lássanak. Most már érthető, ha — bármennyire megnyugodják is az ellenfél a vívómester-vezetősegéd pártatlanságában — ilyen esetben nem vívó létére legalább is elfogultan, ha nem direkte: rosszul verekszik s ha megvágják — a vívómester volt az oka!

Az, hogy a megbízottak közös egyetértéssel egyenesen azt a vívómestert kérjék fel a kardpárbaj vezetésére, akinek a termét a párbajra kibérelték, *megengedhetetlen.* Hogy miért, azt nem kell bővebben magyaráznom. Egyrészt a párbaj komolyságát veszélyezteti, másrészt valóságos *szegénységi bizonyítvány* a segédek részére — kiállítva önmaguk által.

* * *

A kizáró okokat tárgyaló jelen cikk azáltal, hogy megmondja, hogy kik nem vállalhatnak segédi megbízatást, egyúttal arra is útmutatást ad, hogy kiket *ne* kérjünk fel segédeknek.

Azonban arra nézve adni tanácsot, hogy kit válasszunk megbízottunknak, kit tiszteljünk meg a bizalmunkkal és kit terheljünk a gyakran nehéz feladat megoldásával; kinek a kezébe tegyük le ügyünket és azzal becsületünket és életünket: itt tanácsot adni nagyon nehéz. Hogy egyetlen szóval feleljek: a megbízottaink *egész emberek* legyenek. Azok legyenek szellemileg, fizikailag és karakterben.

És ne csak olyanok legyenek, akikben teljes a bi-

zalmunk, hanem olyanok is, akikről érezzük, hogy az ügyünk elintézése nekik *nem* közömbös, viszont azonban az ügyön és az ügyeken annyira felülemelkedni képesek, hogy hiúsági tekintetek eljárásukban őket irányítani egy pillanatra sem fogják.

42. CIKK

A megbízottak tanácskozásán történt megállapodások, mihelyt ezek írásba (jegyzőkönyvbe) foglaltattak s aláírattak, a megbízottakat és a feleket kötik.

Lásd még a 70. és 71. cikkeket.

43. CIKK

A megbízottak, amennyiben az általuk történt provokálás, illetve az ellenfél által történt kihívás (III. fejezet) időpontjában az ügyről teljes tájékozással még nem bírtak volna, a tárgyalásig a féltől kimerítő és írásba foglalt tényállást (63. cikk) szereznek be.

Az írásos tényállás — eltekintve a választott bírósági eljárás némely alakjától, ahol egyenesen nélkülözhetetlen — különösen akkor szükséges, ha az ellenfél részéről levélben történt a provokálás és már ez a levél az ügyről olyan *tényállításokat* tartalmaz, amelyekről felünk azt mondja, hogy azok a valóságnak meg nem felelnek.

Ilyenkor a kihívott fél megbízottai már úgyszólván előre készülhetnek a tárgyalásra és tüzetesen megvitathatják felükkel, hogy a tulsó oldalról a provokáló levélben foglaltakkal előreláthatóan egybehangzó szóbeli előadásra milyen előadással fognak válaszolni.

Felesleges hangsúlyoznom, hogy a tényállás készítésébe a megbízottaknak befolyniok nem szabad. Az a félnek az előadása és annak minden szaváért nem a megbízottak, hanem a *fél felel.*

Ha pedig úgy látnák, hogy a fél tényállása a valószínűséget nélkülözné, erre a figyelmét felhívni, a netán mutatkozó ellenmondásokat összegyeztetni s felet arra figyelmeztetni különösen tartoznak, hogy *olyasmit ne állítson, amit bizonyítani előreláthatólag nem fog tudni*, vagy aminek az ellenfél éppen az ellenkezőjét tudja majd bizonyítani.

44. CIKK

A megbízottak a tárgyaláson a lovagias ügy békés elintézését, a sértés mégoly súlyos voltától függetlenül is, komoly lelkiismeretességel megkísérelni s amennyiben arra lehetőség van, az ügyet békésen elintézni tartoznak.

Ha elvünk is, hogy *tettleges* sértést békésen elintézni úgyszólván lehetetlen, azért ezt mint megbízottak, mégis meg fogjuk kísérelni, különösen akkor, ha *barátok* állnak egymással szemben.

45. CIKK

A megbízottak, amennyiben szüksége merül fel, ajánlják fel a párbajbíróságnak, a döntőbíróságnak és a fegyverbíróságnak ala-

kítását, illetve döntésüknek kikérését a vonatkozó vitás kérdésekre. Abban a tekintetben, hogy vajjon megtörténjék-e ezeknek az említett bíróságoknak határozathozatal céljából leendő igénybevétele: a megbízottak felük előzetes megkérdezése nélkül döntenek.

Ezzel ellentétben becsületbíróságot ellenfelével szemben csak a fél kérhet, mégpedig megbízottjai útján, akiket erre írásban felhív és felhatalmaz.

Fontos szerepük a megbízottaknak, hogy az ügyet a felük előzetes megkérdezése nélkül a felükre kedvező időpontban és illetve az ügynek felükre nézve kedvező stádiumában a cikk első bekezdésében említett három bíróság valamelyike elé vigyék. Hogy *milyen* kérdések azok, amelyek a nevezett bíróságok hatáskörébe vannak utalva, arról a becsületügyi választott bíróságokról szóló fejezetek részletesen rendelkeznek.

A cikk második bekezdésében hivatkozott becsületbíróságot azonban csakis a fél beleegyezésével, sőt csakis *ennek kifejezett írásbeli utasítására* lehet kérni. Ennek a különböző eljárásnak oka az, hogy míg az előbbi három bíróság mondhatni csupán párbajtechnikai, illetve a lovagias ügy technikai elintézésénél számottevő kérdésekben dönt, addig a becsületbíróság ítélete a felünknek vagy ellenfelének az erkölcsi minősítése tárgyában hozza fellebbezhetetlen és végérvényes határozatát. Az előbbi esetben a megbízottak láthatják a legtisztábban az ellenfél megbízottaival szemben fennforgó kontroverziák anyagát; következőleg ők ketten döntik el egymásközt, hogy mi előnyös

a felük ügyére; az utóbbi esetben viszont *csak a fél* ítélheti meg, hogy mi az, amit neki vagy ellene bizonyítani lehet, tehát ebben a kérdésben egyedül az ő elhatározásától függhet, hogy az ügyet a becsületbíróság elé terjessze, vagy sem.

46. CIKK

Ha a megbízottak az ügy tárgyalását, akár a feleiktől bekérendő újabb információk előkészítése, akár a felek által kifogásolható bírákat (78. cikk) illető adatok bemutatása, akár a feleiktől bekérendő újabb információk beszerzése végett, végül akadályoztatásuk vagy bármely más ok miatt elhalasztják, úgy ez az elhalasztás 24 óránál hosszabb időre ne történjék.

A lovagias eljárás egyik főelőnye: a gyors elintézés. Egyik főtörekvésük legyen a megbízottaknak, hogy az elintézés hosszúra kitolt elhalasztásokkal *késedelmet ne szenvedjen.* A 24 órai idő a lovagias ügyeknél úgyszólván szállóige jelentőségét nyerte.

Természetes, hogy a megbízottak ezek alatt a halasztások alatt egymással a kontaktust fenntartani (telefón, küldönc, találkozás, stb. útján) kötelesek.

47. CIKK

Az esetleges párbaj-, döntő-, vagy fegyverbírósági eljárások lefolytatása után a megbízottak a lovagias elintézést készítik elő. (Lásd XII. és XIII. fejezet.)

Bármely bírósági eljárás befejezése, illetőleg a választott bírói döntés megkapása után annak a félnek a megbízottai kötelesek az érintkezést újra felvenni, amelyik fél az illető bíróság határozatának kikérését indítványozta — tekintet nélkül arra, hogy melyik fél volt a sértett.

Ennek a szabálynak a magyarázata az, hogy a lovagias eljárás rendes menetét az a fél akasztotta meg, amelyik választott bíróság döntésének kikérését indítványozta és így illő, hogy akik a rendes eljárás medréből az ügyet kizökkentették: *ugyanazok* vegyék maguknak a fáradságot a további előkészítésre.

Sokszor megtörtént, hogy ha valamely becsületügyi választott bíróság döntése az egyik félre *nem volt kedvező:* akkor a fél megbízottai a tárgyalások újrafelvételét húzták, halasztották, valósággal szabotálták. Ennek az abuzusnak az elkerülésére szolgál a 47. cikk kategorikus intézkedése.

48. CIKK

Fegyveres elintézés esetén a megbízottak határoznak — a sértett fél jogainak szem előtt tartásával — a fegyvernem felett.

Természetes, hogy a segédek a fegyvernem eldöntése előtt tájékozódjanak saját felüknél, hogy valamely speciális okból (sérülés, rossz szem, stb.) melyik fegyvernem az, amely számukra *nem* konveniál.

49. CIKK

A megbízottak kötelessége a párbajfeltételek meghatározása, a vezetősegéd személyében való megállapodás, a párbaj színhelyének és időpontjának kitűzése, a párbajnál használandó fegyverek kiválasztása és beszerzése, valamint az orvosokról való gondoskodás.

A párbajfeltételekről, fegyverekről, stb. lásd a IV. részt.

Orvosok: mindkét részről egy-egy, lehetőleg sebész.

50. CIKK

A vezetősegédet a megbízottak közös egyetértéssel maguk közül jelölik ki.

Az a megbízott lesz a vezetősegéd, aki közöttük az illető fegyvernemhez a legjobban ért és a párbajok vezetésében a legnagyobb gyakorlattal bír.

Ha a megbízottak közt nincs olyan, aki az előbbi bekezdésben említett ismeretekkel a többi megbízottnál kétségtelenül nagyobb mértékben rendelkezik, ez esetben a kor dönt s a párbajt a legidősebb megbízott vezeti.

Lásd még a jelen műnek a jó vezetősegédről szóló fejezetét, továbbá a még külön is mondottakat a vezetősegéd szerepéről a kardpárbajnál.

Annyira komoly, de oly egyszerűen eldönthető kérdésben, mint a vezetősegéd kijelölésében, a megbízottak minden körülmények közt megegyezésre kell, hogy

jussanak. Első kritérium: *a szakavatottság* s ha ez vitás, második kritérium: a *kor.*

A sors döntését, a felvetett pénzt és a gyufaszálak húzigálását ilyen nagyfontosságú kérdésnél küszöböljük teljesen ki. A sorshúzás, mint formaság, a párbaj színhelyén: a hely- és fegyverválasztásnál, megmaradhat, ha már a megbízottak egymással rövidebben dülőre jutni nem tudnak.

51. CIKK

Azt a megbízottat, akit a lovagias ügy tárgyalása folyamán a párbaj közben, vagy közvetlen azután abból kifolyólag akár a megbízottak, akár a felek valamelyike részéről bármilyen sértés ér, a tettlegesen megsértettnek a jogai illetik meg.

Lásd a tettlegesen sértett jogait, illetőleg a 13. cikket. A jelen cikkre vonatkozóan a következőket kívánom megjegyezni:

Attól kezdve, hogy az ügyet a felek a lovagias útra terelték, abban a megbízottakon kívül aktív szerepe senkinek sincs. Az a nagy felelősség tehát, amely a megbízottakra hárul, parancsolóan írja elő, hogy az akciószabadságukról és a megvédelmezésükről intézkedés történjék.

Az úzus a megbízottat tisztének gyakorlása közben azzal védi, hogy őt *a tettlegesen sértett jogaival ruházza fel* arra az esetre, ha az ellenfél megbízottai részéről a működéséért megtámadás érné.

Ezt a helyes gyakorlatot azonban, amelyet ebben az alakjában vesz fel a szakaszai közé úgyszólván minden kódex, ki kell terjesztenünk még szélesebb keretek közé: vagyis védenünk kell a megbízottakat *a felek részéről* netáni sértésekkel szemben is.

Nemcsak a megbízott társai, hanem a felek, illetve az ellenfél is, nagyon hajlandók, különösen a párbajok alkalmával olyan kritikával illetni ellenfelük segédeit, esetleg a vezetősegédet, amelyet ez, már csak hivatása dekórumára tekintettel is, szótlanul nem tűrhet el.

Gyakori dolog neuraszténiás napjainkban, hogy a felek a párbajnál fékezhetetlen temperamentumot mutatnak s egy energikus vezetősegéd szinte szálka a szemükben. Minthogy pedig a renitens felek mégis — nem utasíthatják rendre a vezetősegédet, hát úgy viselik magukat, hogy őket érje rendreutasítás. Ilyenkor persze azt az előnyt akarják vitatni, hogy az ebből keletkezett afférban ők a sértettek, tehát övék a sértett fél fegyverválasztási joga, még akkor is, *ha ők szolgáltattak az ügyre okot.*

Ez tűrhetetlen abúzus. Hogy pedig ennek végetvessünk, hogy a bajt gyökerében kiirtsuk: a segédeket a felekkel, tehát esetleg túlságosan vérmes saját felükkel szemben is, a jelen cikk rendszabályaival kell megvédenünk.

52. CIKK

Becsületükkel felelnek a megbízottak azért, hogy feleik úgy a párbajszabályokat, mint a párbaj feltételeit betartsák.

A felelősség alól csak akkor mentesülnek, ha a felek részéről netán megkísérlett vagy elkövetett szabálytalanságokat — akár életük

veszélyeztetésével is — megakadályozni törekedtek.

A leggyakoribb és habár emberileg érthető, de kérlelhetetlenül üldözendő szabálytalanság kardpárbajoknál az úgynevezett *»állj« utáni vagdalkozás.*

Hogy ilyesmi jó vezetés mellett nem történhetik meg, vagy ha megtörténhetik is, a felek sebesülését nem idézheti elő, az természetes.

Mindazonáltal feltétlenül szükséges már csak a büntetőjogi felelősségre is tekintettel, hogy a segédek teljes lelki és fizikai készségükkel támogassák a vezetősegédet nehéz munkájában, vagy legalább is feszült figyelemmel kövessék a küzdő felek minden mozdulatát. Láttam már eseteket, hogy a kardpárbajok vezetéséhez nem szokott, bár egyébként jó segédeket, döntő pillanatokban cserbenhagytak az idegeik és a segédtársaknak kellett a *corps à corps*-ban (test a testen: a vívófelek közvetlen közelsége) levő ellenfeleket egymástól szétválasztani.

Lásd még a kardpárbajról mondottakat, úgyszintén a jó vezetősegédről szóló fejezetet.

53. CIKK

Ha a párbajnál a felek valamelyike szabálytalanságot követ el és annak folytán az ellenfél megsebesül, vagy éppen életét veszti: ezt a tényt a megbízottak közösen a párbajjegyzőkönyvben (146. cikk) tárgyilagosan feltüntetik.

A szabálytalanságot elkövető fél ellen

folyamatba tett bűnvádi eljárás irataihoz a jegyzőkönyv hiteles másolatban csatolandó.

Ezek a szabálytalanságok a *kardnál,* mint már említve volt: az »Állj!« vezényszó utáni vagdalkozás; szúrás, ha a párbajfeltételek a szúrást kizárták; az ellenfél lerohanásánál, annak a szabadon maradt karral történő lefogása stb. A *pisztolypárbajnál:* a meghatározott célzási idő után, vagy ha a felek vezényszóra kötelesek lőni, a vezényszó után történő lövés stb.

Nem akarom feltételezni, hogy a megbízottak részéről is történhetik szabálytalanság, például: kardpárbajnál az ellenfél szándékos akadályozása.

Régente az ú. n. »snájdig« szekundánsok remekelni szoktak abban, hogy ki tudja biztosabban »kifogni«, »kiparirozni« az ellenfélnek a saját felükre irányzott vágásait. Ez a szokás ma már szerencsére kiveszett.

Bővebben fejtegetni, azt hiszem, felesleges, hogy az ilyesmi nemcsak inkorrektség, hanem egyenesen a *büntetőtörvénykönyvbe* ütköző cselekmény.

54. CIKK

Ha a feleknek, vagy azok egyikének morális érdeke feltétlenül megköveteli, a nyilvánosságot ez esetben is csupán a megbízottaknak áll jogukban tájékoztatni a lovagias ügy befejezéséről s a feleik közt esetleg lefolyt párbaj megtörténtéről.

Ha a tájékoztatás sajtó útján történik, a

közreadandó szöveget a megbízottak közösen állapítják meg és aláírásukkal látják el.

Csakis morális érdek lehet a megengedhető indoka annak, hogy a külvilág két gentleman lovagias ügyéről tudomást szerezzen. A feleknek hiúsági velleitásaikat, esetleges szerepelni vágyásukat a becsület fogalmáról vallott emelkedettebb felfogásuk mindenkor le fogja győzni. Természetes, hogy a megbízottaknak rossz példával előljárniok nem szabad. Ne égjenek a vágytól a segédek, hogy nevük, mint párbajsegéd neve ismerkedjék meg a nyomdafestékkel és ne reszkessenek a gyönyörűségtől, ha nevüket a világot jelentő hasábokon megjelenni látják.

Más az eset, ha a lovagias ügy a politikai, vagy társadalmi élet, vagy az úriemberek szélesebb rétegeit felölelő klubok, kaszinók közvéleményét, akár az előzmények, akár a szereplők személye miatt *már foglalkoztatta.* Ilyenkor a megbízottaknak nem csak joguk, hanem kötelességük is ezt a közvéleményt az affér elintézéséről *híven és pártatlanul* informálni.

Különösen fontos a közvélemény tájékoztatása, ha az ügyet a sajtó már keletkezésekor pertraktálta, valamint akkor, ha az ügybe valamelyik fél kvalifikálásának, vagyis lovagias elégtételadási képessége megállapításának kérdése is belejátszik.

Minthogy az ilyen kérdések a limine szélesebb hullámokat vernek, a felek morális érdeke parancsolóan követeli meg ügyük lovagias befejezésének publikálását.

Hogy pedig utólagos rekriminálásoknak eleje vétessék, a gyakorlatban már régebben kialakult az a szokás, hogy a megbízottak megállapodnak *szószerint*

a szövegben is, amely a nyilvánosságot, a sajtót tájékoztatni hivatva lesz. Hitelesség okából a közleményt a négy megbízott aláírásával ellátja és keltezi. Hírlapok szerkesztőségei mindenesetre helyesen teszik, ha ilyen tárgyú közleményeket csak akkor fogadnak el közlés végett, illetve autentikus tájékoztatás gyanánt, ha azok *mind a négy megbízott* aláírását magukon viselik.

Semmi sem kínosabb a felekre, de megbízottaikra sem, ha a korrektül elintézett lovagias ügyről tendenciózus sajtóközlemények látnak napvilágot. Ekkor aztán kezdetét veheti a nyilatkozatháború és megjelennek a »helyreigazítások«, amelyeknek — habent sua fata libelli — végzetök, hogy ezeket már senki sem olvassa el.

Még kellemetlenebb a segédekre, ha feleik — megkérdezésük nélkül — egyéni érzéseik szerint látják jónak a sajtót informálni. Ez már a inkorrektséggel határos. A következmény rendszerint: újabb affér, vagy pláne az afféroknak egy egész láncolata a felek közt, a megbízottak közt, vagy a legszerencsésebb esetben a megbízottak és az általuk képviselt fél között.

Mindezeket a visszásságokat egy ütemre megszünteti a jelen cikkben foglalt rendelkezés, amellyel tudtommal eddig egy kódex sem foglalkozott.

* * *

A megbízottak teendőit a jelen cikkben foglaltakon kívül bőven magyarázzák még: a párbajról, az elintézésről, a jegyzőkönyvről és a tárgyalásról szóló fejezetek.

V. FEJEZET

A tárgyalás

55. CIKK

A megbízottak tárgyalásának helyét és idejét úgy kell megállapítani, hogy az mind a négy megbízott lehetőségeire tekintettel legyen. A helyet és az időt a kihívó fél megbízottai jogosultak javaslatba hozni és azt, ha csak leküzdhetetlen akadályokba nem ütközik, a kihívott megbízottai elfogadják.

Lovagias ügy letárgyalásának a helye és az időpontja nem olyan kérdések, amelyek felett hosszasan vitatkozni lenne szabad. Nem szabad hiúsági kérdést csinálni abból, hogy melyik fél megbízottai alkalmazkodnak a másik fél megbízottaihoz — *a célt* kell mindig szem előtt tartani, azt, hogy a felek ügye gyorsan, egyszerűen, komplikációmentesen elintéztessék.

Régebben, amikor a megbízottak személyes provokálása divatban volt, a megbízottak ilyenkor azt is közölték a kihívott féllel, hogy mikor és hol várják az ő megbízottainak látogatását. Ma már ez nem szokás — mert nem célszerű. Napjainkban a kihívó

megbízottak *írásban* közlik címüket, illetőleg tartózkodásuk helyét és idejét a kihívottal, aki ezt tovább adja az általa választott megbízottaknak. Ezek aztán a megjelölt címen írásban vagy telefonon jelentkeznek és ezzel a megbízottak érintkezése fel van véve. A négy úr most már összeegyezteti idejét, természetesen akként, hogy az egyiküknél se okozzon fennakadást.

Az udvariasság minden úriembert egyformán köt, különösen, ha ezek az úriemberek lovagias ügyben megbízotti tisztet vállaltak. A jó megbízott első kötelessége, hogy előzékeny legyen az ellenfél megbízottaival szemben!

Ha semmiképpen sem tudnának a megbízottak helyben és időben megegyezni, úgy a kihívó fél megbízottai jogosultak a tárgyalás helyét és idejét kitűzni. Ha a kihívott fél megbízottai az indítványozott helyet és időt a *saját személyükben rejlő okoknál fogva* elfogadni nem tudnák: nem marad más számukra hátra, mint a megbízotti tisztükről való lemondás.

Aki a tárgyalás helyét és idejét kitűzi, az magára vállalja mintegy a házigazda szerepét. Hogy ebben a tisztében milyen fokozott udvariasságra van kötelezve: azt hangsúlyozni sem kell.

A tárgyalás időpontját általában úgy kell megválasztani, hogy az tekintettel legyen a szokásos időbeosztásra, ne essék munkaidőbe vagy szokatlanul koránra vagy későre. A tárgyalás *helyének* megválasztása is tapintatot igényel: nagyon sok megbízott nem szívesen megy ellenfele megbízottjának lakására vagy irodájába, mert ott feszélyezve érzi magát. A

leghelyesebb valamely kaszinó vagy nyilvános helyiség *különszobájába* kitűzni a tárgyalást — *kávéházba vagy étterembe azonban sohasem!*

A 24-órás terminusokat iparkodjanak a megbízottak betartani. Két-háromnapos halasztás már a tárgyalás kitűzése előtt — nem biztató kezdet.

Semmitől se óvakodjanak a megbízottak úgy, mint a terminusoknak — bár közös egyetértéssel történt — kitologatásától. Ez csaknem halálos bizonysággal az ügy elposványosodásához vezet. Hogy pedig ebből a megbízottakra mennyi ódium s a felekre milyen sok hátrány háramlik, arról felesleges bővebben beszélnünk.

* * *

Számos vitára és gyakran egyoldalú jegyzőkönyvek egész özönére ad okot a megbízottak közti nézeteltérés és huzavona a tárgyalás helye és fegyveres elintézés esetén a párbaj helye tekintetében, ha a felek lakóhelye egymástól földrajzilag különbözik.

A helyes gyakorlat az ilyen esetekre a következő szabályokat állapította meg:

1. Ha a felek, illetve megbízottak között *nem vitás,* hogy melyik fél volt a sértő és melyik a sértett, ez esetben a sértett megbízottainak kétségbevonhatatlan joguk nyílik a tárgyalás — és fegyveres elintézés esetére — a párbaj-helyének megválasztására. Ez a hely azonban távolabbra, *mint amennyire a sértett lakhelye a sértőétől van,* nem eshet. Pl. *A.* budapesti lakos megsérti *B.* székesfehérvári lakost. Provokálás. *B.* megbízottai jogosultak a tárgyalást is, a párbajt is Székesfehérvárra kitűzni — Siófokra azonban nem.

2. Ha a felek, illetve megbízottaik közt — már a mindkét oldalról kölcsönösen történt kihívásokból következtethetően is — vita fog felmerülni azon kérdés felett, hogy ki a sértő és ki a sértett: a tárgyalás helyét azon fél megbízottai lesznek jogosultak kitűzni, akik — akár személyesen, akár írásban — *előbb* jelentkeztek az ellenfélnél. A *párbaj* színhelyét azonban ekkor is természetesen az a fél választja, akinek a tárgyalások és az esetleges döntőbírói eljárás folyamán sértetti jogállása megállapítást nyert.

3. Nincs joga a sértettnek *a tárgyalás* színhelyéül a saját tartózkodási (lakó) helyét kitűzni akkor, ha az sem vasúton, sem hajón meg nem közelíthető, vagy ott az ellenfél megbízottai részére megfelelő elhelyezés nem biztosítható.

4. Nincs joga a sértettnek *a párbaj* színhelyéül a saját tartózkodási (lakó) helyét kitűzni akkor, ha az a párbaj célszerű és zavartalan lefolyását garantáló vívóteremmel stb. és kórházzal nem rendelkezik.

5. Nincs joga a sértettnek a saját tartózkodási (lakó) helyét *a tárgyalás és párbaj* színhelyéül kitűzni akkor, ha a sértés a sértő tartózkodási (lakó) helyén történt és a sértett ott, bár átmenetileg, de 48 óránál *hosszabb* ideig tartózkodott.

6. Súlyosabb feltételű párbajok (tehát pisztolypárbajok; félnehéz vagy ennél is nehezebb kardokkal, has- és hónaljbandázs nélkül, szúrással stb. vívott kardpárbajok) sehol másutt, csakis nagyvárosban, lehetőleg pedig a fővárosban vívassanak le.

A megbízottak mindenesetre helyesen teszik, ha az elhamarkodott és nehezen visszaszívható egyoldalú jegyzőkönyvek felvétele helyett azonnal *döntőbíró-*

ságot provokálnak, mihelyt az ellenfél megbízottaival történt első levélváltásnál arról győződtek meg, hogy a sértett személyére nézve — amennyiben ez a tárgyalás helyének kitűzésére kihatással volna — véleményeik eltérnek.

Döntőbíróságot az ellenfél megbízottai kötelesek elfogadni. A döntőbíróság pedig minden valószínűség szerint a fent felsorolt elvek alapján fog ítélni. Hogy a döntőbíróság hol üljön össze? Ezt már a döntőbírák fogják — minden bizonnyal kölcsönös lojalítással — egymásközt megállapítani.

56. CIKK

A tárgyalás céljából kitűzött vagy közös egyetértéssel megjelölt helyen és időben a megbízottak percnyi pontossággal jelennek meg. Többet, mint 15 percet egymásra várni egyik részről sem tartoznak.

Ha csak az egyik fél megbízottai jelentek meg, a várakozási idő elteltével az ellenfelet megbizottainak mulasztásáról ajánlott levélileg értesítik. A levél azt tartalmazza, hogy amennyiben az ellenfél megbízottai a levél aláírói által kitűzött helyen és időben újból nem jelennének meg, vagy távolmaradásuknak elfogadható okát nem adnák, a lovagias ügyet a mulasztó fél hibájából egyoldalúan fogják befejezni.

A tárgyalás határidejét a levélben akként kell kitűzni, hogy a levél kézhezvétele és a tárgyalás időpontja közé legalább is 24 óra essék.

»A pontosság a fejedelmek udvariassága« mondja egy szállóige. Ha valahol, akkor a lovagias ügyekben ez a pontosságban megnyilvánuló udvariasság egyenesen *kötelesség* a megbízottak részéről. Inkább tíz perccel előbb, mint egy perccel később érkezzenek — másra várni senki sem szeret s a várakozás mindenkit idegessé tesz. A lovagias ügy tárgyalásához pedig elsősorban higgadtság kell — s aki ideges, az higgadtan tárgyalni nem tud.

57. CIKK

Az ügy tárgyalásán a megbízottakon kívül senki más jelen nem lehet.

Megbízottak: a négy, együttesen jelenlevő megbízott. Amíg a megbízottak tárgyalnak, még a félnek, illetve a feleknek sincs ott keresnivalójuk s amennyiben mégis megjelennének, a tárgyalás azonnal felfüggesztendő. Ugyanúgy kell eljárni, ha idegen jelenne meg a tárgyaláson. Ezért nyilvános helyek, klubok, kávéházak el nem különített helyiségei lovagias ügyek tárgyalásának színhelyéül ne szolgáljanak.

Természetes, hogy amennyire megengedhetetlen a tárgyaláson a fél *jelenléte,* annyira kívánatos a *közelléte.*

Minthogy a *megbízottak tanukat nem hallgathatnak ki,* még az ügy alapját képező incidens esetleges szemtanuit sem, lévén ez kizárólag választott bíróság (becsületbíróság és döntőbíróság) hatáskörébe utalt eljárási cselekmény, ilyen tanuknak a tárgyaláson

való esetleges megjelenése ellen a megbízottak tiltakozzanak. Ha tiltakozásuknak az ellenfél megbízottai helyt nem adnának, hagyják ott a tárgyalást és egyoldalú jegyzőkönyvvel fejezzék be az ügyet.

58. CIKK

A felek közt vitás anyagi természetű és pénzkövetelések, bérlet és haszonbérleti viszony a lovagias ügy elintézésének akadályát nem képezik.

Ha azonban az adósnak tekintendő fél volt a sértő és a lovagias ügy a tartozásból vagy annak folytán keletkezett, akkor az ellenfél a fegyveres lovagias elégtételadást elfogadni csak akkor köteles, ha az adós tartozását vele szemben kiegyenlítette.

A lovagias ügyet ilyen esetben — természetesen, ha polgári jellegű követelésről és nem becsületbeli adósságról van szó — úgy is befejezhetik, hogy a sértett fél megkapja a megfelelő elégtételt, de a feleket a megbízottak jegyzőkönyvileg kötelezik, hogy a köztük fennálló anyagi természetű ügyet záros határidőn belül illetékes bíróság elé terjesszék.

Lásd még a 34. cikket.

59. CIKK

Ha a követelés kártyaadósságból eredt, vagy egyéb becsületbeli tartozás, az esetben tekintet nélkül arra, hogy melyik fél volt a sértett, melyik a sértő, melyik az adós és melyik a hitelező, a megbízottak a lovagias ügyet addig, míg a tartozás ki nem egyenlíttetett, érdemben nem tárgyalhatják és még kevésbbé intézhetik el.

Nem kártyaadósság és nem becsületbeli tartozás a kártyázás (játék) közben játék céljából kért *pénzkölcsön.*

60. CIKK

A becsületbeli tartozás kiegyenlítése előtt is elintézendő a lovagias ügy, ha azt a hitelező, aki egyúttal sértett is, kifejezetten kívánja.

Nem volna méltányos, hogy az, akit adósa a becsületbeli tartozásból kifolyólag megsértett, elintézetlen lovagias ügyével várni kénytelen, azonfelül, hogy pénzéhez jutni nem tud. A hitelező tetszésére kell tehát bízni, hogy *adósának tartozására tekintet nélkül,* lovagias ügyét vele el akarja-e intézni, avagy sem.

Hogy mi a *becsületbeli tartozás,* arravonatkozólag szabályt vagy kategóriát alkotni lehetetlen — csak általánosságban lehet megmondani, hogy: becsületbeli minden olyan tartozás, amit az adott körülmények tekintetbevételével az úri felfogás annak tart.

61. CIKK

Az 58. és 59. cikk eseteiben a megbízottak a lovagias ügy tárgyalását a függőben levő anyagi kérdések elintézéséig felfüggeszthetik. A felfüggesztés tartamát a megbízottak közösen állapítják meg.

Az érintkezést egymással a megbízottak a felfüggesztés tartama alatt is fenntartják.

Teljesen a megbízottak megítélésétől, illetőleg a felmerülő eset mineműségétől függ, hogy a lovagias ügy végleges elintézést nyer-e vagy pedig felfüggesztetik. Errenézve generális szabályt felállítani nem lehet. — mert minden esetet egyéni megítélés alá kell vonni és elsősorban azt kell elbírálni, hogy a *lovagias ügy összefüggésben áll-e az anyagi üggyel?*

62. CIKK

A megbízottak a tárgyalás során a felek tényeit saját ítéletükkel világítják meg: a sértés vagy sértések súlyosságát saját belátásuk szerint mérlegelik és mindvégig a saját nevükben beszélnek.

Felüknek előttük tett olyan kritikáját, amely az ellenfélre vagy az ellenfél megbízottaira vonatkoznék, ha az a lovagias üggyel szorosan össze is függne, a tárgyalásba vonniok nem szabad.

A cikkben foglaltak a tárgyalás komolyságát és méltóságát vannak hivatva biztosítani.

Az első bekezdés egyrészt kötelességükké teszi a megbízottaknak, hogy az általuk képviselt ügyben minden irányban, a feleken és sértéseken felülemelkedve: állást foglaljanak, az ügyben saját ítéletet alkossanak; másrészt pedig kötelezően írja elő a megbízottak felelősségét azért, amit a tárgyalás folyamán — esetleg az ellenféllel szemben — mondanak. Nem hivatkozhatnak tehát arra, ha éles szavakkal nyilatkoznak pl. az ellenfélről, hogy ők csupán felük nevében beszéltek, mert a felük csak a tényállásért felel, amelyet megbízottaival közölt. A *megbízottak magukért maguk felelnek.*

Ha azonban a fél segédei előtt kritikát gyakorolna az ellenféllel vagy az ellenfél megbízottaival szemben, (amely kritika gyakran nem hízelgő, mert elfogult) ezeknek a kritikáknak a közlése még csak eszükbe se jusson a megbízottaknak — még akkor sem, ha felük őket erre felhatalmazta, vagy egyenesen kérte.

Lovagias ügyben, az affér keletkezése után, a megbízottaké a szó. Nekik pedig az affér *elintézése* a kötelességük, nem pedig *komplikálása.* Már pedig minden új szó, minden kritika, amely a már folyamatban levő ügyre vonatkozóan a felek részéről elhangzik, bonyodalmakat okozhat csak, kivált, ha a szó bántó s a kritika éles.

A megbízottak tiszte a felek izengetéseinek továbbítása nem lehet.

63. CIKK

A tárgyalásra a megbízottak tüzetesen készüljenek és ismerjék pontosan a tényállást, a felük által nekik, csakis az ő részükre és használatukra írásban adott, általa aláírt tényállás-ismertetésből.

Számos újabb író — a katonai becsületügyi választmányoknál követett eljárás mintájára — megkívánja a fél által adott írásbeli tényállást.

Mi az írott tényállást egyenesen nélkülözhetetlen-

nek tartjuk. Csakhogy anélkül a sarkalatos tévedés nélkül, amit más írók következetesen elkövetnek, akik a tényállásokat a jegyzőkönyvhöz mellékelni és egymással kicseréltetni ajánlják. *Ez nonsens.* Afférről elfogulatlanul nyilatkozni a fél még a saját megbízottai előtt sem tud, pláne, ha magát csak egy kissé is kifogásolhatónak tudja. Hogy tegye ezt quasi az ellenfelével szemben? Mert attól, hogy viszont az ellenfelek megbízottai a túloldalról jövő tényállásokat feleikkel ne közöljék, őket eltiltani nem lehet, különösen, ha újabb információk szüksége jelentkezik — éppen a tényállások homlokegyenest ellenkező voltából kifolyóan.

És az a temérdek — többé-kevésbbé burkolt — sértés, amitől a fél előadása hemzseg! Hogy lenne szabad az ilyesmit a segédeknek kiadni a kezükből! Igen sokszor katonai b. ü. eljárásokat is a felek tényállás-előadásai mérgesítenek el. Tudok nem egy esetet, ahol a b. ü. választmány elé került a félnek a saját megbízottaihoz írott tényállás-levele: a felek lovagias ügye *már régen el van intézve,* ellenben az az egyik fél ellen ma is folyik a b. ü. eljárás, — mert lovagias ügyében a saját megbízottait célzatosan informálta. Nem abszurdum?

Ha Richelieu kardinális csak egy írott sort kívánt attól, akit annak alapján halálra ítélhetett — mit csinált volna azzal, aki egész árkusokat ír tele a saját maga bajáról?

A tényállás-ismertetés, röviden: *tényállás,* éppen a saját felünk beállításában, az ő legegyénibb impresszióiban közli velünk az affért. Ezt mi összevetjük azzal, amit az ellenfél megbízottaitól élőszóban hallunk és viszont nekik a felünk írásából — omissis omittendis — csak annyit adunk tudomásukra, amit a pártatlanul felépítendő tényálláshoz elmellőzhetetlenül szükségesnek tartunk. Ha az ellenfél szépíti a felünk hibáját, mi nem fogunk ragaszkodni a felünk brutális igazmondásához, hanem átsiklunk az ellenmondás felett. Ha a túlsó oldalról azt halljuk, hogy felünk »ökle surolta« az ellenfél állát, nem citáljuk rá a megbízónk előadásából, hogy az ő emlékezete szerint, nagy sajnálatára »X. úr pökhendi szavait egy jól irányzott pofonnal« volt kénytelen megtorolni.

Miért piszkálni, miért elmérgesíteni a sebet, amikor vágni kell? Ha pedig nem kell vágni, miért bántani a sebet?

A fél írott tényállása tehát *csakis a megbízottait illeti,* azt viszont a megbízottak az ügy érdekében feleiktől mulhatatlanul kívánják be. Az elintézés után a tényállás az idősebb megbízottaknál marad, hogy ők azzal magukat, úgy a saját felükkel, mint a büntetőbíróságokkal szemben szükség esetén fedezni tudják.

Más a rendeltetése annak a tényállás-ismertetésnek, amelyet becsületügyi választott bíróságok egynémely esetben bekérhetnek. Ezekről az illető bíróságoknál van szó.

64. CIKK

A tárgyalást a magyarázatkérés, illetve lovagias elégtételkérés vezeti be. Ezt a magyarázat, illetve lovagias elégtétel felajánlása követi.

Amíg a magyarázat-, illetve elégtételkérés az egyik részről s erre nyomban a magyarázat-, illetve elégtétel felajánlása a másik részről meg nem történt, addig tárgyalásról, a szónak a lovagias eljárásban használt értelmében *nem beszélhetünk.* Eszmecserének, purparlénak, csevegésnek, kevésbbé finom nevén fecsegésnek, üres szalmacséplésnek mondhatjuk csak azt az időtöltést, amelyet a megbízottak egymásnak szereznek, ha nem in medias res, vagyis az elégtételkérésnél és annak felajánlásánál fogják meg az ügyet. A kihívó fél megbízottai egy lépéssel sem mehetnek tovább, ha a magyarázat-, illetve elégtételkérést nem követi nyomon a lovagias magyarázat, illetve lovagias elégtétel felajánlása! Viszont a sértett megbízottai nem is kezdhetik mással, mint ezzel.

Megeshetik, — bár gyakorlatomban eddig nem fordult elő, de talán el lehet képzelni — hogy az egyik fél megbízottai minden néven nevezendő információ nélkül állanak és megjelenésük is csak azt célozza, hogy *felük esetleg mulasztásba ne essék,* továbbá, hogy a fél tudomást szerezzen a kihívás *okáról.* Az ilyen előzetes megbeszélés minél rövidebb legyen. A kihívó megbízottai csak a magyarázatkérést, illetve elégtételkérést és annak okát közlik az ellenfél megbízottaival. Megállapodásuk csak a további érdemleges tárgyalás helyének és idejének kitűzésére szorítkozzék.

65. CIKK

A tárgyalás további célja: a tényállás felderítése. A mindkét oldalról történt előadások alapján a megbízottak tiszta képet alkot-

nak az ügy mibenlétéről és megállapítják, ki a sértő, ki a sértett, ha a sértések kölcsönösek: ki sértette meg az ellenfelét előbb vagy súlyosabban. (Lásd 13.—17. cikkeket.)

66. CIKK

A 65. cikkbeni tények ismeretében a megbízottak a sértettet megillető jogok tekintetében határoznak.

Lásd a sértésről szóló II. fejezetet.

67. CIKK

Ha újabb információk beszerzésének szüksége, vagy a becsületügyi választottbíróságok valamelyike (VII—X. fejezetek) döntésének szüksége nem merül fel, a megbízottak komoly törekvéssel megkísérlik az ügyet békés úton elintézni.

Elfogadhatatlan propozíciók (pl. személyes bocsánatkérés követelése, ott, ahol magyarázat is elég), amelyek az egyik fél megaláztatását eredményeznék: nem kísérletek a békés kiegyenlítésre. Az ilyeneket az ellenfél megbízottai a leghatározottaban *utasítsák vissza* és ha meggyőződésük szerint az ügy békés elintézésére egyáltalában mód van: ne mulasszák el soha az ügyet döntő-, illetve párbajbíróság döntése alá bocsátani.

68. CIKK

Ha valamelyik fél megbízottai a tárgyalás során arról győződnek meg, hogy köztük

és az ellenfél megbízottai között kiegyenlíthetetlen ellentétek vannak olyan kérdésben, amelyet a gyakorlat és a kódex valamely becsületügyi választottbíróság hatáskörébe utal: azonnal tegyenek javaslatot az illető bíróság összeállítása iránt.

Ezek a kérdések különösen:

1. valamely fél erkölcsi minősítése (*becsületbíróság*);

2. az elkövetett sértés minősíthetetlenül durva (önmagában véve diszkvalifikáló) volta (*becsületbíróság*);

3. a békés vagy fegyveres elintézés elvi kérdése (*párbajbíróság*);

4. történt-e sértés vagy nem, illetve sértés-e az, amit a lovagias elégtételt (magyarázatot) kérő fél sértésként fog fel? (*döntőbíróság*);

5. történt-e sértés mindkét részről (kölcsönös sértés) vagy csak az egyik félen esett sérelem? (*döntőbíróság*);

6. kölcsönös sértés esetén: melyik fél tekintendő sértettnek és ha az ügy békésen el nem intézhető, melyik fél gyakorolja a fegyverválasztás jogát? (*döntőbíróság*);

7. békésen elintézendő ügyben: a lovagias elégtétel módozatai és alakja (*döntőbíróság*);

8. a tényállás előadásában mutatkozó lényeges eltérés (*döntőbíróság*);

9. viták az esetleges helyettesítés (7. cikk) tárgyában (*döntőbíróság*);

10. a nem vitás fegyvernemnél: a párbajnál használható fegyverek minősége (kardnál: nehéz vagy könnyű kardok; pisztolynál: vont- vagy símacsövű pisztolyok stb.) és a párbajfeltételek (*fegyverbíróság*);

11. a sértett által kért szokatlan fegyvernemnél és feltételeknél: annak elfogadása vagy visszautasítása (*fegyverbíróság*).

A fent röviden összefoglalt kérdések nem merítik ki az összes lehetőségeket, amelyek miatt valamely bírósághoz fordulni lehet.

* * *

Természetes, hogy a »kiegyenlíthetetlen ellentétek« kiegyenlítését is meg kell kísérelni. A meggyőzés, a logika, a józan ész fegyverei, a rábeszélés képessége jóindulatú ellensegédekre lehetetlen, hogy elmulasszák a hatásukat. Feltéve mindig: hogy az igazság a mi oldalunkon áll. Persze, egyszerű dolog azt mondani büszkén, hogy »ahová én állok, ott van igazság, mert nem igaz ügyet képviselni erkölcsi integritásom tiltja«.

Elvnek ez nagyon szép, csakhogy a keresztülvitele bizony-bizony sántít.

Az esetek nagy részében éppen ezért fordulnak az emberek elismert tekintélyekhez, mert persze szeretnék, ha az »elismert tekintély« éppen a tekintélyével fedezné kisded lovagi ballépéseiket. Ezt pedig megengednünk nem szabad. Nem azt értem ez alatt, hogy most már hagyjuk benne a csávában azt, aki

hozzánk fordult, mondván neki: »Ezt ugyan megcsináltad, barátom, nélkülem csináltad, hát húzzon is ki belőle, aki tud!«

Ez nem barátság és nem lovagias beszéd.

Ilyenkor a tekintélyt arra kell felhasználnunk, hogy a segítségünket kérőnek hibáját, helytelen magaviseletét, hevességét, melyből a lovagias ügy fakadt, szeme elé tárva, vele megértessük, hogy neki az elintézésben a legnagyobb engedékenységet, a legmeszszebbmenő kulantériát tanusítani ellenfelével szemben: *lovagi kötelessége.* Ha tehát ennek a kötelességnek megfelelni hajlandó, akkor ügyének képviseletét vállaljuk, ellenkező esetben nem.

Amennyiben pedig arra szükség volna: a meggyőzés, a logika, a rábeszélés és józan ész fentebb hangoztatott fegyvereit elsősorban is a *saját* felünkön alkalmazzuk s ha ez megtörtént, úgy az ellenfél megbízottaival szemben helyzetünk fonák sohasem lehet.

69. CIKK

Fegyveres elintézés esetében a megbízottak tüzetesen és félre nem érthetően határozzák meg a párbaj feltételeit és azokat azonnal foglalják írásba. A részletkérdésekben: a párbaj vezetése, színhely, időpont, a fegyverek kiválasztása, orvosokról gondoskodás és pisztolypárbajoknál a találkozás tekintetében is kifejezett megállapodásra jussanak.

A jegyzőkönyvben a tárgyalás minden lényeges mozzanata feltüntetendő.

A jegyzőkönyv felvétele minden egyes

tárgyalásról azonnal történjék meg és belé foglalandó a következő tárgyalás helye, időpontja vagy ezek bizonytalansága esetén annak a két megbízottnak (mindkét szemben álló fél részéről egynek-egynek) a címe, aki a megbízottak újabb összehívásáról gondoskodni köteles.

Lásd különösen a jegyzőkönyvről szóló XI. fejezetet.

70. CIKK

A megbízottak tanácskozásán történt megállapodások mihelyt ezek írásba (jegyzőkönyvbe) foglaltattak és aláirattak, a feleket és a megbízottakat is kötik.

A megállapodások érvényességére az a körülmény, hogy az egyik fél, avagy mindkét fél megbízottai aláírás után tisztükről lemondanak, ki nem hat és a megállapodások hatályát meg nem szünteti.

A tényállást viszont új információk beszerzése folytán módosítani lehet mindaddig, míg az elintézés módja meg nem lett állapítva.

Sajnos, külön cikkbe kellett foglalnunk ezt az elvet is, mert a helytelen gyakorlat e tekintetben a legképtelenebb visszásságokat szülte már s ezen visszásságokból elképzelhetetlen komplikációk eredtek. Hogy a felvett jegyzőkönyvben foglalt megállapodások a feleket kötik, ezt nemcsak a józan ész, hanem a lojalitás is diktálja, az a lojalitás, amelyet a fél és

megbízottai, valamint a négy megbízott egymással szemben tanusítani kötelesek. Megállapodásokat máról holnapra felrúgni, a lovagias elégtételt ma *felajánlani*, holnap *megtagadni*, a sértést ma elismerni, holnap letagadni: *nem lehet.*

* * *

Fontolják meg tehát a megbízottak, de a felek is, hogy mit tesznek, mit mondanak és mit írnak alá a lovagias ügyben. Ha valahol, úgy becsületügyben szent az adott szó és szent a kézszorítás. Se az egyiket, se a másikat úriember hiába ne pazarolja; de ha adta, álljon is helyt érte.

71. CIKK

Ugyanazon felek képviseletében eljárt ugyanazon megbizottak (mind a négyen) a közöttük bármily tekintetben létesült megállapodásokat kölcsönös egyetértéssel megváltoztathatják.

Ha az ily módon történt változtatás az előbb létrejött megállapodással vagy megállapodásokkal ellenkezik, az előző jegyzőkönyvet meg kell semmisíteni és hogy ez megtörtént, arra az új jegyzőkönyvben utalni kell.

Ugyanazon felek képviseletében fellépő új megbízottak jogosítva vannak a megelőző megbizottak által felvett jegyzőkönyvet az előző négy megbízott előzetes írásbeli beleegyezésének kikérése után közös egyetértéssel megsemmisíteni — de ezen megsemmisítésre és annak okára az új jegyzőkönyvben hivatkozni kell.

Természetes, hogy ezek az utólagos megsemmisítések uzussá nem fajulhatnak. Szabály: *ami papíron van, az köt.* Mindazonáltal nagyfokú kölcsönös tévedésektől az emberi gyarlóság nem mentes — még a lovagias ügyekben sem s hogy a reparáció lehetősége ki ne zárassék, annak adja módját a jelen cikk.

Megtörténhetik például, hogy négy gyakorlatlan és tájékozatlan megbízott olyan formán bonyolít valamely kényes ügyet, ami (különösen családi viszályoknál), mindkét félnek súlyosan a testébe vág. Ilyenkor gyengéden lemondatják a négy fiatalurat és helyükbe lépnek a család vénei, akik csak úgy tudják az ügyet helyes vágányra terelni, hogy mindazt, ami addig történt — *meg nem történtnek deklarálják.* Természetes, ehhez egyrészt *közös egyetértés* szükséges — másrészt pedig az előző megbízottakat nem szabad dezavuálni, nem szabad eljárásuk felett róluknélkülük kritikát gyakorolni. E célból van szükség jegyzőkönyv-megsemmisítés esetén az előző megbízottak orientálására és az *ő írásbeli* beleegyezésük kikérésére. A cikk ugyan azt írja elő, hogy *mind a négy* előző megbízott beleegyezését ki kell kérni, de gyakorlatban ez úgy fog festeni, hogy elegendő, ha egy-egy megbízott veszi tudomásul az általuk felvett jegyzőkönyv megsemmisítését — természetesen megbízott-társának beleegyezésével *és az ő nevében is.*

Gyakorlatomban tudtommal két eset fordult elő, amikor a megbízottak, négyen, a kész jegyzőkönyvet megsemmisítették. Az egyik esetben már ki volt tűzve a párbaj, amikor is a sértett oly kétségbevonhatatlan

bizonyítékokat kapott, jóformán az utolsó pillanatban, hogy előtte is, megbízottai előtt is világossá vált, hogy az őt ért szóbeli sértés oka csakis a személyben való tévedés lehetett: *error in persona.*

Ezzel a sértés legfontosabb tényálladéki eleme: a *szándék,* elesett.

Lelkiismeretünkbe ütköző dolognak tartottuk volna, hogy a felek mégis megverekedjenek; viszont a helyszínen a párbaj előtti teatrális kibékülési jelenetet megrendezni sem láttuk helyénvalónak. Csak ez az egy kiút maradt: a jegyzőkönyvek kölcsönös megsemmisítése. Ezt a módot akkor, mint ritka, kivételes esetekben elfogadott modus vivendit, több, a lovagias ügyekben elismert tekintély ajánlotta.

A másik esetben az affér — ittas állapotban történt súlyos szóbeli kölcsönös gyalázkodás — 24 órával az orosz hadüzenet előtt történt. A négy megbízott, bámulatos alkalmazkodással a nagy idők szelleméhez: szúrásos kardpárbajt állapított meg.

Amikor a szereplőkhöz közelállók — közöttük e sorok írója is — tudomást szereztek a képtelenségről, valóságos demonstrációt rendeztek ellenük és kényszerítették a négy megbízottat az ügynek kölcsönös bocsánatkéréssel való elintézésére, valamint arra, hogy önként jelentkezzenek katonának — feleikkel együtt. A jegyzőkönyvek természetesen megsemmisíttettek.

Az ellenfelek a háborút hősiesen küzdötték végig, ma mindketten számos hadikitüntetés büszke tulajdonosai és elválaszthatatlan jóbarátok.

* * *

Mindkét esetet annak az illusztrálására hoztam fel, hogy a négy megbízott írásos megállapodását csakis *a legkivételesebb esetben* lehet megváltoztatni.

Tudatlan megbízottak által, a felek becsületének rovására rossz útra terelt lovagias ügyek helyes mederbe irányításának *egyetlen* módja.

72. CIKK

A megbízottak felüket a tárgyalás lényeges tartalmáról, főbb mozzanatairól és ügye mindenkori állásáról híven tájékoztatni kötelesek.

Ha az elintézés fegyveres, a megbízottak felüket a feltételek szigorúságától függően ügyeinek rendezésére emlékeztetni tartoznak.

Amilyen világos, hogy komoly segédek nem fogják a felüket végrendelkezésre inteni könnyű olasz kardokkal, szúrás nélkül, az összes elképzelhető bandázsokkal vívandó párbaj előtt, éppoly természetes, hogy a cikkben foglalt figyelmeztetést egyetlen pisztolypárbajnál sem mulasztják el.

Annak, hogy a felek ügyeik rendbehozatalára 24 órai halasztást kérjenek, különös akadálya nincs. Mindenesetre célszerű a párbaj időpontját úgy kitűzni, hogy a fél értesítésétől a párbajig *egy teljes nap* — nem ünnepnap — essék közbe.

II. RÉSZ

ITÉLKEZÉS A BECSÜLETÜGYEKBEN

BECSÜLETÜGYI VÁLASZTOTT BIRÓSÁGOK

VI. FEJEZET

Általános határozatok

73. CIKK

A lovagias eljárás folyamán szükségessé válható ítélkezést a következő független és egymással semminemű kapcsolatban nem álló választott bíróságok gyakorolják:

a) becsületbíróság,
b) párbajbíróság,
c) döntőbíróság,
d) fegyverbíróság.

A következő cikkekben foglalt rendelkezések a bíróságok most felsorolt *összes* alakjaira érvénnyel bírnak. Az egyes alakoknál figyelembe jövő sajátságokról minden egyes fejezetnél külön cikkekben van szó.

74. CIKK

Az a körülmény, hogy a megbízottak, vagy csupán az egyik fél megbízottai a lovagias ügy folyamán felmerült valamely kérdés eldöntésére az előző cikkben felsorolt bíróságok valamelyikének megalakítását hozták javaslatba és hogy a vonatkozó bíróságot a megbízottak megállapodása folytán kérik fel: a megbízottak jegyzőkönyvében feltüntetendő.

Ez természetes, mert hiszen a megbízottak mandátumukat a felkérés tekintetében *a jegyzőkönyvvel igazolják* a felkérendő bíróval szemben. Ugyancsak a jegyzőkönyvből nyerhet elvileg csupán előzetes tájékozást a bíró az ügyre és a felek személyére nézve.

75. CIKK

Ezen bíróságok keletkezésükre nézve: választott bíróságok. Hatáskörük kizárólag azon ügyre terjed ki, amelyben határozathozatalra felkérettek.

Határozatuk ellen, melyet indokolás nélkül hoznak, fellebbezésnek nincs helye.

A jelen cikk a fennálló gyakorlat két nagyfontosságú tételét szögezi le:

1. azt, hogy a becsületügyi (becsület-, párbaj-, döntő-, fegyver-) bíróságok határozatai *végérvényesek* és

2. azt, hogy ezek a határozatok *nem indokolhatók.*

Ez a két tétel a becsületügyekben eljáró választottbíróságokat úgyszólván a szó szoros értelmében élet és halál uraivá avatja.

Szükségesnek tartom kiemelni, hogy az, amit a jelen cikk a határozatok indokolhatatlanságáról mond, csupán az érdemi határozatokról szól, vagyis azokról, amelyeket érdemi döntéseknek, ítéleteknek is neveznek.

Ha azonban a bíróság olyan határozatot hoz,

hogy *a)* a kérdést hatáskörébe tartozónak nem tekinti, vagy *b)* hogy az ügyet felderítettnek nem látja, — az ilyen határozatát nemcsak joga, de észszerű kötelessége élőszóval megindokolni. Honnan tudják a segédek, hogy mihez kezdjenek, ha a bíróság elnöke a visszautasítást nem indokolja meg az *a)* esetben azzal, hogy azért adja vissza az ügyet a megbízottaknak, mert azt a gyakorlat *másnemű bíróság hatáskörébe utalta,* a *b)* esetben pedig azzal, hogy *kimerítőbb tényállást kíván.*

*

* *

Hogy a választottbíróságok határozataikat nem indokolják, annak oka egyrészt a bíróság függetlenségében, másrészt pedig abban rejlik, hogy a hozott határozat *megfellebbezhetetlen.* Ez utóbbi okból tehát gyakorlati haszna az indokolásnak nem volna. Azonban a bíróság függetlenségéhez fűződő érdeknek sem válna előnyére, ha határozatait indokolnia kellene. Mert mi sem könnyebb, mint egy nem tetsző határozat indokolásába kapaszkodva, ellene esetleg tetszetős érveket felsorakoztatni s éppen a fellebbezhetetlenség következtében, vagyis azért, mert nincs olyan fórum, amely a hozott határozatot, tehát indokolását is végérvényesen felülbírálja és pedig helybenhagyólag bírálja felül — egyenesen a fellebbezhetetlen bíróság tekintélyét kezdené ki.

Viszont a másik oldalról nézve a kérdést, ha a gyakorlat és a kódex mondhatni pallosjogot ad a biráknak, akkor a megbízottak vegyék bölcsen fontolóra, hogy kiket ruházzanak fel a megbízójuk feletti korlátlan ítélkezés jogával, a bírák pedig valójában legyenek helyzetük magaslatán. Különösen áll ez a *becsületbírákra.* Kétségtelen bűnösség esetén ne irgalmazzanak; ám ha a bűnösséghez a kétségnek csak árnyéka is férhet, akkor habozás nélkül válasszák az enyhébb utat.

76. CIKK

A nevezett bíróságok elfogadása elől — felajánlás esetén — a másik fél, illetőleg megbízottai ki nem térhetnek. A párbaj-, döntő- és fegyverbíróságot a sértett fél megbízottai is csak egy esetben utasíthatják vissza: amennyiben annak felajánlása a sértetti jogokat érintené.

Egyébként: választottbíróságot visszautasító fél ellen egyoldalú jegyzőkönyvet kell felvenni.

Mint minden szabály alól, úgy természetesen ez alól is van kivétel.

Magától értetődik, hogy a megbízottnak nemcsak joga, de *kötelessége is* viszautasítani:

1. az olyan bíróságot, amelynek hatáskörébe a kérdés elintézése nem tartozik s ha az ellenfél mégis ezt vitatná, mi viszont kérjünk *döntőbíróságot* annak eldöntésére, hogy a vitás kérdés *milyen bíróság* hatáskörébe tartozik (lásd ott);

2. ha az ellenfél olyan kérdés eldöntésére ajánl fel bíróságot, amelyet a fennálló szabályok *már eldöntöttek.* Például: a sértett fél fegyverválasztási jogát minden kódex elismeri. Az ellenfél — tegyük fel — *nem* tagadja azt, hogy felünk a sértett fél, de a fegyvernemre, mondjuk, fegyverbíróságot kér, azt re-

mélve, hogy egy reá kedvező összetételű bíróság neki adna igazat. Válaszunk a leghatározottabb *visszautasítás* legyen.

Ajánljuk fel ilyenkor a döntőbíróságot (IX. fejezet) — s ha ebbe sem mennek bele az ellensegédek: kérlelhetetlenül vegyük fel az egyoldalú jegyzőkönyvet.

77. CIKK

A bírákat egyenlő számban (mindkét részről kettőt-kettőt, illetőleg egyet-egyet) a megbízottak kölcsönösen javaslatba hozzák. Tekintélyes, jellemes, a becsületügyekben jártas férfiak hozandók bírákul javaslatba, akiket az ellenfél megbízottai elfogadni kötelesek, ha a következő 78. cikkben felsorolt kizáró okok egyike sem áll fenn. Valamely választott bíró visszavetése csak úgy gyakorolható, ha egyúttal határozottan megjelöltetik a visszavetés oka.

Fontos szempontra akarom a megbízottak figyelmét felhívni és nagyon ajánlom, hogy ezt a bíróságok megalakításánál ne tévesszék szem elől. Ez a bírák *társadalmi állásának* a tekintetbevétele. Ha tehát az ellenfél megbízottai volt, vagy aktív minisztereket, vagy egyéb portentumokat hoznak javaslatba, — bizony ilyenekkel szemben legalább is célszerű lesz hasonló társadalmi pozicióval rendelkező urakat felvonultatnunk.

Nehogy valaki félreértsen: nem azt akarom ezzel gyaníttatni, mintha a nem-miniszterviselt urak ítélkezése — kiknek csak az a szépséghibájuk, hogy még

nem kóstolták meg a bársonyszék zamatját — nem volna olyan bölcs, mint a volt minisztereké. Ellenlenkezőleg. Hanem az az értelme a tanácsomnak, hogy nem célszerű a saját bíráinkat olyan helyzetbe hozni, hogy egy, a napi politika káoszában tekintéllyé növekedett »Valaki« a maga nagyságának súlyával szinte — és akárhányszor öntudatlanul — rájuk nehezedjék és ezáltal reánehezedjék minden ellenvéleményre.

Az ilyesminek nem egy esetben a fél itta meg a levét. Probatum est!

78. CIKK

Becsületügyi választottbíróságnak sem tagja, sem elnöke nem lehet:

***a)* aki a felek vagy a bírák valamelyikének felmenője vagy lemenője, avagy testvére szintúgy, aki a felek valamelyike házastársának tesvére, vagy testvérének házastársa;**

***b)* aki a felek valamelyikének ügyvédje, jogtanácsosa, üzlettársa, szerződéses viszonyban lévő alkalmazottja;**

***c)* aki a felek valamelyikével peres vagy ellenséges viszonyban áll;**

***d)* aki a tárgyalás alapjául szolgáló lovagias ügyben a felek valamelyikének megbízottja, vagy az volt;**

***e)* aki a felek valamelyikének ellenfele volt és a lovagias ügy fegyveres elintézést nyert;**

***f)* aki lovagias ügyben elégtételadásra**

8*

felkéretvén, azzal az indokolással tagadta meg, hogy a lovagias eljárásnak elvi ellensége vagy az elől egyébként kitért;

g) aki lovagias elintézés alá tartozó ügyben nem lovagias utat vett igénybe;

h) aki katonatiszti (tartalékos tiszti) rangfokozatától becsületbevágó ügy miatt megfosztatott, kivéve, ha rangfokozatát később visszanyerte;

i) aki a magyar állam, a társadalom, avagy a szemérem ellen, vagy nyereségvágyból elkövetett bűncselekmény miatt jogerősen elítélve volt, vagy pedig cselekménye állásának, hivatalának elvesztését vonta maga után.

j) aki lovagias ügyben fél nem lehet.

Ez a cikk a kizáró okokat, teljességre törekedve öleli fel. A *b)* alatti kizáró okot tudtommal *egy kódex sem hozza.* A gyakorlat azonban már régen szentesítette. Hogy miért, bővebb magyarázatra nem szorul.

A *j)* alatti okot nehogy eszébe jusson valakinek 60—70 éven felüli becsületbíróra ráhúzni és azzal érvelni ilyen élemedett becsületbíró ellen, hogy »lovagias ügyben fél nem lehet *életkora* miatt«, mert ennek gyakorlott megbízottak rögtön azt fogják válaszolni, hogy

1. százéves úr is lehet lovagias ügyben fél, csakhogy helyettesítésre szorul;

2. a kodifikátor, amikor a *j)* pontot kizáró okok közé beiktatta, nem erre gondolt, hanem arra, hogy valakinek eszébe ne jusson becsületbírául például papot kijelölni.

79. CIKK

A bíróság tagjait a megbízottak kérik fel. A bírói tisztség el nem vállalásáról a megbízottak egymást haladéktalanul értesítik s a javaslatba hozandó új bíró nevét és társadalmi állását — felükkel leendő közlés végett is — egymással haladéktalanul tudatják.

A féllel leendő közlés célja: *a kifogásolási jog gyakorolhatása.* (77. cikk.)

Feleslegesnek tartottam külön cikkben kitérni arra, hogy a bírói tiszt elvállalása *nem kötelező.* Ez magától értetődik, mert hiszen világos, hogy az, akit valamire *felkérnek,* az a megtiszteltetést magától elhárítani jogosítva van.

80. CIKK

A bíróság a felkérést követő legrövidebb időn — de a tagokban történt megállapodást tartalmazó jegyzőkönyv lezárását követő legfeljebb 48 órán — belül összeül.

Az érintkezés felvételét, valamint a megalakulás módozatainak, helyének, idejének megállapítását a bírák *egymás közt* eszközlik.

A gyakorlat a francia kódexek 24 órás terminusát régen meghosszabbította. Világos, hogy ez a határidő aztán nemcsak a negyvennyolc óránál, hanem a huszonnégy óránál is lehet, sőt legyen is rövidebb. Nem hangsúlyozhatom eléggé, hogy minden felesleges huzavona, késlekedés, a lovagias ügy elposványosodását vonja maga után. Viszont éppen

ilyen elposványosodáshoz vezetne, ha a megbízottaknak a sokszor betarthatatlan 24 órai terminus elmulasztása után azon kellene vitatkozniok, mint, ahogy sajnos, gyakran vitatkoznak is azon, hogy mitévők legyenek, hogy a kódex is jóllakjon, a becsület is megmaradjon!

81. CIKK

A bíróság elnökét a tagok szótöbbséggel választják. Elnököt bármely bíró ajánlhat a 78. cikkben foglaltak szem előtt tartása mellett.

Szavazategyenlőség esetén *sorshúzás* dönt.

82. CIKK

A megalakulás után a bíróság elnöke átveszi a megbizottaktól a jegyzőkönyvet a kérdőpontokkal és a felek olyértelmű, sajátkezűleg aláírott nyilatkozatát, amely szerint a bíróság határozatának, bármilyen legyen is az, magukat feltétlenül alávetik.

Ez a cikk az úgynevezett »reverzális« vételét mondja ki kötelezőleg. A nyilatkozat szövege körülbelül ilyen legyen:

»*Alólírott becsületszavamra kijelentem, hogy a köztem és X. Y. úr között felmerült lovagias ügyben felkért becsületbíróság (párbaj-, döntő-, fegyverbíróság) ítéletének magamat feltétlenül alávetem. Előttünk, mint megbízottai előtt: A. B. és C. D. Budapest 193 . . . N. N.*«

83. CIKK

A bíróság döntése a megbízottak által feltett kérdésen, vagy kérdéseken túl nem mehet és másra, mint a kérdésre vagy kérdésekre, választ nem tartalmazhat.

Amennyiben a bíróság a kérdést, vagy a kérdések valamelyikét homályosnak találná, a megbízottakat — az elnök rövid felvilágosítása keretében — új szövegezésre utasítja.

Minden bővebb magyarázat nélkül érthető, hogy a kérdések feltevését, illetőleg megfogalmazását a megbízottak jól fontolóra vegyék és — ha szabad egy teljesen gyakorlati útmutatást adnom — vitassák meg egyúttal azt is, hogy mik lesznek a *további* teendőik, ha a bíróság válasza igenlő, avagy tagadó lesz? Szükséges ez azért, mert különben előfordulhat, hogy az egyik fél megbízottai a választ ebben, a másikéi abban az értelemben fogják magyarázni. Ez annál könnyebben megtörténhetik, mert a bíróságok, mint fentebb tárgyaltuk, döntéseiket *indokolás nélkül* hozzák s úgy magyarázgatásnak helye lehet, *ha már maguk a kérdések nem olyanok, hogy azokra csupán »igen«-nel, vagy »nem«-mel lehessen válaszolni.*

Elvileg *ilyen* kérdések szerkesztésére törekedjenek tehát a megbízottak.

Annak, hogy mindkét fél megbízottai *külön* tegyenek fel kérdéseket, nincs akadálya. Hogy a bíróság a kérdések közül melyikre válaszol, az a bíróság diszkrécionális joga. Csupán *csak többre,* mint a kérdésekre, nem felelhet.

A megbízottak *kötelesek* az ellenfél megbízottai által feltenni kívánt kérdés feltevéséhez és jegyzőkönyvbefoglalásához éppúgy hozzájárulni, mint ahogy *szuverén* joguk a saját kérdéseiket a jegyzőkönyvbe felvenni. Nincs a megbízottak között vitának helye a másik fél megbízottai által feltenni kívánt kérdések tartalmára és szövegezésére nézve, — mert hiszen azért teljes tartalmúlag a kérdést feltevő megbízottak felelnek. Az illető választott bíróság majd aztán tudni fogja, hogy *melyik* kérdésre feleljen és esetleg úgy fogja találni, hogy az egyik kérdésre adott válasz feleslegessé teszi a további kérdésekre adandó választ — tehát azokra nem válaszol.

A felek alávető ! nyilatkozatainak beszerzésére, természetesen csakis a kérdések végleges megszövegezése után az illető bíróság közvetlen összeülése alatt kerülhet sor.

Ha a megbízottak abban sem tudnának megállapodásra jutni, hogy milyen nemű bíróság ítélete lenne kikérendő, döntőbíróság hívandó össze.

84. CIKK

Ha az tünnék ki, hogy a megbizottak által feltett kérdés vagy kérdések eldöntése másnemű bíróság hatáskörébe tartozik, mint amely felkéretett; a bíróság megállapítja hatáskörének hiányát és az ügyet a megbizottaknak visszaadja.

Mindazonáltal ugyanazon bíróság a megbízottak újabb felkérésére azonnal olyannemű

bírósággá is átalakulhat, amelynek hatáskörébe a vitás kérdés eldöntése tartozik.

A felek kötelező nyilatkozatai érvényüket fenntartják.

Azon esetben mégis, ha a feltett kérdés vagy kérdések eldöntésére csupán becsületbíróság volna hivatva, de a felek, illetve megbízottaik nem kifejezetten becsületbíróságot kértek fel, a megbízottaktól újabb jegyzőkönyv és a felek megfelelő újabb kötelező nyilatkozatai kívánandók be.

A jelen cikk 1., 2. és 3. bekezdéseiben foglalt intézkedéseknek a kódexbe felvétele a lovagias ügyben olyannyira végzetes elhalasztásoknak a kiküszöbölését célozza. Olyon körökben, ahol egyéb kérdésekben is helyes gyakorlat alakult ki, az élet amúgyis bevitte a köztudatba a cikk idézett bekezdéseiben lefektetett elveket.

A cik utolsó bekezdésének kivételét az indokolja, hogy amíg egyrészt a becsületbíróság mindig öt tagból áll, addig a többi választott bíróságok három tagból is állhatnak (a döntőbíróság pedig csak három tagból állhat) s így a bíróság átalakulása gyakran *praktice* sem volna megvalósítható; másrészt azonban a félnek, aki párbajbíróságot akart kérni, igazán nem lehet közümbös, hogy *nem* ez, hanem becsületbíróság ítél az ellenfele fölött. Az ellenfélnek természetesen még kevésbbé. Ilyen nagy horderejű változásokról a felek *utólag* nem értesíthetők.

85. CIKK

A bíróság zárt ülésben tanácskozik és határoz. A határozat alapja más, mint amit a bíróság előtt felhoztak, nem lehet. A határozathozatal szavazás után történik.

Az elnök nem szavaz, azonban szavazategyenlőség esetében dönt.

A tanácskozás fontosabb mozzanatainak és a határozatnak jegyzőkönyvbevételével az elnök a bíróság legfiatalabb tagját bízza meg.

Felesleges külön kiemelni, hogy más a megbízottak jegyzőkönyve és más a bíróság jegyzőkönyve. Ez az utóbbi *sohasem kerül* a megbízottak kezébe, míg amaz a bíróság előtti tárgyalásnak úgyszólván alapja.

86. CIKK

A feleket a választott bíróság előtt egy-egy megbízott is képviselheti.

Az ügy jelentőségétől és a megbízottak elhatározásától függ, hogy olyan esetekben, amikor a megbízottak jelenlétére szükség van: mind a ketten jelenjenek-e meg a választott bíróság előtt, vagy pedig csak egyikük.

87. CIKK

A választott bíróság jegyzőkönyve egy példányban foglalandó írásba. Aláírás után az elnök a határozatot, annak megemlítése nélkül, hogy az szótöbbséggel, avagy egyhangúlag hozatott-e, a megbízottak előtt kihirdeti s arról nekik másolatot ad.

A jegyzőkönyv eredetijét a bíróság elnöke megőrzi.

Az elnöknek a saját és bíróság tagjainak eljárásukat tanusító egyetlen okirat megőrzése: természetes *joga* és önmaguk iránt tartozó *kötelessége.*

88. CIKK

A választott bíróság határozatát a megbízottak a folytatólagos jegyzőkönyvbe foglalják, vagy utalással reá a jegyzőkönyvhöz csatolják s az ügyet a hozott határozatnak megfelelően intézik el.

Az a körülmény, hogy ugyanazon lovagias ügy folyamán, valamely választott bíróság már eljárt, másnemű választott bíróság összehívásának és ítéletének akadálya nem lehet, kivéve, ha a döntések egyike a másikat kizárná.

Nem elég az ügy befejezéséhez, hogy a bíróság döntött benne. A döntésnek, akár másolatban a jegyzőkönyvhöz csatoltan, akár szószerint a jegyzőkönyvbe foglaltan, a felek tudomására kell jutnia és pedig olyan alakban, hogy azt szükség esetén bármikor produkálhassák. A lovagias ügyet viszont *csakis a megbízottak* fejezhetik be, miért is nekik a bíróság határozatának kihirdetése után a jegyzőkönyv felvétele végett még akkor is össze kell ülniök, ha a bíróság határozata folytán az ügy nem lenne »lovagiasan« befejezhető, például az egyik fél *diszkvalifi-*

kálása esetén. (Diszkvalifikálást csak becsületbíróság mondhat ki. Diszkvalifikálás az a becsületbírósági döntés, amely szerint a kifogásolt fél »lovagias elégtételadásra nem képes«, vagy »lovagias elégtételt nem követelhet«.)

A cikk második bekezdése arról szól, hogy egyazon lovagias ügyben *többféle* bíróság is eljárhat. Például X. Y. lovagias elégtételkövetelési képességét kifogásolják. Becsületbíróság ül össze, amely X. Y.-t kvalifikálja. Ellenfelének, N. N.-nek megbízottai most már az X. Y. által a fegyveres elintézés módjául felajánlott pisztolypárbaj feltételeit túlszigorúnak találják és fegyverbíróságot kérnek. Ennek semmi akadálya sincs. Kizárja ellenben a becsületbíróság diszkvalifikáló határozata, párbajbíróság felkérését abban az esetleg megbízottak közt még vitás kérdésben, hogy az ügy — a sértés természetétől függően — békés, vagy fegyveres úton intéztessék el!

89. CIKK

A bíróság tagjai tisztükről indokolás nélkül lemondhatnak. A lemondott bíró helyébe azon fél megbízottai, kiknek részéről a lemondott bíró javaslatba hozatott, illetve felkéretett, új bíró felkérése iránt tesznek javaslatot. (79. cikk.)

A lemondás joga a határozathozatal céljából feltett szavazás elrendelése után többé nem gyakorolható.

A második bekezdéshez:

A lemondás jogát meg kellett szorítani. Ezzel

egyrészt lehetetlenné tétetik az a *nonsens*, hogy a bíróság azon tagjai, akik a hozandó határozatokkal megelégedve előreláthatólag nem lesznek, lemondásukkal az ügy »betárgyalását« és az érdemi döntést is, megakadályozzák, — másrészről a bíróság elnökét figyelmeztetni fogja arra, hogy a tanácskozás és bizonyításfelvétel pártatlan vezetése mellett ítéletéről már jó eleve ne tájékoztassa bírótársait!

90. CIKK

A bíróság egyes tagjainak lemondása által az elnök személyében változás nem történik.

Ha azonban a bíróság tagjainak legalább fele és még egy tag (tehát a többség) él a lemondás jogával, a bíróság feloszlottnak tekintendő s az elnöki tisztség újból választás alá kerül.

A régebbi gyakorlat szerint elegendő volt ahhoz, hogy az elnök tiszte megszűnjék: az a tény, hogy a tagok *fele* lemondott választott bírói tisztéről. A gyakorlatban igen sokszor megtörtént, hogy az egyik fél bírói, amikor látták, hogy felük ügye rosszul áll: lemondottak és ezzel *kikényszerítették* a bíróság feloszlatását. Az új gyakorlat, amely a fenti cikkben nyert megformulázást, ezt a taktikázást kívánja lehetetlenné tenni, amikor kimondja, hogy a tagok *többségének* kell lemondani ahhoz, hogy a bíróság feloszlottnak tekinttessék és új elnök választassék, akit természetesen most már az új tagok választanak.

VII. FEJEZET

A Becsületbíróság

91. CIKK

A lovagias ügyben egymással szembenálló bármely fél részéről felvetett abban a kérdésben, hogy az ellenfél lovagias elégtételadásra képes-e, avagy, hogy neki lovagias elégtétel adható-e? — becsületbíróság dönt.

Szükségesnek látszott élesen körvonalazni azt, hogy a becsületbíróság szerepe csak akkor kezdődhet meg, ha a kifogásolt egyénnek van ellenfele, azaz, ha létezik egy *konkrét* lovagias ügy, amelyben a kifogásolt egyén lovagias elégtételadási, illetőleg elégtételkövetelési jogát de facto kétségbe vonták. Szükségesnek látszott ez annál is inkább, mert osztrák mintára (az osztrák lovagias eljárás ugyanis ismeri az egyoldalú becsületbíróság intézményét is: *»einseitiges Ehrengericht«*, lásd: Ristow; Ehrenkodex Art, 287.) nálunk is kezdett divatba jönni ez a módszer, — úgyszólván korrektívumául egy előző lovagias ügyben hozott diszkvalifikáló becsületbírósági határozatnak.

Egy régen használatban álló, már-már *félhivatalossá kövült* párbajkódex szerzője különösen propagálja az ilyen egyoldalú becsületbíróságot, amelyet azonban elfogulatlanul és lovagiasan gondolkozó ember valóságos becsületbíróságnak elismerni soha sem fog.

Semmi sem könnyebb, mint összeállítani barátokból, párthívekből, egyező érdekű emberekből egy ad hoc szervet, amely azonban sohasem lesz becsületbíróság, hanem legfeljebb afféle alkalmi »szerecsenmosoda«.

Nevezik az ilyen egyoldalú becsületbíróságot *jury*-nek is, ám ezzel a jól hangzó elnevezéssel sem adható az egyoldalú becsületbíróság ítéletének az a súly, amelyet a két oldalról felkért bíróság ítéletének a közfelfogás tulajdonít. Nem szabad ugyanis elfelejtenünk, hogy a becsületbíróságok döntéseiket, ha távolról sem a nyomása, de feltétlenül az *ellenőrzése* alatt hozzák a társadalom lovagiasan gondolkozó részének, vagy ezen társadalom egy bizonyos csoportjának, amelyet az elintézés alatt álló lovagias ügy érdekel.

Azzal magát senki ne áltassa, hogy »a lovagias ügyek kit sem érdekelnek«. Legjobban talán magukat — a lovagias eljárás »elvi« ellenségeit. Ha most már a közfelfogás és évtizedek gyakorlata *csak* a kétoldalú becsületbíróság ítéletét tekinti egyedül megnyugtatónak, akkor ne kísérletezzünk külföldi minnyugtatónak, akkor ne kísérletezzünk külföldi mintára az egyoldalú jury meghonosításával. Az egyedülálló fél, akit két »megbízottja« a purifikáló adatok összehordásában támogathat csak, mert hiszen *ellenfél nincs* és eo ipso nincsenek ellenmegbízottak: az egyéni akció gúnynevén kívül más elnevezést alig

igen érdemelhet, mint a szélmalmok ellen hadakozó Don Kisottét.

Mi tehát a teendő akkor, ha úgynevezett »szállongó hírekkel« szemben kell védekeznünk? Olyan hírekkel szemben, melyeknek »nem akad gazdája«.

Válaszom az: gazda akad, *csak keresni kell.* Locsi-fecsi emberre a világ végezetéig fogunk találni, csak elő kell fogni az ilyen frátert, sarokba szorítani és az olyan védekezést, hogy »csak úgy hallottam«, »felelősség nélkül mondottam«, »on dit, on dit«, tőle el nem fogadni, hanem őt vagy forrása megnevezésére kényszeríteni, vagy az ügyet lovagias eljárás medrébe terelni s ott önmagunk ellen becsületbíróságot kérve, magunkat tisztázni, a könnyelmű vádaskodót pedig érdeme szerint megbüntetni.

Nem tévesztendő össze az egyoldalú becsületbíróság azon jurykkel, amelyek valakinek nem lovagias mivolta, hanem politikai, közéleti vagy irodalmi működése felett mondanak ítéletet. Nem is olyan régen: a kommün után, sokan tartották szükségesnek, hogy a sajátmaguk eljárását tekintélyes férfiakból álló választott bíróság elé terjesszék és annak határozatával fedezzék magukat már-már közhangulatszámba menő híresztelésekkel szemben. Különösen olyan szabadfoglalkozásúak állottak önként ilyen juryk elé, akiknek *semmiféle felettes, vagy fegyelmi hatóságuk nem volt,* de mégis szükségét érezték annak, hogy eljárásukat valamely fórum elbírálja. Természetes, hogy ilyen juryk *nem* azért ültek össze, hogy a lovagias elégtételképesség kérdésében döntsenek, — hiszen valaki attól, hogy beigazolta, hogy a forradalmak alatt nemzeti hűség szempontjából kifogástalanul viselkedett: még mindig lehet párbajképtelen!

92. CIKK

Becsületbíróságot az ellenféllel szemben kizárólag és csakis a fél kérhet. A megbízottak saját felelősségükre ezt sohasem tehetik.

A jelen cikknek erre a nagyfontosságú megállapítására külön is fel akarom hívni a figyelmet.

Hencegő párbajsegédek nagyhangú frázisainak: »nem engedjük vele megverekedni, amíg becsületbíróság előtt nem mossa magát tisztára!« — a fél soha ne ugorjon be. Ő a felelős azért, amit a megbízottai ebben az egy tekintetben: az ellenfél *erkölcsi* minősítése tekintetében a tárgyaláson előadnak és a becsületbíróság is csak őt vonja kérdőre, ha igaztalanul vádaskodott, nem pedig a segédeit. Viszont itt állhat a megbízott, a fél segítőtársa, segédi hivatásának igazi magaslatán, amikor tiszta fővel, nyugodt meglátással visszatartja a sokszor elfogult megbízót alaptalan vádaknak becsületbíróság elé vitelétől.

Óva intek mindenkit attól, hogy *igaz ok nélkül* akarja ellenfelét egy becsületügyi eljárás izgalmainak és eshetőségeinek kitenni. Gondoljon kiki arra, hogy, ha ellenfelét a becsületbíróság felmenti, az nyugodt lélekkel, felemelt fővel hirdetheti őt élete fogytáig »hitvány rágalmazónak« s ha bosszúálló ember, gondoskodhatik arról, hogy őt társadalmilag lehetetlenné tegye. Az, hogy mégegyszer, újra meg újra megverekszik vele, saját gyalázatát a rágalmazóról lemosni sohasem fogja.

Megtörténhetik, hogy egy könnyelműen odavetett gyanusító szóért helyt kell állanunk. De hogyan, milyen érzéssel állhatunk helyt nem egy szóért, nem egy odavetett kifakadásért, hanem egy *hajszáért*, amelyet azért inszcenáltak, hogy ellenfelünktől a becsületét raboljuk el!

*
* *

Másként áll a dolog a becsületügyi választott bíróságok másik három alakjának: a párbaj-, döntő- és fegyverbíróságnak a kérése, elfogadása, illetve javaslatbahozatala kérdésével, hol is a megbízottaknak szabadkezük van.

Azt, hogy mikor lehet, mikor célszerű, vagy mikor kell emezeket felajánlani, vagy pedig mikor praktikus ez utóbbi három bíróságnak a csupán fenyegetésként — ultima ratio gyanánt — való szőnyegrehozatala, ebben a megbízottak a saját felük előzetes meghallgatása *nélkül* cselekedhetnek.

Hogy mikor tehetik azt, az a következő VIII., IX. és X. fejezetekben van elmondva. Hogy mikor tegyék is: azt a rutin, ítélőképesség, az érzék fogja diktálni.

93. CIKK

Abban a kérdésben, hogy az elkövetett sértés, annak teljességgel indokolatlan volta és az elkövetés feltűnően durva módja miatt önmagában véve nem fosztja-e meg elkövetőjét a sértettel szembeni lovagias elégtétel adásának képességétől: becsületbíróság dönt.

Magától értetődik, hogy erre a cikkre vonatkozóan már van módja a megbízottnak az iniciativára. Azonban ez is csak *befelé,* saját felével szemben. Tanácsolhatja neki, hogy az ellenfél ellen a sértés nagyfokú brutális volta miatt kérjen becsületbíróságot. Ámde ezt is csak akkor tegye, ha a vádnak (a jelen cikkre hivatkozással) emelésére kellő ténybeli alap van (l. a 95. cikket), s akkor is a fél *írásos* utasítására.

94. CIKK

Annak becsületbírósági megállapítása elől, hogy a sértés önmagában véve nem diszkvalifikál-e, (93. cikk) a sértést elkövető fél megbízottai el nem zárkózhatnak.

A gyakorlatban meglehetősen ritka az az eset, amikor valaki ellen a sértés minéműsége, vagy *módja* miatt a siker reményében lehet becsületbíróságot kérni. Csak egészen nemtelen sértési módok, vagy majdnem elvetemültnek mondható magatartás az, aminek tanusítása esetén valamely becsületbíróság diszkvalifikálási okot talál magában a sértésben — és éppen ezért *bánjunk* csínján a 93. cikkben foglalt joggal!

95. CIKK

Aki azon az alapon kér becsületbíróságot megsértője ellen, hogy az ez utóbbi által elkövetett sértés a sértőt önmagában véve is diszkvalifikálja, (93. és 94. cikkek) elveszti a sértett fél fegyverválasztási jogát, ha a becsületbíróság azt mondaná ki, hogy a sértő fél lovagias elégtételadási képessége a sértés által

érintve nincs és a sértettnek a vádemelésre kellő ténybeli alapja nem volt.

Lásd idevonatkozóan a 93. cikk magyarázatában foglaltakat.

A jelen cikk fegyverválasztási jog elvesztését megállapító szankciójának feltétele kettős: hogy a bíróság kimondja

1. azt, hogy a sértés nem volt olyan mértékben nemtelen, indokolatlan, stb., hogy ezáltal a sértő ab ovo elégtételképtelenné minősül és

2. azt is, hogy a sértett felületesen, vagy legalább is *könnyelműen* járt el, mikor a sértés minéműségére utalással (»kellő ténybeli alap nélkül«) alaptalanul vádolt.

Praktice: ilyen esetben (93. cikk) a sértett fél segédei az 1. tekintetében is, de a 2. tekintetében is intézzenek kérdést a becsületbírósághoz.

96. CIKK

A becsületbíróság az elnökön kívül négy — esetleg hat tagból áll.

A bíróság felkérésére, a javaslatba hozott bírák el nem fogadására és a kizáró okokra vonatkozóan lásd különösen az előző fejezet 77., 78. és 79. cikkeit.

Megállapodott gyakorlat, hogy a becsületbíróság mindkét fél részéről javaslatba hozott 2, legfeljebb 3 bíróból alakul, akik az elnököt választják. A becsületbíróság — a funkció nagy horderejénél fogva — ötnél *kevesebb* számú tagból, beleértve az elnököt, nem állhat.

Elavult kódexek tizenkéttagú becsületbíróságot is

engedélyeznek. *Ilyen túlzásoknak gyakorlati értékük nincs.*

97. CIKK

A becsületbíróság megalakulásáról, az elnök megválasztásáról, a felek alávető nyilatkozatairól és a kérdések megszövegezéséről az előző fejezet 80—83. cikkei intézkednek.

Lásd az idézett cikkekhez fűzött magyarázatokat is.

98. CIKK

A becsületbíróság tanácskozásáról, a határozatról és a jegyzőkönyvről az előző fejezet 85. és 87. cikkei rendelkeznek.

Lásd az idézett cikkekhez fűzött magyarázatokat is.

99. CIKK

A becsületbíróság a felektől okiratok felmutatását kívánhatja és elrendelheti felajánlott tanuiknak, szakértőiknek, maguknak a feleknek, a megbízottaknak, vagy ezek egyikének kihallgatását.

Az, akit a becsületbíróság kihallgat, vallomását becsületszavával erősíti meg.

100. CIKK

A becsületbíróság tanuvallomásként csak annak vallomását fogadhatja el, aki a becsületszó jelentőségét felfogni képes.

Rokoni, vagy egyéb kapcsolat a tanuságtételnek nem akadálya.

Tanu csak az nem lehet, akit becsületbíróság *diszkvalifikált,* vagy akit büntetőbíróság olyan cselekmény miatt ítélt el *jogerősen,* amelyet a közfelfogás meggyalázónak tart.

101. CIKK

A becsületbíróság döntését a felhozott bizonyítékok és a lefolytatott bizonyítás egész tartalmának és anyagának gondos és szabad mérlegelésével hozza meg.

Azt, hogy a felhozott tényállítások valóságának sikerült bizonyítása esetében vonható-e le az a következtetés, amelyet az a fél kíván, aki ellenfelének lovagias elégtételadási vagy elégtételvevési képességét kétségbevonja: a becsületbíróság a kifogásolt fél egyéniségének, jellemének, multjának és a konkrét lovagias ügy *összes* körülményeinek figyelembevételével dönti el.

Akár a polgári, vagy büntető bíró: a becsületbíró is szabadon *mérlegel,* a tanuk vallomását az összes körülmények egybevetésével értékeli, elfogadja, vagy aggályosnak tartja — egyszóval az ő bírói kogniciója éppoly *korlátozatlan,* mint az állami bíróságok tagjaié.

102. CIKK

Felfüggesztheti a becsületbíróság az ügy tárgyalását, ha a felfüggesztést valamelyik fel azon az alapon kéri, hogy az általa a becsületbíróság előtt felhozott tényállítások tárgyában az ellenfél ellen büntetőbírói eljárás van folyamatban.

Az eljárás megindítását igazolni kell.

Felfüggesztheti a becsületbíróság a lovagias ügy tárgyalást, de *nem köteles* azt felfüggeszteni. Hogy milyen esetekben függessze fel a bíróság a lovagias ügy menetét, arranézve általános érvényű szabályt felállítani nem lehet.

Mindig a konkrét eset a döntő.

Ajánlatos felfüggeszteni, ha valakit olyan bűncselekmény elkövetésével vádolnak, amelyek miátti elítélésnek a közfelfogás meggyalázó hatást tulajdonít: a nyereségvágyból, az állam, a társadalom, a szemérem ellen, az aljas bosszúból elkövetett cselekményeknél.

Nem ok a felfüggesztésre az a gyakori büntetőjogi eset, ami akkor áll elő, ha a becsületsértés magánlaksértéssel van halmazatban.

Természetes, hogy az is kérheti a becsületbírósági eljárás felfüggesztését, *aki ellen* a büntetőbírói eljárás folyik. Ez akkor fordulhat elő, ha például az illető azt reméli, hogy a büntetőügyben magát hamarosan és minden kétséget kizáróan tisztázni tudja.

* * *

Más az eset akkor, ha valakit olyan cselekmény miatt büntetőbíróság előtt jelentett fel az ellenfele, amely miat a közfelfogás szerint lovagias elégtételt kell kérni s az ilyen ügy valahogyan mégis becsületbíróság elé kerül. Becsületbíróság elé kerülhet például az ügy abból az okból, hogy egyoldalú jegyzőkönyv

lett felvéve az ellen, aki a lovagias elégtételt megtagadta és a megtagadás okául azt hozta fel, hogy az ellenfél őt ugyanazon sértés miatt a büntetőbíróság előtt is feljelentette.

Ilyenkor természetesen *nincs helye* a becsületbírósági döntés felfüggesztésének azért, mert a dologban büntető eljárás folyik s előbb ennek kellene megvárni a végét.

Ellenkezőleg: az ilyen esetben a becsületbíróság azt fogja kimondani, hogy miután az ellenfél a büntetőbírói utat vette igénybe, ugyanabból az ügyből neki lovagias elégtételt adni nem lehet.

Más kérdés, hogy aki előzőleg egyszer már lovagias elintézés alá tartozó ügyben a büntetőbírósághoz fordult, az kérhet-e mástól lovagias elégtételt és adhat-e ilyent másnak?

Nézetem — és a gyakorlat — szerint is: ez mindig *attól a konkrét ügytől függ*, amelyet a sértett a büntetőbíróság elé vitt. Ha olyan ügyet terelt bűnvádi útra, amelyért a lovagiasan gondolkozó társadalom felfogása szerint lovagias úton kell elégtételt venni (becsületsértés, tettlegesség, a rágalmazás eny. hébb esetei), akkor vele szemben a lovagias út a jövőben elzárható lesz, vagy legalább is egy becsületbírósági Canossát vele járatni indokolt.

Ha azonban az illető a lovagias elégtételkéréssel kapcsolatosan olyan ügyet terelt bűnvádi útra, amelyért csupán lehet, de nem egyúttal *kell* is lovagias elégtételt kérni (súlyos testi sértés bűntette, különösen ha beigazolódik, hogy az ellenfél szándéka a súlyos testi sértés bűntettének az elkövetésére irányult, vagy esetleg házasságtörésnél), akkor helyesebb rögtön megadni a kért lovagias elégtételt s nem becsületbírósági döntést provokálni, amely feltétlenül kvalifikálni fogja az ellenfelet.

103. CIKK

Felfüggesztés esetében a becsületbírósági eljárás a büntetőügy jogerős eldöntéséig szünetel.

Természetes, hogy *szünetel a lovagias eljárás is.* A megbízottak azonban egymással a kontaktust fentartani kötelesek.

104. CIKK

Az előző 102. cikkben hivatkozott büntetőbírói eljárás jogerős befejezése vagy megszüntetése a megbízottak által igazolandó.

A mennyiben a büntetőbíróság jogerős ítélete következtében a lovagias ügy lovagias úton már el nem intézhető: ezt a becsületbíróság az érdekelt felek egyikének kérelmére is kimondhatja.

Szankciója polgári becsületbíróságnak az alaptalan vádaskodókkal szemben, sajnos, nincsen. A rágalmazó a »jóhiszeműséget«, a »közérdek« védelmét, az »elegendő alapot« csaknem mindig valószínűvé tudja tenni, s ha még nem is tudná, igen bajos és nehézkes magyarázgatással lehetne csak utat találni arra, hogy például a gyakorlat által szentesített 6. cikknek a tényálladékába szorítsuk *a becsületbíróság előtt elkövetett rágalmazást* s ezen az alapon kérjük a rágalmazó diszkvalifikálását.

A katonai becsületbíróság — helyesebben: katonai becsületügyi választmány — analóg esetekben feltétlenül nagyobb latitude-del rendelkezik, mint-hogy módjában áll az aljasan, alaptalanul rágalmazóval szemben a legsúlyosabb szankciót: *a tiszti rendfokozat elvesztését* venni foganatba, vagy kötelezheti — enyhébb esetekben — a vádaskodót arra, hogy ellenfelétől bocsánatot kérjen.

105. CIKK

Azt, hogy a megbízottak által a becsületbíróság előtt felük nevében az ellenfélre, illetőleg feleik nevében az ellenfelekre vonatkozóan állított tények valók-e, a becsületbíróság a felhozott bizonyítékok, illetőleg bizonyításfelvétel alapján állapítja meg.

A becsületbíróság intern tárgyalásának és a becsületbírák közti eszmecserének a legfőbb tárgya mindenkor a felgyülemlett *bizonyítási anyag* mérlegelése és értékelése. Ezért ajánlatos tökéletes, minden körülményre kiterjedő bizonyítási anyagot terjeszteni a becsületbíróság elé, mert sokkal többször dönti el a becsületbíróság állásfoglalását *ténykérdés,* mint *elvi* kérdés.

106. CIKK

Azok az állított tények és felhozott adatok, amelyek alapján valakinek a lovagias elégtételadási vagy elégtételvevési képessége kétségbevonatik, a megbízottak jegyzőkönyvében pontról-pontra, tüzetesen megjelölendők.

Ennek az intézkedésnek tisztán *gyakorlati* célja van. Nevezetesen az, hogy a kifogásolt fél, illetőleg megbízottai már előre készülhessenek a becsületbírósági tárgyalásra, ott a vádak tárgyában érdemileg tudjanak nyilatkozni, vagyis: hogy ne kelljen a tárgyalást okvetlenül elhalasztani azért, hogy a másik félnek a készülésre és védekezésre módja és ideje lehessen.

Ez nem jelenti azt, hogy a felhozott vádak és bizonyítékok mellett — vagy akár azok elejtésével — a félnek *új* vádakat ne lehessen a becsületbíróság tárgyalásán a kifogásolt fél ellen vagy pedig ennek az ellenfele ellenében — felhoznia.

Tényállítás és felhozott adatok alatt nem hosszú tényállásokat, tanubizonyítási indítványokat és már előzetesen jegyzőkönyvbe foglalt bizonyítási anyagot, hanem *a lehető legrövidebben megfogalmazott* és a kódex 6. cikkével összefüggésben álló *vádpontot* kell érteni. A megbízottak jegyzőkönyvébe tehát belé kell foglalni:

1. a *vádpontot* vagy *vádpontokat,*
2. *a szatiszfakció-képességre vonatkozó kérdést.*

Ennek megfelelően a jegyzőkönyv formája ez lesz:

»A. B. megbizottai X. Y. lovagias elégtételadási és vételi képessége tekintetében a következő *vádpontokat* hozzák fel:

a) *X. Y.-nak elintézetlen ügye van A. B.-vel;*

b) *X. Y. úriemberhez méltatlan jövedelemből él;*

c) *X. Y.-t hamiskártyázáson tettenérték.*«

Majd a jegyzőkönyv további részében következik a becsületbíróságnak felteendő kérdés:

»A megbízottak által előterjesztett fenti vádpontok megvizsgálása és mérlegelése után X. Y. lovagias elégtételadásra képes-e, igen, vagy nem?«

A bizonyítási anyag *előterjesztése,* tehát a tanuk megnevezése, esetleges okiratok (egyoldalú jegyzőkönyv) bemutatása stb. már a becsületbíróság előtti *bizonyítási* eljárásra tartozik.

107. CIKK

A megbízottak jegyzőkönyvében felsorolt azok a tényállítások, amelyek alapján valakinek a lovagias elégtételadási vagy elégtételvevési képessége kétségbevonatik (vádpontok), a becsületbíróság előtt módosíthatók, elejthetők és új vádpontok is felhozhatók.

Annak sincs akadálya, hogy az a fél, aki ellen becsületbíróságot kértek, viszont ellenfelének a lovagias elégtételadási vagy elégtételvevési jogát vonja kétségbe és az erre vonatkozó állításait csak már a becsületbíróság megalakulása *után* terjessze elő.

108. CIKK

A becsületbíróság döntésének kihirdetése után ugyanazon lovagias ügyben, ugyanazon ellenfelek által újabb vádpontok fel nem hozhatók, sem azok eldöntésére újabb becsületbíróság, sem ugyanazon becsületbíróság újabb határozat hozatalára fel nem kérhető.

Ez a cikk azt mondja meg, hogy meddig lehet a lovagias ügyben szereplő ellenfeleknek egymás erkölcsi minősítése tekintetében egymás ellen fellépniök.

Van olyan gyakorlat is, hogy akár a párbaj megkezdéséig. Ez feltétlenül elítélendő. Az a fél, aki ellenfelét *közvetlenül a párbaj előtt* kifogásolná, magától a gyávaság gyanúját alig tudná elhárítani.

109. CIKK

Azután, hogy a megbízottak a párbaj feltételeiben (fegyvernem stb., vezetés, hely, idő) megállapodtak, s az erre vonatkozó jegyzőkönyvet aláírásukkal ellátták, becsületbíróságot többé kérni nem lehet.

Lásd erre vonatkozólag az előbbi cikkhez fűzött magyarázatot.

110. CIKK

Ha a becsületbíróság diszkvalifikáló határozatának kihirdetése után az derülne ki, hogy ez a határozat nyilvánvalóan téves adatokon, vagy hamis bizonyítékokon alapult, vagy pedig, ha más olyan kétségbevonhatatlanul bebizonyított tény forogna fenn, amely a hozott diszkvalifikáló határozat érvényességét kizárja, az ügy újra megvizsgálásának van helye.

Az ügy újra leendő megvizsgálását a határozatot hozott bíróság többsége (legalább eggyel több, mint a tagok fele, az elnököt is beleértve) együttesen kezdeményezi. Ugyancsak ők gondoskodnak a feleknek és a volt megbízottaknak értesítéséről, úgyszíntén az

esetleges új becsületbíróság megalakításáról is.

Elhihető, hogy ennek a cikknek alkalmazására csak *a legritkább esetekben* kerülhet sor. Ristow és egyéb tekintélyek is fenntartják a rehabilitálás lehetőségét — elzárkózni előle mi sem akartunk.

* * *

A becsületbíróság előtt eljárás azon mozzanataira vonatkozóan, amelyekre a jelen fejezet határozmányai eltérően nem rendelkeznek, a VI. fejezetben foglalt elvek értelemszerűen alkalmazandók.

Lásd különösen az előző fejezetnek a becsületbírósági határozat *fellebbezhetetlenségére,* az indokolás *mellőzendőségére,* a felek bíróság előtti *képviseltetésére,* valamint a hozott határozat *közlésére és megőrzésére* vonatkozó 75., 86. és 87. cikkeit.

VIII. FEJEZET

Párbajbíróság

111. CIKK

A megbízottak véleménykülönbsége esetén a békés vagy fegyveres elintézés elvi kérdésében a párbajbíróság dönt.

Más szavakkal: ha a felek megbízottai nem tudnak megállapodni, hogy a fennforgó lovagias ügyet nyilatkozatokkal, kijelentésekkel, magyarázatokkal, szóbeli elégtétellel, egyszóval békésen intézzék-e el, vagy pedig párbajjal, akkor a vita eldöntésére *párbajbíróságot* kérhetnek. Ezt, éppen úgy, mint a becsületügyi választott bíróságok bármely más alakját, visszautasítani a másik oldal megbízottai nem jogosultak, csak ha a már elismert sértetti jogokat érinti.

Minthogy úgy a gyakorlat, mint a forgalomban lévő kódexek nyomán a köztudatban mélyen gyökeret vert az a felfogás, hogy a párbajbíróság csak és csupán az *elvi* kérdésben dönthet, a gyakorlati kérdés eldöntésére az élet kitermelte a felkért döntőbírák intézményét. Ebből alakult ki a szükségszerűség követelményeinek téve eleget, a párbajbírósággal rokon,

ámde ennél *sokkal nagyobb ügykörrel bíró* döntőbíróság. Erről a következő fejezet szól.

112. CIKK

Annak a megítélése, hogy forog-e fenn a megbízottak közt ellentét a békés vagy fegyveres elintézés elvi kérdésében, továbbá, hogy párbajbíróság döntése alá bocsáttassék-e az ügy és ha igen, úgy a tárgyalásnak, mely stádiumában történjék ez? — *nem a félre,* hanem kizárólag a megbizottaira tartozik.

Nagy és lényegbevágó különbség a becsületbírósággal szemben. Mi történjék azonban akkor, ha a fél, miután tudomást nyert arról, hogy megbízottai az ügyében párbajbíróságot kértek — azt jelentené ki, hogy ezt a megbízottak közt létesült megállapodást magára kötelezőnek *nem* tartja? Vagyis megbízottait dezavuálja és nem ad alávető nyilatkozatot.

Amily érthető, hogy a dezavuáló fél megbízottai erre rögtön *lemondanak* — éppoly természetes, hogy a felet a megbízottai által, nevében eszközölt megállapodások *kötik.* (L. 70. cikk.)

113. CIKK

Más kérdésnek, mint a 111. cikkben foglaltnak eldöntése párbajbíróság hatáskörébe nem tartozik.

Szükségesnek látszott ezt külön is kiemelni, már csak azért is, hogy a megbízottak, ha már az ügy eldöntésénél nincsenek egy véleményen, legalább abban

jussanak megegyezésre, hogy a köztük fennforgó vitát milyen bíróság elé vigyék.

Tehát: *párbajbíróság* elé csak a békés vagy fegyveres elintézés *elvi* kérdése vihető.

114. CIKK

A párbajbíróság az elnökön kívül két tagból áll.

Az uzus: mindkét oldalról választott egy-egy bíró, kik az elnököt az ismert módon (81. cikk) választják.

A bíróság felkérésére, a javaslatba hozott bírák el nem fogadására és a kizáró okokra vonatkozóan lásd különösen a VI. fejezet 77., 78. és 79. cikkeit.

115. CIKK

A párbajbíróság megalakulásáról, az elnök megválasztásáról, a felek alávető nyilatkozatairól és a kérdések megszövegezéséről a VI. fejezet 80—83. cikkei intézkednek.

A párbajbíróság tanácskozásáról, határozatáról és a jegyzőkönyvről a 85. és 87. cikkek rendelkeznek.

Azt, hogy alávető nyilatkozat (reverzális) nélkül a párbajbíróság éppoly kevéssé fog bele az ügy tárgyalásába, mint a becsületbíróság, vagy egyáltalában a becsületügyi választottbíróságok bármely más alakja, azt bővebben magyarázni nem kell. A megbízottak arra gondoljanak, hogy ezek a bíróságok *nem tanácsadó testületek,* melyek a segédeket tisztük tel-

jesítésében támogatni — hanem köztük, esetleg feleik közt igazságot tenni: *ítélni* vannak hivatva.

Lásd az idézett cikkekhez fűzött magyarázatokat is.

116. CIKK

A párbajbíróság a megbízottak meghallgatását a szükséghez képest elrendeli vagy mellőzi.

Ez a cikk helyettesíti a VI. fejezet 86. cikkének a felek képviseltetésére vonatkozó intézkedését.

Szabályszerű képviseltetésről itt azért nem lehet szó, mert itt *bizonyításfelvétel nincs*, nem úgy, mint a becsületbíróság, vagy a döntőbíróság előtt.

A párbajbíróság legfeljebb azért hallgatja meg a megbízottakat, mert vagy a jegyzőkönyvet, vagy a kérdéseket homályosaknak találja.

117. CIKK.

A párbajbíróság határozatát csak a megbízottak jegyzőkönyvében foglaltakra alapíthatja.

Amennyiben a megbízottak jegyzőkönyvéből a konkrét lovagias ügy tényállása ki nem derül, a párbajbíróság az összes megbízottak által egybehangzóan előadandó tényállást kíván be.

Vitás tényállás fennforgása mellett a párbajbíróság határozatot nem hoz, a vitás tényállást fel nem deríti, hanem az ügyet kellő előkészítés végett a megbízottaknak visszaadja.

Ez természetes. Az a bíróság, amely elvi kérdésben van hivatva dönteni, vitás tényállás esetében hozzá sem tud fogni az elvi kérdés elbírálásához. S minthogy más, mint *elvi* ügy hozzá nem tartozik, bizonyítást sem vehet fel, tanukat, feleket, szakértőket, stb. meg nem hallgathat. Ez volt eddig is a gyakorlat.

A megbízottak tehát még csak ne is gondoljanak párbajbíróságra, amíg a tényállást tisztába nem hozták. Ha ez megtörtént, — tapasztalatból mondhatom: az esetek 99 százalékában a fegyveres vagy békés elintézés elvi kérdésében is meg tudnak egyezni — párbajbíróság nélkül.

Ha pedig a tényállás a megbízottak közt semmiképpen sem tisztázható, még a felek nyujtotta újabb információk után sem, akkor forduljanak *döntőbírósághoz*, amely már bizonyítást felvehet, tanukat kihallgathat, okiratokat kérhet be etc. Ha a döntőbíróság a tényállást megállapította, akkor éljenek a megbízottak a VI. fejezet 84. cikkében foglalt szabadsággal és *kérjék a döntőbíróságnak párbajbírósággá alakulását,* hacsak közben, a döntőbíróság ténymegállapítása folytán, egymásközt nem tudnának az elintézés nemében megállapodásra jutni. Ennek a szükségszerűségére mutat rá a 117. cikk, amikor kategorikusan *előírja,* hogy a párbajbíróság elé terjesztendő tényállás mindkét fél segédei által *egybehangzóan* adassék elő. Tehát *a párbajbíróság előtt* a megbízottaknak *a tényállás tekintetében* véleményeltérésük már nem lehet!

118. CIKK

A párbajbírósági eljárás felfüggesztésének más, mint az előző cikkben foglalt okból (tényállásmegállapítás) helye nem lehet.

Vagyis büntetőbírói eljárás (VII. fejezet 102. cikk), miatti felfüggesztésnek nincs helye, mert minden a megbízottak között felmerülhető véleménykülönbség a párbajbíróság összehívása előtt — az eljárás előbbi folyamán — tisztázandó, esetleg döntőbíróság útján.

A tényállás megállapítása végett történt felfüggesztés is tulajdonképpen csak a tárgyalás elhalasztása.

Ha a tényállás felderítése után a megbízottak az ügyet párbajbíróság nélkül is el tudják intézni, természetes, hogy erről a párbajbíróságot értesíteni fogják.

119. CIKK

Párbajbíróság a lovagias elintézés módozatait megállapító jegyzőkönyv megállapítása után többé javaslatba nem hozható.

Lásd a 108. cikkhez fűzött magyarázatot.

120. CIKK

A párbajbíróság előtti eljárás azon mozzanataira vonatkozóan, amelyekre a jelen fejezet határozmányai eltérően nem intézkednek a VI. fejezetben foglalt elvek megfelelően alkalmazandók.

Lásd különösen az idézett fejezetnek a határozatok fellebbezhetetlenségére, az indokolás mellőzendőségére, valamint a hozott határozat közlésére és megőrzésére vonatkozó 75. és 87. cikkeit.

*

* *

Minden író egyetért abban, hogy, amennyiben párbajbíróságot egyáltalában elismer, úgy ez az *elvi* kérdésben van hivatva dönteni. Vagyis abban, hogy a konkrét ügy *békésen* vagy *fegyveresen* intézendő-e el? Ám a gyakorlati kérdés megoldásáról hallgatnak, vagyis arról, hogy *milyen* legyen az elintézés módja?

Ha ugyanis a fegyveres elintézés mellett döntött a párbajbíróság, akkor még mindig további vita lehet a segédek közt afelől, hogy ki választja a fegyvert, ami egyértelmű azzal, hogy *ki a sértett?* Ez tisztán gyakorlati kérdés, ez tehát a párbajbíróság elé nem tartozhatik.

Ha viszont a békés elintézést rendelte el a párbajbíróság, ki mondja meg, hogy hát ennek mi legyen az alakja? Sajnálkozás? Bocsánatkérés? Magyarázat is elég? Egyszóval *a gyakorlati kérdés megoldása nyitva marad* itt is, feltéve mindig azt az esetet, hogy a megbízottak közt nincs egyetértés.

Mi történjék azután akkor — a párbajbíróság meghozott békés döntését tételezve fel, mint az előző bekezdés példájában — ha a megbízottak további vitája nem a körül forog, hogy bocsánatkérés, sajnálkozás, vagy magyarázatadás szolgáljon-e elégtételül, hanem hogy *történt-e sértés egyáltalában,* vagy sem, tekintet nélkül arra, hogy ki a sértő vagy ki a sértett? Sajtóafférekben, parlamenti csatározásokban pél-

dául, ha az egyik fél mindenáron lőni, vágni, vagy legalább is bocsánatkérést aratni akar, a másik fél megbízottai pedig még csak magyarázatot sem hajlandók adni, hanem azt vitatják, hogy felük nem lépte túl a jogos kritika határait?

Sajnos, az uzus nagyon ferde utakra visz. Minthogy a párbajbíróságok csupán az *elvi* kérdésben vannak döntésre jogosítva, a gyakorlati megoldástól következetesen elzárkóznak s az ügyet — hatáskörük hiányának konstatálása mellett — visszaadják a megbízottaknak.

Ekkor kezdődnek igazában a legáldatlanabb viták és pozícióharcok, amelyekben nem az a fél szokott győzni, amelyiknek igaza van, hanem amelyiknek a segédei — erőszakosabbak.

S ha az erőszakoskodásból új affér támad, a megbízottak verekszenek s a felek ügye nyúlik, nyúlik bele az örökkévalóságba . . .

Ezért volt szükség a döntőbíróság statuálására, amely 15 év gyakorlatán keresztül tökéletesedett és alakult ki.

IX. FEJEZET

A döntőbíróság

121. CIKK

Döntőbíróság határoz a megbízottak véleménykülönbsége esetén minden olyan kérdésben, amely kifejezetten becsületbíróság, párbajbíróság, vagy fegyverbíróság hatáskörébe utalva nincs.

A döntőbíróságot *ezen kódex első kiadása kreálta.* Azóta 15 év telt el és a gyakorlat megmutatta, hogy a döntőbíróság intézménye valóban *hézagpótló.* Mióta a lovagias eljárás választottbíróságai között a döntőbíróság is szerepel: nincsenek többé meddő viták a körül, hogy ki a sértett és nincsenek többé felderíthetetlen tényállások — amelyekben *jogkör híján* a megbízottak bizonyítási eljárást nem vehettek fel. Az egyoldalú jegyzőkönyvek csaknem teljesen *kiveszőben vannak,* mióta a feleknek, illetve megbizottaiknak módjukban van döntőbíróság határozatát kikérni. *Nincsenek többé elintézhetetlen ügyek* — és ez volt a döntőbíróság statuálásának tulajdonképpeni célja.

122. CIKK

Különösen döntőbíróság elé terjesztendők a megbízottak közt vitás következő kérdések:

a) történt-e sértés vagy sem (tényállás megállapítása), illetve sértés-e az, amit a lovagias elégtételt (magyarázatot) kérő fél sértésként fog fel?

b) történt-e sértés mindkét részről (kölcsönös sértés), vagy csak az egyik félen esett sérelem?

c) kölcsönös sértés esetén: melyik fél tekintendő súlyosabban, (13. cikk) sértettnek, tehát kit illetnek a sértett jogai és ha az ügy békésen el nem intézhető: melyik fél gyakorolja a fegyverválasztás jogát?

A c) ponthoz van csupán magyarázatunk: t. i. ha az ügy csakis fegyveresen intézhető el, amit nézeteltérés esetén csak *párbajbíróság* (lásd ott) mondhat ki, a fegyverválasztáson *túlmenő* viták: a feltételek tekintetében csak *fegyverbíróság* dönthet (lásd ott).

A következő cikkhez fűzött magyarázat a jelen cikkre is vonatkozik.

123. CIKK

Ha békésen elintézendő ügyben a megbízottak az elégtétel módozataira vagy alakjára nézve megállapodni nem tudnak, a kérdés döntőbíróság elé terjesztendő.

»Békésen elintézendő« az ügy akkor, ha a megbízottaknak vagy már eredetileg is az volt a véleményük, hogy az ügyet párbajig engedni nem szabad, vagy pedig, ha párbajbíróság (lásd ott) mondotta ki, hogy az ügyet békésen *kell* elintézni. Ha most már a megbízottak abban nem lesznek egy véleményen, hogy elfogadható-e például a sajnálkozás kifejezése, vagy a sértés olyan súlyos, hogy ezért bocsánatot kell kérni, ebben és hasonló kérdésekben dönt kötelező erővel a döntőbíróság.

Tapasztalatból mondhatom, hogy a lovagias ügyek békés elintézése körüli huzavonák 50 százaléka ide vezethető vissza.

124. CIKK

Amennyiben a tényállást a megbízottak egymástól lényegesen eltérő információk folytán egyezően megállapitani nem tudják, az ügy a tényállás felderítése végett döntőbíróság elé terjesztendő — ha különben az ügyet a megbízottak sem békésen, sem fegyveresen elintézni nem képesek.

Ezek az úgynevezett rosszhiszemű tényállások által teremtett helyzetek. Milyen gyakori eset ez! És hányszor meg hányszor kell a megbízottnak bosszusan meggyőződnie arról, hogy nem az ellenfél, hanem a saját felünk volt az, aki nem mondott igazat.

Kisebbfajta »szépítésekre« a saját fele részéről a jó segéd mindig el legyen készülve és ne rekrimináljon a saját felével szemben emiatt. Csupán az igazmondás kötelességétől való nagyobbszabású elrugasz-

kodásokat ne tűrjön a saját fele részéről sem, mert maga kerülhet ferde helyzetbe, ha kiderülne az igazság.

Hogy a sanda ellenfél részéről történt hazudozásokat fülöncsíphesse, erre való a döntőbíróságnak ebben a cikkben körülírt jogköre. Hiszen, ha mód nem volna rá, mint ahogy döntőbírák, illetve *döntőbíróság nélkül nincs rá mód,* a végítélet napjáig sem tudná a négy segéd megállapítani, hol az igazság, ha a felek előadásai a lényegben eltérnek. Ezért elengedhetetlen a döntőbíróság, amely *bizonyítást vehet fel,* tanukat, szakértőket hallgathat ki és kihallgathatja — becsületszó alatt — magukat a feleket is. Hogy pedig ezt a megbízottak maguk nem eszközölhetik, az nem vitás. Ilyen joggal mást, mint a felek fölött álló független bíróságot felruházni lehetetlen.

Annál könnyebb tehát ezeket a jogokat a döntőbíróságnak megadni, mert a becsületügyi választottbíróságok első alakja: a becsületbíróság, ezeket a jogokat kódexek és uzus alapján tényleg gyakorolja. Fokozatbeli differencia választottbíróság és választottbíróság közt eo ipso nem lehet, mert hiszen ugyanazt a két vagy négy urat felkérhetjük, akár becsületbírának, akár párbajbírának. Viszont annak a nagy fontosságát már többször hangoztattuk, hogy miért nem szabad a segédek közt nyilt kérdéseket hagyni, ha egyszer erre mód van. A mód pedig létezik: és ez bíróság, amely tárgyal a felekkel, bizonyítást vesz fel és határoz.

Ez a szerep a döntőbíróságé.

125. CIKK

A döntőbíróság az elnökön kívül két tagból áll.

A bíróság felkérésére, a javaslatba hozott bírák el nem fogadására és a kizáró okokra vonatkozóan lásd különösen a VI. fejezet 77., 78. és 79. cikkeit.

126. CIKK

A döntőbíróság megalakulásáról, az elnök megváltoztatásáról, a felek alávető nyilatkozatairól és a kérdések megszövegezéséről a VI. fejezet 80—83. cikkei intézkednek.

Lásd az idézett cikkekhez fűzött *magyarázatokat* is.

127. CIKK

A döntőbíróság a felektől okiratok felmutatását kívánhatja és elrendelheti felajánlott tanuiknak, szakértőiknek, maguknak a feleknek, a megbízottaknak vagy ezek egyikének kihallgatását.

Az, akit a döntőbíróság kihallgat, vallomását becsületszavával erősíti meg.

A tanuvallomásra vonatkozóan lásd a VII. fejezet 99—100. cikkét, a feleknek a döntőbíróság előtti képviseltetésére pedig a VI. fejezet 86. cikkét.

128. CIKK

A döntőbírósági eljárás felfüggesztésének nincs helye. A tárgyalás elhalasztása csak a bizonyításfelvétellel kapcsolatban történhetik.

Hogy az eljárást bizalommal vegyék igénybe a megbízottak, ahhoz az is kell, hogy az *gyors* legyen. Elvül az szolgáljon: egyetlen ülésben határozzon a bíróság. Uj határnapot következő tárgyalásra csak a legritkább esetekben tűzzön ki, vagyis: lehetőleg *ne halassza el a tárgyalást*, hanem egy ülésben végezzen az üggyel.

Ezt a megbízottak azzal segítik elő, hogy figyelembe jöhető tanuikat s a feleket a tárgyaláshoz — minden eshetőségre — magukkal hozzák.

129. CIKK

Döntőbíróság a lovagias elintézés módozatait megállapító jegyzőkönyv aláírása után többé javaslatba nem hozható.

130. CIKK

A döntőbíróság előtti eljárás azon mozzanataira vonatkozóan, amelyekre a jelen fejezet határozmányai eltérően nem intézkednek, a VI. fejezetben foglalt elvek megfelelően alkalmazandók.

Lásd különösen az idézett fejezetnek a határozatok fellebbezhetetlenségére, az indokolás mellőzendőségére, valamint a hozott határozat közlésére és megőrzésére vonatkozó 75. és 87. cikkeit.

X. FEJEZET

A fegyverbíróság

131. CIKK

A megbízottak véleménykülönbsége esetén abban a kérdésben, hogy az ellenfelek a párbajt milyen kardokkal, milyen pisztolyokkal, milyen feltételek mellett vívják meg — fegyverbíróság dönt.

A fegyvernem felett — a sértett fél jogainak szem előtt tartásával — a megbízottak határoznak. (IV. fejezet.)

A második bekezdéssel szinte feleslegesnek látszik megismételni a sértett fegyverválasztási jogára utaló cikket.

Ámde az esetek nagy száma, melyekben megbízottak és fegyverbíróságok azt az abuzust követték, hogy nem a feltételekben, hanem direkte a fegyvernemben kértek és adtak döntést, indokolttá teszi az elvnek újból aláhúzását.

Fegyverbíróság elé csakis azután kerülhet az ügy, ha a megbízottak a fegyvernemben megegyeztek. Ha a fegyvernemben nincs megegyezés, ez annak a jele, hogy *nem állapították meg: ki a sértett?* Vagy pedig

kölcsönös sértések esetén: vajjon melyik az *előbb*, illetve *súlyosabban* sértett (lásd 13. cikk), tehát melyiket illesse meg a fegyverválasztás joga? Egyszóval, olyan kérdések vannak még nyitva, esetleg olyan tényállásbeli differenciák aktuálisak még, amelyeket akár a megbízottaknak, akár döntőbíróságnak, de semmi esetre sem egy fegyverbíróságnak van módjában eldönteni.

Annál érthetetlenebb a helytelen gyakorlat lábrakapása, mert a használatos párbajkódexek határozottan és egymástól egyetlen betűnyi eltérés nélkül az általunk is kifejtett elvet hirdetik — igaz, hogy túlröviden és talán éppen ezért homályosan.

Hogy akkor mi történjék, ha az ellenfél megbízottai a sértett fegyverválasztási jogát nem akarják elismerni? Ha, tegyük fel, abban bizakodnak, hogy egy rájuk kedvező összetételű fegyverbíróság nekik fog igazat adni?

Tanácsul, nem jó szívvel bár, de itt megadom az egyoldalú jegyzőkönyvet. Ha ennyire evidensen rosszhiszeműleg ajánlanak fel fegyverbíróságot és azt vitatják, hogy ez elől kitérnünk nem szabad: ne habozzunk kijelenteni, hogy a már sértettnek elismert fél fegyverválasztási jogának el nem ismerése a lovagias elégtétel megtagadásával egyenlő (Bolgár, Ristow, Clair, etc.) Vegyük ezt a kijelentésünket a jegyzőkönyvbe és kérjünk a sértettre vonatkozó megállapításunknak az elbírálására döntőbíróságot. Ez elől az ellenfél el nem zárkózhatik s ha mégis megteszi, ám jöjjön az egyoldalú jegyzőkönyv (154. és 155. cikk).

132. CIKK

A fegyverbíróság az elnökön kívül két tagból, esetleg négy tagból áll.

Az uzus az, hogy mindkét oldalról egy-egy bírát hoznak javaslatba, akik elnököt választanak. Különösen nagyfontosságú kérdéseknél (pl. kardpárbajnál: szúrással legyen a párbaj, vagy sem? pisztolypárbajnál: vontcsővű fegyverekkel vívják-e a párbajt, vagy símacsövűekkel?) két-két bírát is javaslatba lehet hozni. Ötnél több tagból a fegyverbíróság — az elnököt is beleszámítva — nem állhat.

A bíróság felkérésére, a javaslatbahozott bírák el nem fogadására és a kizáró okokra vonatkozóan lásd különösen a VI. fejezet 77—79. cikkeit.

133. CIKK

A fegyverbíróság megalakulásáról, az elnök megválasztásáról, a felek alávető nyilatkozatairól és a kérdések megszövegezéséről a VI. fejezet 80—83. cikkei intézkednek.

Lásd az idézett cikkekhez fűzött magyarázatokat is, különösen a kérdések feltevésének tárgyában.

Ehelyütt kívánom hangsúlyozni, hogy a fegyverbíróság különösen vigyázzon arra, hogy *olyan kérdésben ne döntsön, ami a hatáskörébe utalva nincs;* így abban, hogy kard vagy pisztoly legyen a fegyveres elintézés módja? Ebben már csak azért sem dönt-

het fegyverbíróság, mert hiszen a fegyvernem választásának szuverén joga a sértettet illeti meg. Elképzelhető azonban, hogy a sértő fél nem fogad el például kardot, mert rossz a keze, vagy pisztolyt, mert rövidlátó — de ilyen esetben *nem* fegyverbíróság, hanem *döntőbíróság* elé tartozik annak a megállapítása, hogy a felhozott kifogás *megfelel-e a valóságnak és honorálandó-e?* A fegyverbíróság *elvi* kérdések döntésére lévén rendelve: tanukat nem hallgathat ki, bizonyítványok vagy egyéb okiratok felmutatását nem kívánhatja — míg a döntőbíróság bármilyen széleskörű bizonyítási eljárást lefolytathat.

Tehát mégegyszer: *a fegyverbíróság csupán a már választott fegyvernemű párbaj feltételeit könnyítheti vagy súlyosbíthatja,* a sértés súlyosságának és megjelenési formájának mérlegelése után. Sajnos, az avatatlan segédek nagyrésze fegyverbíróság alatt mást nem is képzel, mint a kardél vagy golyó felett szavazó testületet.

Fegyverbíróság tehát, ha a kérdés erre szólna, megfelelő útbaigazítással (a sértett fegyverválasztási jogára utalással) feltétlenül lássa ugyan el a megbízottakat, de a kérdés tárgyában ne döntsön! Lásd a jelen fejezet 135. cikkéhez fűzött magyarázatot.

134. CIKK

A fegyverbíróság a megbízottak meghallgatását a szükséghez képest elrendeli vagy mellőzi.

Lásd a VIII. fejezet 116. cikkéhez fűzött jegyzetet.

135. CIKK

A fegyverbíróság határozatát csak a megbízottak jegyzőkönyvében foglaltakra alapíthatja.

Amennyiben a megbízottak jegyzőkönyvéből az elkövetett sértés, illetőleg sértések és különösen elkövetésük módja, úgyszintén az a körülmény, hogy a sértés nyilvánosság előtt történt-e vagy sem, minden kétséget kizáróan ki nem derül, vagy pedig vitás, a fegyverbíróság az összes megbízottakat egybehangzó tényállás megszövegezésére utasíthatja.

Ez a cikk avval függ össze, hogy *amikor a fegyvernemet a sértett már kiválasztotta,* a fegyverbíróság a párbajfeltételeket a sértések súlyossága, azok kölcsönös volta, az elkövetés megszégyenítő módja és aszerint súlyosbíthatja vagy enyhítheti, hogy nyilvánosság volt-e jelen, vagy sem? Ennek megfelelő tényállást fog tehát kívánni a megbízottaktól.

Az például, hogy a sértésnek mi volt az indító oka, hogy a sértőt milyen feltevés vezette, hogy tévedett-e a sértő, az a fegyverbíróság előtt *irreleváns,* azt csupán a de facto történt sértés és annak a megjelenési alakja vezeti a párbajfeltételek megszabásánál.

Ez természetes is. Amikor ugyanis a megbízottak, a habár akaratlanul történt, sértést olyan súlyosnak találják, hogy egyedüli megoldásnak a *fegyveres* utat látják csupán — akkor a feleknek a sértés elkövetésekor fennforgott indítóokai a fegyverbíróság előtt kell, hogy közömbösek legyenek és csak arról határoz,

hogy a *már megállapított* fegyvernem mellett melyek legyenek a feltételek?

136. CIKK

A fegyverbírósági eljárás felfüggesztésének más, mint az előző cikkben foglalt okból (a sértés megállapítása) helye nem lehet.

137. CIKK

Fegyverbíróság a lovagias elintézés módozatait megállapító jegyzőkönyv aláírása után többé javaslatba nem hozható.

Gyakorlatomban a következő bizarr eset merült fel:

Huszonnégy órával a kitűzött kardpárbaja előtt megjelent nálam egy vidéki úr, egy barátom ajánló soraival és tanácsomat kéri. Átadja a jegyzőkönyvet, amelyben a párbajfeltételek közt erre a csodabogárra bukkanok: »*A feleknek a vívóvonalból se jobbra se balra kiugraniok nem szabad.*«

Világos, hogy az ilyen képtelenség láttára az volt az első szavam, hogy a fél boldogtalan segédei helyett, kik ilyen ostobaságot aláírtak, a párbaj színhelyén két új megbízottjával jelenjék meg, akik nem is a kódexekre, hanem egyenesen a Btk.-ra utalással követeljék a badar kikötés anullálását. A Btk. ugyanis az enyhe államfogházbüntetést *csak* arra a párbajvívóra alkalmazza, aki a »párviadal szokásos szabályait« betartja.

Felmerülhető büntetőjogi következményekre utaljanak tehát az új megbízottak, fejtsék ki az ellenfél

segédei előtt, hogy a párbaj esetleges szerencsétlen kimenetele miatt őket is szigorú büntetés éri és — ezért hoztam fel a példát — amennyiben az ellenfél segédei azt vitatnák, hogy a kikötés szabályos, a rendkívüli esetre való utalással, kérjék ki azonnal fegyverbíróság határozatát.

Ugy is lett. Az ellenmegbizottakra hatott a Btk-val való — indokolt — fenyegetés, elfogadták a felajánlott fegyverbíróságot, amely a sérelmezett feltétel megsemmisítését rendelte el.

A párbaj, amelyet szerencsére a fővárosban kellett megtartani, mindössze egy órai késedelmet szenvedett s egy összecsapás után befejezést is nyert.

A költői igazságszolgáltatás megkívánja, hogy elmondjam az eredményt is: az ellenfél alapos fejvágást kapott, — kiugrás nélkül.

Ennyire szembeszökő szabálytalanságok esetére, de csakis ilyenekre, lehet tehát fegyverbíróságot proponálni közvetlenül a párbaj előtt is, anélkül, hogy a felet a gyávaság legcsekélyebb gyanúja érhetné.

138. CIKK

A fegyverbíróság előtti eljárás azon mozzanataira vonatkozóan, amelyekre a jelen fejezet határozmányai eltérően nem intézkednek, a VI. fejezetben foglalt elvek megfelelően alkalmazandók.

Lásd különösen az idézett fejezetnek a határozatok fellebbezhetetlenségére, az indokolás mellőzendő voltára, valamint a hozott határozat közlésére és megőrzésére vonatkozó 75—87. cikkeit.

III. RÉSZ

A BÉKÉS ELINTÉZÉS

XI. FEJEZET

A jegyzőkönyv

139. CIKK

A lovagias ügy elintézésének írásos bizonyítéka: a megbízottak jegyzőkönyve, mellyel az ügyet lovagiasan elintézettnek nyilvánítják.

A megbízottak jegyzőkönyvén kívül ismeri a lovagias eljárás a becsületügyi választottbíróságok (becsületbíróság, döntőbíróság, fegyverbíróság, párbajbíróság) jegyzőkönyveit, amelyek azonban csak a választottbíróság ülésén történteket és a bíróság vonatkozó határozatát foglalják magukban. E jegyzőkönyvek *bizonyítékul a felek szempontjából nem szolgálhatnak,* közzétételük egyáltalában nem történhetik meg s ami a bíróság ülésén történtekből nyilvánosságra kerülhet, az *kizárólag a határozat.* Ez utóbbira lásd még a megbízottakról szóló IV. fejezet 54. cikkét.

A becsületügyi választottbíróságok jegyzőkönyvét a bíróság elnöke őrzi meg, míg a megbízottak a jegyzőkönyvet a *feleknek* kiszolgáltatni kötelesek. Az előbbiek jegyzőkönyvét *egy* példányban, az utóbbiakét *két* példányban vezetik.

A jelen fejezet a következőkben már csak a megbízottak jegyzőkönyvét tárgyalja s azt egyszerűen jegyzőkönyvnek nevezi.

140. CIKK

A jegyzőkönyv vagy közös, vagy egyoldalú.

141. CIKK

Amennyiben az ellenfélnek megküldettek, a jegyzőkönyv hatályával bírnak azok a levélalakba foglalt tanusítványok is, amelyekben a megbízottak feleiket ügyük elintézéséről értesítik.

Még csak mint magánlevél sem tarthat hitelességre igényt az az ilyen tárgyú értesítés, amelynek *második*-példánya a megbízottak által az ellenfélnek meg nem küldetett és hogy ez megtörtént, feladóvevénnyel vagy más alkalmas módon igazolva nincs. Mennyire magától értetődő dolog, hogy olyan ügyek, amelyek nem vonhatók a szoros értelemben vett »privátügyek« fogalma alá, levélbelileg harmadik személy által csak úgy intézhetők el és tekinthetők elintézetteknek, ha az elintézés mikéntjéről mindkét érintett fél *a hiteles és egyező szövegből* értesül. És mégis hányszor vétenek a megbízottak az ellen az elemi szabály ellen, melyet már csak az udvariasság is diktál. Egészen mindegy, hogy az ügy, amelyről a levélben szó van, mindkét részről vagy csak az egyikről nyert lovagias befejezést. A fontos az, hogy *a levél másodpéldánya az ellenfelet megilleti* s amíg azt meg nem kapta — már

csak azért is, hogy esetleg rekriminálhasson — az ügy *nem tekinthető elintézettnek*, még annak a félnek a részéről sem, kinek ellenfele a lovagias elégtételt megtagadta.

142. CIKK

A megbízottak közös jegyzőkönyve, ha az ügy békés elintézést nyert, a megtartott tárgyalások száma szerint, egy vagy több (folytatólagos) jegyzőkönyvből áll. Ha az ügy fegyveres úton intéztetett el, a tárgyalási jegyzőkönyvhöz a párbajjegyzőkönyv járul.

Leghelyesebb a jegyzőkönyvet minden tárgyalás végén azonnal felvenni és alárni. A folytatólagos jegyzőkönyvek azután sorban csatolandók az első jegyzőkönyvhöz. Semmiesetre sem ajánlatos a *megelőző* tárgyalás jegyzőkönyvét a *következő* tárgyaláson felvenni, mert az eltelt idő és a felek ellentétes érdeke sok kontroverziára ad alkalmat. Ha a megbízottak azt látják, hogy már a tárgyalások legelején ellentétek merülnek fel: úgy a legcélravezetőbb, ha a jegyzőkönyvet a szóbeli tárgyalás menetével egyidejűleg egy-egy szembenálló megbízott kézzel — vagy ha van, írógéppel — írja. Természetes nem minden kimondott szót kell leírni, hanem a tárgyalás egyes lényegbevágó részleteit kell, még mielőtt továbbmenének, *rögtön* lerögzíteni.

Nem ajánlom az úgynevezett »piszkozatok« készítését és szignálását, vagy parafálását. Majdnem mindig ellentétek merülnek fel akkor, amikor a piszkozatot »*tisztába*« teszik. Készítsenek a megbízottak tárgyalásukról mindenkor *végleges* jegyzőkönyvet,

így nem nyílik tere az utólagos rekriminálásoknak és csűrés-csavarásoknak.

Természetesen annak semmi akadálya nincs, hogy a tárgyalások menetével egyidejűleg készülő és külalakjában esetleg visszatetsző kézzel írott jegyzőkönyvet *már aláírás után* a megbízottak géppel újra leírassák, aláírásukkal ellássák és a kézzel írott jegyzőkönyvek helyett ezt adják ki a feleknek.

143. CIKK

A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell:

***a)* a tárgyalás helyét és idejét:**

»*Jegyzőkönyv. Felvétetett Budapesten, az .... egyesület külön helyiségében, 1938 február 15-én délután 6 órakor.*«

***b)* azt, hogy a tárgyalás lovagias ügyben folyt és hogy az ügy kik között merült fel:**

»*a dr. A. B. orvos és D. E. magánhivatalnok urak között felmerült lovagias ügyben.*«

***c)* azt, hogy a tárgyalás mely felek mely megbízottai közt folyt, vagy csak röviden a megbízottak aláírására utalással a jelenvoltak megállapítását:**

»*Jelen voltak alulirottak.*«

***d)* enyhébb esetekben: a magyarázatkérést, illetőleg nem kielégítő magyarázat esetére, úgyszintén súlyosabb esetekben egyenesen, magyarázatkérés nélkül: a lovagias elégtételkérést; az okot, vagyis a sértést, röviden a színhely és az idő megjelölésével; az ellenfél**

részéről pedig a lovagias magyarázat, illetve elégtétel tárgyában elhangzott nyilatkozatot; kölcsönös sértések esetében a vonatkozó kölcsönös nyilatkozatokat:

»Dr. A. B. úr megbízottai magyarázatot, illetve lovagias elégtételt kérnek a felükön D. E. úr által a folyó hó 14-én esti 10 órakor a Vigadó ruhatárában történt szóbeli sértésért. D. E. úr megbízottai mindezt felajánlják.«

e) magyarázat, illetve lovagias elégtétel tárgyában történt érdemi kijelentést és a magyarázatnak, illetve nyilatkozatnak lovagias elégtételül történt el, vagy el nem fogadását:

»Nevezetesen előadják, hogy a megjelölt alkalomkor felük, aki rövidlátó, a mellette álló dr. A. B úrral szemben azért használta inkriminált kifejezéseit, mert a tolongásban cvikkere a földre esett, arra dr. A. B. úr rálépett s azt összetörte. Felük meg van győződve arról, hogy dr. A. B. úr részéről szándékosság fenn sem foroghatott, idegességében tanusított magatartását őszintén sajnálja és kéri kifejezéseit meg nem történteknek tekinteni.

Dr. A. B. úr megbízottai a fenti kijelentéseket lovagias elégtételül elfogadják.«

Rendszerint ez a rész foglalja magában a tényállást. Itt törekedjenek tehát a megbízottak a legnagyobb precizitásra, világosságra és rövidségre.

f) békés elintézés esetén: azt, hogy az ügyet a megbizottak a lovagiasság szabályai szerint elintézettnek jelentik ki:

»Megbízottak ezzel az ügyet közösen lovagiasan elintézettnek nyilvánítják.«

g) a jegyzőkönyv lezárásának idejét, esetleg csak a felvétel megkezdésének időpontjára történt utalást:

Kelt mint fent.

h) az esetleges javításokat, törléseket szám szerint, és azt, hogy azok az aláírás előtt történtek, végül:

i) a megbízottak sajátkezű aláírását és azt, hogy mely megbízottak mely felet képviselték, amennyiben annak a jegyzőkönyvben még nincs nyoma (lásd *c)* bekezdést).

»E. F.	*I. K.*
dr. G. H.	*L. M.*
mint dr. A. B. megbízottai.	*mint D. E. megbízottai.«*

Az, hogy melyik fél megbízottai melyik oldalra kerülnek, alapjában egyre megy. A szokás az, hogy a jobboldalra mindig azok a megbízottak jönnek, akiknek megbízója a jegyzőkönyv illető példányát kapni fogja.

Hosszúra nyúlt, kézzel írt jegyzőkönyveket különösen tanácsos összeolvasni.

A békés elintézésnek azt az alakját, amelyben az ellenfél személyesen a megbízottak jelenlétében követi meg azt, akit megbántott — az utóbbi évek gyakorlata elejtette. Az ilyen megkövetés vagy önként, szívből fakadó és akkor arra nem szükséges kötelezni a sértő felet, mert hiszen meg fogja tenni magától, belső lelki szükségből — vagy pedig kényszer folytán jönne létre és akkor semmi értéke, semmi célja, ha csak nem

a bocsánatot kérő fél megszégyenítése. Ez pedig nem lehet lovagias eljárás befejezése és végpontja.

144. CIKK

Eltér a jegyzőkönyv tartalma az előző cikkben foglaltaktól:

a) ha az ügy az első tárgyaláson sem békésen elintézhető nem volt, sem pedig a megbízottak a fegyveres elintézésben meg nem állapodtak, például megfelelő információk hiánya miatt, vagy azért, mert az ellenfél megbízottai által, vagy pedig kölcsönösen előterjesztett nóvumokra nyilatkozni nincs módunkban;

A jegyzőkönyv ez esetben — a lovagias elégtétel kérésére és annak felajánlására vonatkozó kijelentés után, amelynek tárgyában már az első tárgyaláson nyilatkoznak, feltétlenül el kell hangzania — ekként zárul: »*megbízottak annak a megállapítása után, hogy megbízóiktól bekérendő további információk nélkül érdemben tárgyalni nincs módukban, a folytatólagos tárgyalás határidejét a folyó év február hó 17-én, délután 6 órára (ugyanezen helyiségben) tűzik ki.*«

A következő tárgyaláson — az új információk alapján — felveendő jegyzőkönyv neve: folytatólagos jegyzőkönyv, amely a jegyzőkönyv eredeti alakjától lényeges eltérést nem tartalmaz.

b) ha valamelyik fél lovagias elégtételadási képessége kétségbe vonatik. A kifogásolás tényével együtt felveendő a jegyzőkönyvbe:

1. A kért, illetve felajánlott becsületbírósági döntésben történt megállapodás;
2. a tényállítás, amelynek alapján a kifogásolás történik (vádpontok);
3. a mindkét részről javaslatba hozott és elfogadott becsületbírák neve és társadalmi állása. (Esetleg 48 órás utólagos közléssel.)
4. a becsületbíróság elé terjesztendő kérdés a következő módon:

»*X. Y. megbízottai által felhozott vádpontok megvizsgálása és mérlegelése után alkalmas-e N. N. lovagias elégtétel vételére és adására — igen vagy nem?*

5. az, hogy a felek alávető nyilatkozatai csatolva lesznek (VI. fejezet 82. cikk);

c) ha a megbízottak által a tárgyalás alapjául szolgáló lovagias ügyben előadott tényállások egymástól — az esetleges újabb információk beszerzése után is — olyannyira eltérnek, hogy döntőbírósági eljárás (IX. fejezet) szüksége merül fel. Ez esetben a jegyzőkönyvre az előbbi bekezdésben foglaltak értelemszerűen alkalmazandók:

d) ha a megbízottak a békés vagy fegyveres elintézés elvi kérdésében megegyezésre jutni nem képesek, amikor is párbajbírósági eljárás (VIII. fejezet) következik;

A jegyzőkönyv tartalmára ezen cikk *b)* pontja irányadó, a bíróság nevének megváltoztatásával.

e) ha az ügy fegyverbíróság (X. fejezet) elé kerül.

A jegyzőkönyv tartalmát illetőleg lásd a *b)* pontot.

145. CIKK

A tárgyalási jegyzőkönyv tartalmáról az előző cikkekben foglaltakhoz fegyveres elintézés esetén a következő kellékek járulnak:

a) annak megállapítása, hogy a békés megoldás a megbízottak minden igyekezete dacára is meghiúsult;

»Megbízottak megállapítják, hogy a békés megoldás a tényállás alapos és beható megvitatása (és párbajbíróság határozatának kikérése) után meghiúsult, miért is a lovagias ügy fegyveres elintézésében állapodnak meg.«

b) a fegyveres elintézés módja, a párbaj feltételei, helye és ideje, továbbá annak megjelölése, hogy a párbajt ki fogja vezetni?

»Fegyvernem: kard. A párbaj feltételei: harcképtelenségig, nyak-, csukló-, hónalj- és hasbandázs; könnyű olasz kardok; szúrás kizárva. Színhely: . . . . .-féle vívóterem; idő: f. évi február hó 17. esti 8 óra. Vezetősegéd: dr. G. H. Kelt mint fent. Aláírások.«

Nem tudom itt eléggé hangsúlyozni, hogy a szúrás kizárásával történt párbajoknál az, hogy *szúrni nem szabad,* a jegyzőkönyvből soha ki ne maradjon!

Pisztolypárbajnál, az eltérés a fegyverek *sima* vagy *vontcsövű* voltában, *a távolságban* és a *golyóváltások számában* van, mint ezt a pisztolybárbajokról szóló fejezet tárgyalja. Itt a jegyzőkönyvből ne maradjon ki, hogy az úgynevezett »csütörtök« lövésnek számít-e vagy sem?

146. CIKK

A lovagias ügy fegyveres elintézésének megtörténtét a párbajjegyzőkönyv tanusítja, amely a következő pontokból áll:

a) a jegyzőkönyv felvételének helye és ideje; utalás az ügyben előzőleg felvett jegyzőkönyvre; a felek és megbízottaik neve;

»Jegyzőkönyv. Felvétetett Budapesten, a . .. .-féle vívóteremben a f. hó 17-én esti 8 és fél órakor, a dr. A. B. és D. E. urak között felmerült lovagias ügyben, a f. évi február hó 15-én felvett jegyzőkönyv folytatásaként. Jelen voltak alulírottak.«

b) a párbaj szabályszerű megtörténte;

»A párbaj a hivatkozott jegyzőkönyvben foglalt feltételek mellett, szabályszerűen lefolyt.«

c) annak megemlítése, hogy az ellenfelek melyike sebesült meg (pisztolypárbajnál), illetve, hogy (kardpárbajnál) a párbaj befejezéséül megszabott feltétel (harcképtelenség vagy végkimerülés), melyik félnél következett be;

»és D. E. úr harcképtelensége folytán nyert befejezést.«

d) amennyiben a felek a párbaj után kibékültek, ennek tanusítása;

»Felek a párbaj után kibékültek.«

e) a segédek nyilatkozata, mely szerint az ügy lovagias elintézést nyert;

»Megbízottak az ügyet lovagiasan elintézettnek jelentik ki.«

f) végül a kelet és a segédek sajátkezű aláírása.

Magyarázatul csupán annyit óhajtok ehhez a cikkhez fűzni, hogy kerüljék a megbízottak — különösen kardpárbajoknál — a sérülés részletes leírását, kivált orvosi műkifejezéseknek a jegyzőkönyvbe felvételét (*»a párbaj az N. N. úron, a bal fülcimpától a felső ajakig terjedő, 2 és fél mm mély éles vágással nyert befejezést«*). Úgy hangzik az ilyesmi, mint az ellenfelet ért baleset feletti ujjongás, káröröm, amelynek nyilvánítása minden, csak nem lovagias dolog, különösen annak részéről, aki tudja, hogy az ilyesmit — büntetlenül teheti.

Pisztolypárbajnál a sebesülés felvétele, a részletezés nélkül — nem kifogásolható.

Ha a párbaj lefolyásánál a szabályok vagy feltételek *megsértettek*, ezt a párbajjegyzőkönyvnek szintén tanusítania kell (184. cikk).

* * *

Szükségesnek tartottam a lovagias ügyekben felveendő jegyzőkönyvekről hosszasan beszélni. Hogy ezt tettem, annak oka egyrészt a jegyzőkönyvek közismert fontosságában, másrészt pedig abban rejlik, hogy talán semmiféle ügyben sem írnak össze olyan

sok csapnivalóan rossz jegyzőkönyvet, mint éppen lovagias ügyekben.

S hogy ez miért van így? Sajnos, azért, mert a megbízottak rendszerint nem állanak az ügy felett, hanem lesülyednek az ingerültségnek és idegességnek arra a szintjére, amelyen az ügy alapját képező incidens feleik közt esett.

Pozícióelőnyökre törekszenek és arra, hogy a felük »mentől tisztábban« kerüljön ki az ügyből. Vagyis, hogy az ellenfélnek olyasmit imputáljanak a tényállásban, amit neki tenni, gondolni, szándékolni még csak eszeágában sem lehetett. Teszik a megbízottak akárhányszor a legjobb meggyőződésük ellenére, — de mit törődnek ezzel: »a fél érdeke a fontos.«

Természetes, hogy udvarias és rosszhiszemű és némi gyakorlattal bíró megbízottaknak az ellenfél megbízottai ki volnának szolgáltatva, ha nem állana jogukban a tényállás *döntőbírósági* megállapítását kívánni (IX. fejezet). Ha látják, hogy mire tendál a sok »stiláris javítás«, éljenek ezzel a joggal feltétlenül. Szakítsák meg a tárgyalást és hangsúlyozzák már előre, hogy a tényállások feltűnő különbözősége folytán a következő tárgyalásra már a javaslatba hozandó döntőbírák neveit is módjukban lesz közölni. Ez a legtöbb esetben gondolkodóba ejti a rosszhiszemű tényállások apostolait és alábbhagynak stílus-zsonglőrködéseikkel.

* * *

Azonkívül, hogy a jegyzőkönyv röviden, minden félreértést kizáróan legyen fogalmazva, hogy az a

megbízottak fejtegetéseinek kizárásával csupán a tények előadására szorítkozzék, még csak két dolgot akarok a megbízottak figyelmébe ajánlani és a következőkben eltérek az eddig használatban volt kódexektől:

az egyik, hogy *a sértést ne részletezzék;* a másik, hogy *nő* nevét a jegyzőkönyvben ne említsék.

Igen gyakori eset, hogy a sértő fél megbízottai hipokrita szemforgatással az alaposságot hangoztatva, szinte kéjjel vétetik a jegyzőkönyvbe a felük elkövette sértést, különös előszeretettel a tettleges sértés minden mozzanatát (»hogy a büntetőbíróságok előtt fedve legyünk, kérem: ha a párbajnak tragikus kimenetele lenne«). Komoly megbotránkozással láttam jegyzőkönyveket, ahol a sértettről ilyen, sajnos, valóságot tartalmazó tényállítások foglaltattak: »*. . . . . úr megbízottai lovagias elégtételt kérnek a felükön, ... úr részéről azáltal elkövetett sértésért, hogy őt a nyílt utcán kétszer oly erősen ütötte arcul, hogy felük orravére eleredt.*« Más: »*. . . . . úr megbízottai lovagias elégtételt kérnek az . . . . . úr által felükkel szemben használt részeg disznó, ronda állat, úriember az, aki ilyen disznómódra be tud rúgni, pfuj, kitételekkel elkövetett szóbeli sértésekért.*«

Ilyen jegyzőkönyvek után a sértett akárhány párbajjal mosta is magáról a gyalázatot, megnyugvást érezni nem fog. Kerüljék tehát kínos figyelemmel a megbízottak a szövegezésnél mindazt, ami a lovagias elintézés megtörténte dacára a felekben továbbra is zavaró érzést, bántó utórezgéseket kelteni alkalmas. Legyen tehát az a jegyzőkönyv olyan, amelyet mindkét fél, ha valamikor szükség lenne rá, bárki és bár-

mely becsületbíróság előtt *röstelkedés nélkül* fog felmutathatni, mint ügye lovagias elintézésének írott bizonyságát.

Ha pedig az ellenfél megbízottai — megdöbbentő lovagiatlanságról téve tanuságot — a tényállásnak brutális igazmondással való leszögezéséhez mégis ragaszkodnának, ám találják kedvüket, a már említett *tényállási irat* hangzatos megszövegezésében, amelyre a jegyzőkönyvben csupán hivatkozás történhetik.

Nő nevét, kinek személyén keresztül az ügy lovagias útra terelésének szüksége felmerült, a megbízottak jegyzőkönyvükbe ne foglalják. A lovagiasság ideáljával merőben ellenkezik, hogy annak neve papiroson szerepeljen egy lovagias ügy elintézésével szerves kapcsolatban, aki éppen a nemében és a neméhez fűződő tiszteletben gyökerező okoknál fogva saját személyében lovagias elégtételt sem nem adhat, sem nem vehet.

A fogalmazás, a körülírás ezerféle változata könynyűvé teszi a megnevezés elkerülését. Még annak a rokoni viszonynak a megjelölése is mellőzhető, sőt mellőzendő is, amelynél fogva a lovagias elégtétel egy nő személyéhez kapcsolódik, erre alkalmasak például: »*az N. N. úr társaságában volt úrinő*«, »*az N. N. úrhoz közelálló úrleány*« és hasonló körülírások, amelyek azok előtt, akik az esetről egyébként is tudomással bírnak, az illető úrinő kilétére nézve kétséget különben sem hagynak.

Lásd még idevonatkozóan a 70. és 71. cikkeket.

XII. FEJEZET

A békés elintézés

147. CIKK

A lovagias elintézés békés vagy fegyveres.

A gyakorlat lovagias elintézés alatt érti a közönségesen büntetőeljárás alá eső becsületbeli sérelmeknek nem a büntetőbíró, hanem a sértő és a sértett két-két megbízottjának »segédkezése«, »szekundálása« — valójában a *legaktívabb* közreműködése mellett történő reparálását.

Ez a reparáció történhetik elégtételt szolgáltató nyilatkozat útján (békés elintézés) vagy fegyveres úton (párbaj).

148. CIKK

A békés elintézés alakjai:

1. az elégtételt nyujtó nyilatkozat,

2. az egyoldalú befejezés.

A magyarázatadás *nem* fajtája az elégtételt nyujtó nyilatkozatnak — hiszen, amikor a magát sértettnek vélt fél elfogadja a magyarázatot: ezzel azt is kinyilvánítja, hogy *nem tart számot elégtételre*, mert

arról, amit ő eredetileg sértésnek vélt: a kellő magyarázat nyujtása által nyilvánvaló, hogy *nem volt sértés*. Az adott és elfogadott magyarázat maga után vonja azt, hogy a megbízottak megállapítsák, hogy sértés nem történvén, lovagias eljárásra ok nincs. Helyes és a felek érdekében történik, ha ez a megállapítás is írásban, *jegyzőkönyv* keretében, vagy pedig a saját félhez intézett és másolatban az ellenféllel is közölt *levélben* történik. Ha levélileg történik a fél értesítése és a magyarázat kielégítő voltának megállapítása, úgy sohase hiányozzék a megbizottaknak saját felükhöz intézett leveléből a következő kitétel:

»X. Y. úr fenti magyarázatát elfogadva, kijelentjük, hogy sértés nem történt, lovagias eljárásnak helye nincs és Részedről (az Ön részéről) további lépések megtétele nem szükséges.«

ad 1. Az elégtételtnyujtó nyilatkozatot mindig *maga a fél adja*, megbízottai csupán közvetítik azt. Ha az ellenfél megbízottai az elégtételt nyujtó nyilatkozatot megfelelőnek tartják: akkor ugyancsak az ő felük (az ellenfél) lesz az, aki a nyilatkozatot elfogadja, illetőleg megbízottai az ő *nevében* jelentik ki a nyilatkozatot elfogadottnak.

ad 2. Más azonban az eset az egyoldalú befejezésnél. *Az egyoldalú elintézés, kizárólag az egyoldalú jegyzőkönyvet felvevő két megbízott ténye.* A fél szerepe itt teljesen passzív, az elégtételt nem ő veszi magának, hanem két megbízottja szolgáltatja azt neki, egy olyan tényállás megrögzítése által, mely ellenfelének lovagiatlan eljárását minden kétséget kizáróan megállapítja.

149. CIKK

A lovagias értelemben vett magyarázat olyan felvilágosítás, amelynek tudatában a sértett fél a vélt egyszerű sértést sértésnek tovább nem tekintheti.

A magyarázat legfontosabb eleme annak az indokolt kijelentése, hogy a sértőnek nem volt és nem is lehetett sértő szándéka.

A magyarázatadásnak a *véletlenül*, a szándékosság teljes kizárásával történt, úgynevezett megbántásoknál (*Kränkung:* vagyis nem: *Beleidigung)* van a leggyakoribb alkalmazása. A sértésről szóló II. fejezetben kifejtettük, hogy *sértés csak szándékos cselekmény lehet.* Mindaz tehát, ami által valaki magát sértve érezheti, mert a cselekedet szándékosságát tételezi fel, nyomban összeomlik, ha az ellenfél *meggyőzően* fejti ki, hogy sértő szándék nála nem forgott fenn. Természetesen határa minden magyarázatnak van és kell is, hogy legyen, mert nem lovagias ellenfél, vagy az ellenfél erőszakoskodó megbízottai, kik arra törekszenek, hogy felük »minél jobban kerüljön ki« az afférből: a magyarázatadás jogával visszaélhetnének. Magyarázatot a megbízottak az elégtétel helyett csak akkor fogadjanak el, ha a felük becsülete úgyszólván még alig-alig van érintve az ellenfél által elkövetett sértés következtében, vagyis amikor legfeljebb *vélt egyszerű sértés* forog fenn. Az ilyennél ugyanis a szándék hiányát a magyarázni akaró fél elfogadhatóvá, mondjuk: *hihetővé tudja tenni* — míg súlyos sértésnél (az úgynevezett gyalázásnál) ez már nem sikerülhet. Nem tehető fel

ugyanis, hogy abban a félben, aki egy olyan cselekményt követ el, amely súlyos sértésnek minősül, a jogi értelemben vett szándék alkotóelemei: a *tudat* és az *akarat* hiányoztak.

Más az eset az *ittasságból* eredő afféreknél. Az ittas ember, ha az úgynevezett teljes (tökéletes) részegségében követ el akármilyen súlyos sértést, öntudatlan állapotban volt, tehát *büntetőjogilag* neki cselekménye be nem számítható (Btk. 76. §.).

A lovagias eljárásban a még oly nagyfokú — öntudatlan állapotot involváló — ittasság nem mentesít a felelősség alól. Például gyalázást ittassággal *magyarázni* lehet ugyan, de ezt a magyarázatot lovagias elégtételül *elfogadni* — képtelenség. A szatiszfakciónak itt már megkövető nyilatkozat útján kell történnie. Meg ne engedjék a segédek, hogy az ellenfél azután a magyarázat után, hogy az inkriminált súlyos sértést ittas állapotban követte el, azért a *fegyveres* úton adandó lovagias elégtételt ajánlja csupán fel. Érttessék meg a megbízottaival, hogy úriembernek ilyen esetben egyenesen *kötelessége* megkövetni azt, akit megsértett, s amennyiben az ellenfél erre hajlandóságot nem mutatna, hanem csak fegyverrel kezében akar elégtételt adni, terjesszék az ügyet *párbajbíróság* elé (VIII. fejezet). Ez majd határoz abban a kérdésben, hogy kell-e a feleknek megverekedniök vagy sem.

Hangsúlyozom, hogy a sérteni szerető, de csak fegyveresen elégtételt adó urakkal szemben a párbajbíróságot össze kell hívniok a sértett megbízottainak. Nem szabad megengedniök a párbajt, mielőtt elfogulatlan s a felek és megbízottak fölött egyaránt szuverén magasságban ítélő testület: a párbajbíróság a fegy-

veres elintézés ügyében nem döntött. Ne gondolják a megbízottak, hogy felükre talán ferde helyzet alakulna ki, ha a sértőt párbajbíróság elé állítja; a bíróság minden körülmények közt a *békés* elintézés mellett fog dönteni. Hogy azután a békés elintézésnek milyen módját állapítják meg a megbízottak lovagias elégtételül, azt vita esetén már nem párbajbíróság, hanem *döntőbíróság* (IX. fejezet) mondja meg. (Zárójel közt legyen mondva: amíg gyalázás akár ittas állapotban történt, akár nem, nyilatkozattal csaknem mindig elintézhető; tettlegességet azonban, ha még oly ittas ember követte is el, bocsánatkéréssel elintézni nem lehet, ott kell a párbaj — *ha a sértett is úgy akarja.* Nem ittas és ittas ember által elkövetett tettlegesség közt különbség — a külső megjelenés formájában — nincs. A belső tartalom természetesen egészen más, amott akarat és tudat terheli a sértőt, emitt öntudatlan állapota védi. Ezt a védelmet a büntetőtörvény adja annak, akit öntudatlan állapota vitt a törvény megsértésére; ámde lovagias ember nem engedheti, hogy a tetteivel vállalt felelősséget róla egy nálánál bármennyivel nagyobb úr: a törvény vegye le; *a lovagias ember maga felel tényeiért* és ha hibázott: meg is vezekel érte, vagy szóval, vagy fegyverrel. Ez a magyarázata annak, hogy öntudatlan állapotban elkövetett súlyos sértésért lovagias elégtételt kérni és adni kell.)

150. CIKK

Az elégtételt nyujtó nyilatkozat a sértőnek, illetve megbízottainak felük nevében tett olyértelmű kijelentése, amelynek elhangzása után a sértett mindig a sértés súlyosságát és a sértőnek hozzá való viszonyát véve figyelembe (8. cikk) a kijelentést lovagias elégtételnek tekinti.

151. CIKK

Az elégtételt nyujtó nyilatkozat szokásos kijelentései: a sajnálkozás nyilvánítása és a bocsánatkérés.

152. CIKK

A bocsánatkérés szokásos alakja: a bocsánatkérés tényének a megbízottak tárgyalásán a sértő megbízottai által felük nevében való kijelentése és e ténynek jegyzőkönyvbe foglalása.

A sértett arra, hogy a bocsánatkérés bármily teljes alakját lovagias elégtételül elfogadja, csupán döntőbíróság által kötelezhető.

Tettleges sértés esetén, amennyiben a tettlegesség ténye a megbízottak közt nem vitás, a sértett az előbbi bekezdésben említett kérdésben döntőbíróság ítéletének magát alávetni nem köteles, hanem fegyveres elégtételt követelhet.

Természetes, hogy ilyen esetben éppoly kevéssé köteles magát például párbajbíróság döntésének alávetni, amely tudvalévőleg csak a békés, vagy fegyveres megoldás vitás elvi kérdésében határozhat. Az pedig *nem* vitás kérdés, hanem egyenesen *elv* a lovagias eljárásban, hogy *tettlegességre csak párbaj jöhet.*

Ha az ellenfél megbízottai ennek ellenére a döntőbíróság vagy a párbajbíróság összehívásától eltérni nem akarnának, a sértett fél megbízottai haladéktalanul szakítsák félbe a tárgyalást és vegyenek fel egyoldalú jegyzőkönyvet. Természetesen amit most mondtam: arra az esetre vonatkozik, ha a tényállás teljesen tisztázott és a tettlegesség megtörténte *nem vitás*.

A bocsánatkérés legteljesebb alakjának, a megbízottak jelenlétében történő »ünnepélyes« bocsánatkérésnek a kiforszírozásától a megbízottak tekintsenek el. Annál inkább igyekezzenek azonban odahatni, hogy feleik kibékülése a lovagias ügy befejezése után tényleg megtörténjék. Különösen kedvező alkalom nyílik a kibékülésre akkor, ha a felek közt esett sértés oly kevéssé volt súlyos, hogy a békés elintézésre mód volt.

Szép szokás, amely tisztek, ill. tartalékos tisztek kibékülését lovagias ügyük bármily, lovagias úton történt elintézése után — úgyszólván kötelezően írja elő. A megbízottak törekedjenek a legkomolyabban arra, hogy feleik — ha *nem* tartalékos tisztek is — egymással kibéküljenek, ha már egyszer a lovagias ügy elintézést nyert. Értessék meg a felekkel, hogy lovagi kötelességük hálájukat egy kézszorítással róni le a lovagias eljárással, vagyis azzal az intézménnyel szemben, amely nélkül

»úriemberek, akik közt sértés esett,
baráti jobbot felemelt fővel egymásnak
sohasem nyujthatnának.«

153. CIKK

A sajnálkozás a bocsánatkéréssel rokon megkövető nyilatkozat, illetve annak egy enyhébb fokozata. A kijelentés módjára és alakjára a 150. és 152. cikkek rendelkezései irányadók.

A sajnálkozás kifejezésének számos variánsa közül szokásosak az »őszinte, mély sajnálat« nyilvánítása; annak a kijelentése, hogy a sértő e mellett még kéri az általa történteket »meg nem történteknek tekinteni«: annak a megállapítása, hogy a sértő »tettét őszintén fájlalja«, stb.

Ez már mind a felek békés hajlandóságától és a megbízottak fogalmazásbeli készségétől függ.

Természetes, hogy az esetek különbözősége szerint a bocsánatkérés is, meg a sajnálkozás nyilvánítása is, történhet kölcsönösen, amikor is az *előbb* történt sértést elkövető fél nyilatkozata *megelőzi* az ellenfél ilyen értelmű nyilatkozatát; lehetséges továbbá, hogy az egyik részről elhangzott bocsánatkérést a másik részről sajnálkozás követi és viszont.

154. CIKK

Egyoldalú a lovagias ügy befejezése, ha akár a sértő, akár a sértett megbízottai az ügyet indokoltan az ellenfél hibájának, illetve mulasztásának megállapítása mellett csupán a saját felükre jelentik ki lovagiasan elintézettnek.

Az elintézés módja, úgyszintén annak írásos bizonyítéka a két megbízott által felvett

és aláírt jegyzőkönyv (egyoldalú jegyzőkönyv).

A hibás (mulasztó) fél ellenfelére az egyoldalú jegyzőkönyv a lovagias elintézés hatályával bír, de csak úgy, ha megbízottai a felvett jegyzőkönyv másolatát a hibás (mulasztó) félnek megküldik.

A másolat elküldését tanusító feladóvevény vagy átvételi elismervény az egyoldalú jegyzőkönyv kiegészítő része és ahhoz csatolni kell.

A cikk által adott meghatározásban helyesnek véltem a »hibás« megjelölés mellett a »mulasztó« kitételt is felvenni, hogy értelemzavaró félreértéseknek elejét vegyem.

Hibás ugyanis a fél akkor, ha akár ő, akár a megbízottai a lovagias ügy folyamán olyan magatartást tanusítanak, amelyet a kódex és a gyakorlat az egyoldalú elintézés szankciójával büntet. Hibás a fél: ipso jure, ha az ellenfél által indokoltan felajánlott becsületbírósági, párbaj-, döntő- vagy fegyverbírósági ítéletnek magát alá nem veti. Hibás, ha az általa hivatali működése közben elkövetett sértésekért helytállani vonakodik (9. cikk). Hibás, ha lovagias elintézésül a békítési kísérletek meghiusulta után úgynevezett rendkívüli párbajt (például amerikai párbaj, pisztolypárbaj zsebkendővégről, stb.) ajánl fel s ettől eltérni nem hajlandó. Ilyenkor a nem hibás fél megbízottai előtt más út nem marad, mint az ellenfél megbízottaival a tárgyalást megszakítani, a részükről tanusított, a lovagiasság szabályaiba ütköző magatartást a lovagias elégtételadás megtagadásának tekinteni és erről saját

felüket az egyoldalú jegyzőkönyv *első-*, az ellenfelet pedig annak *másod*példányán értesíteni.

Mulaszt a fél akkor, ha sem a saját személyében lovagias magyarázattal, illetve elégtétellel szolgálni, sem megbízottakat nevezni nem hajlandó, hanem mondjuk, azt jelenti ki, hogy a lovagias útnak elvi ellensége. Mulaszt a fél akkor, ha nevez ugyan megbízottakat, — de, ezek a tárgyalás helyén és idején meg nem jelennek és elmaradásukat alapos okkal ki nem mentik.

Mindezek a súlyos szabálytalanságok azt vonják maguk után, hogy az ellenfél megbízottai azokat a lovagias elégtételadás kifejezett megtagadásának tekinteni kötelesek. Az ellenféllel szemben ekkor úgy járnak el, mintha a szatiszfakció megtagadása tényleg megtörtént volna és felveszik ellene az egyoldalú jegyzőkönyvet.

Mint már többízben mondottam, az egyoldalú jegyzőkönyv érvényének *nélkülözhetetlen* kelléke, hogy annak másodpéldánya az ellenfélnek kézbesíttessék. Ez természetes, mert hiszen enélkül hogyan szerezhetne arról tudomást, hogy az ügyében mi történt? Tegyük fel, hogy nem ő, hanem a megbízottai követtek el ügyében hallatlan lelkiismeretlenséget — hogyan tudja őket kellően kérdőre vonni, ha nem tudja, hogy megbízottainak a mulasztása részére milyen következményekkel jár?

A másodpéldányt ezért minden körülmények közt ajánlott, lehetőleg tértivevényes levélben, vagy ennek megfelelő, semmiképpen nem kifogásolható kézbesítési módon kell az ellenfélhez juttatni, éppen úgy, mint a kihívás közlését. (Lásd 28. cikk magyarázata.)

155. CIKK

Az egyoldalú jegyzőkönyv arra vonatkozólag, akivel szemben az előző cikk rendelkezéseinek megfelelően vétetett fel, azt jelenti, hogy az illetőnek elintézetlen lovagias ügye van.

Az elintézetlen lovagias ügy a lovagias elégtételadási és elégtételkérési képességnek akadálya és mint kifogásolt egyén ellen, annak felmerülendő ügyében becsületbíróság kérésének okául szolgál.

A becsületbíróság van hivatva ítélni abban a kérdésben, hogy a kifogásolt egyén ellenfelének megbízottai szabályszerűen jártak-e el annak idején, amikor ellene az egyoldalú jegyzőkönyvet felvették. Ha igen — és nyomós okok nem mentik (fiatal kor, stb.) a kifogásolt egyén mulasztását — akkor a becsületbíróság határozata csak az lehet, hogy az illető lovagias elégtételadásra *nem képes*. Ha viszont a volt ellenfél megbízottai szabálytalanul jártak el, amikor (például kellő ok hiányában) egyoldalú jegyzőkönyvet vettek fel, ez esetben a becsületbíróság azt fogja határozni, hogy az ellenféllel szemben (szabálytalanul) felvett egyoldalú jegyzőkönyv az illetőnek lovagias elégtételadási képességét *nem érinti*. Határozhat továbbá olyan értelemben is, hogy a régebbi (elintézetlen) ügy lovagias elintézéséig a fél lovagias elégtételt kérni nem jogosult. Az ilyen határozat a leegyoldalúzottnak az ellenfelét — ki ugyan az egész új eljárásban részt nem vett — mégis moraliter arra fogja kényszeríteni, hogy

a kifogásolás alapjául szolgáló ügy újrafelvételétől ne zárkózzék el.

Mindazok a komplikációk, amelyek az egyoldalú jegyzőkönyv elhamarkodott felvételének a következményei lehetnek, jó segédeket alapos megfontolásra fognak késztetni, mielőtt felük részére az egyoldalú jegyzőkönyv fait accompli-ját kiszolgáltatnák. Ha azonban ezt kiadni mégis mellőzhetetlennek látnák, akkor az a jegyzőkönyv — illetve az ezzel egyértelmű, a félhez intézett levél — olyan lesz, hogy annak egyetlen szavába sem kapaszkodhassék a gáncs.

Különösen tartózkodjanak a megbízottak az úgynevezett »gyalázó záradék«-nak a jegyzőkönyvbe vételétől, mert egyrészt lovagiatlan dolog megsérteni azt az ellenfelet, akit maga a megbízott lovagias elégtételadásra képtelennek kell, hogy tartson, éppen amiatt a magatartása miatt, amely az egyoldalú jegyzőkönyv felvételének oka volt; másrészt azonban büntetőjogi következményekkel is járhat a megbízottra nézve. *(Btk. 295. §. Aki valakit . . . azért, hogy mást ki nem hí, vagy a kihívást el nem fogadja, megvetéssel fenyeget, egy évig terjedhető államfogházzal büntetendő.)*

Lehet a cselekmény ezenkívül rágalmazás vagy becsületsértés is.

Azt viszont, hogy a fél, akinek a lovagias elégtételt a saját megbízottai szolgáltatták az egyoldalú jegyzőkönyv felvételével, volt ellenfelével szemben igénybe akarja-e venni a büntetőbírói utat, — azt helyesebbnek látszik ennek a tetszésére bízni s nem őt a jegyzőkönyvben a büntetőbírói út igénybevételére utasítani. Az az ellenfél ugyanis, aki elég lovagiatlan volt a lovagias elégtételt megtagadni, az a büntető-

bíró előtt nem lesz rest letagadni, amit tett. A fél tehát csakis akkor forduljon a büntetőbírósághoz, ha a sértés megtörténtét perrendszerűleg tudja bizonyítani.

Vannak esetek, amikor az a fél, aki *ellen* az egyoldalú jegyzőkönyvet felvették: a mulasztásban *vétlen* — de az egyoldalú jegyzőkönyvet felvevő fél megbízottai ezt *csak később tudják meg. Ilyenkor az egyoldalú jegyzőkönyv visszavonásának van helye.* Megtörténhetik például, hogy a kihívott fél nem tartózkodik otthon, a provokáló levelet átvételre jogosított személy (például a feleség) veszi át, arról átvételi elismervényt ad — de a kihívottat hazaérkezte után — esetleg rosszul értelmezett nőies gyengédségből — nem értesíti és a provokáló levelet nem adja át neki. A kihívó fél megbízottai az átvételi elismervény birtokában *teljes joggal* felveszik az egyoldalú jegyzőkönyvet, hiszen a kihívott fél nem jelentkezett — viszont ez csak az egyoldalú jegyzőkönyv neki beküldött másolatából értesül, hogy elintézetlen ügye keletkezett! Természetesen elküldi megbízottait az egyoldalú jegyzőkönyvet felvevő megbízottakhoz, akiknek a kapott helytálló felvilágosítások után *kötelességük* reparálni a mindkét fél hibáján kívül történt elintézést és vissza fogják vonni a felvett egyoldalú jegyzőkönyvet.

Az egyoldalú jegyzőkönyvre vonatkozóan lásd még a 25. és 31. cikkeket.

IV. RÉSZ

A FEGYVERES ELINTÉZÉS

XIII. FEJEZET

A párbaj

156. CIKK

Az a fegyveres küzdelem, amelyet becsületükben megsértett urak a sértés folytán felmerült lovagias ügyük elintézéseképpen egymással megbízottaik jelenlétében vívnak: a párbaj.

A párbaj feltételeit a megbízottak közös megegyezéssel előzetesen állapítják meg.

A jelen meghatározás magában foglalja körülbelül mindazt, amit társadalom és törvény a párbaj fogalma alatt értenek. Érdekes, hogy sem a magyar Btk., sem külföldi büntetőtörvények a párbaj szabatos definícióját nem adják. A magyar Btk. különösen szűkszavú és csak a párbaj szokásos vagy kölcsönös egyetértéssel megállapított szabályainak megszegéséről beszél. (299. §.) Innen kell tehát azt a következtetést levonnunk, hogy a párbajt csak akkor tekinthetjük az emberi élet ellen irányzott közönséges bűncselekménytől eltérő és csupán államfogházzal (»custodia honesta«) sujtott cselekménynek,

1. ha a párbaj bizonyos *szabályok* (feltételek) *mellett* folyik le és

2. ha ezek a szabályok *be is tartatnak.*

Nem párbaj tehát, ha azt nem előzi meg a megbízottak *tárgyalása;* ha ott komoly *békítési kísérlet* nem történik s ha annak meghiusulta után a feltételeket nem a segédek állapítják meg, illetve a felek a párbajnál *nem tartják meg.*

* * *

Komoly vita tárgyát képezi, hogy vajjon a szó szoros értelmében — a lovagias értelemben — vett párbaj-e az a fegyveres küzdelem, amelynek feltételeit, a használandó fegyverek nemétől, minőségétől kezdve végig nem a megbízottak, hanem *maguk a felek* állapítják meg.

Olyankor történhetik ez meg, amikor a felek az ügy módfelett kényes természetére való tekintettel (Ristow: »aus Delicatesse«) a lovagias ügy keletkezésének *az indokait,* esetleg *magát az affér tényállását* sem közlik a megbízottaikkal. Igy a megbízottaknak sem a békés elintézésbe, sem a fegyveres elégtétel mikéntjébe befolyni módjukban nincs. Szerepük tehát alig szorítkozhatik egyébre, mint a felek megállapodásainak a közvetítésére, a feltételek megállapodásainak a közvetítésére, a feltételek írásbafoglalására és a párbaj szabályszerű lefolyásának a tanusítására.

Nyilván ez a funkció, amely valósággal közelebb áll a törvényi értelemben vett *tanu* teendőihez, mint a lovagiasság kódexének a megbízottról vallott elveihez, nyilván ez vezetett többeket arra a helytelen beállításra, amellyel az ilyen ügyeknél szereplő megbízottakat is tanuknak nevezik.

Nézetünk szerint nem szerencsés dolog a fogalmakat ekként komplikálni. A közfelfogásban ugyanis az a tudat vert gyökeret, hogy a tanuk előtt lefolyt fegyveres küzdelem nem azonos a szó lovagias értelmében vett párbajjal. Nem pedig azért, mert az a fegyveres küzdelem, hol nem megbízottak, hanem tanuk vannak jelen: csupán fegyveres, de nem lovagias elégtételadás, illetve elégtételvevés. (Lásd a jelen fejezet 158. cikkét.) A valamelyik fél személyében rejlő ok ugyanis kizárja ilyenkor a szatiszfakció lovagias karakterét s ez a küzdelem párbaj nem lehet, éppen, mert az egyik küzdő fél párbajképtelen. A szekundánsok tehát: tanuk csupán; nem pedig megbízottak.

Ez tiszta: mert könnyen érthető felfogás, tehát a köztudatban vérré vált. Miért terheljük azt az ismerettárat, amelynek — nézetünk szerint — a magyar szakirodalomban eddig kevés jó anyaggyüjteménye volt, újabb és újabb könnmönfont disztinkciókkal? Azzal például, hogy: ha két kifogástalan úr egymással az ok megjelölése nélkül megverekszik, hogy *a verekedés ugyan párbaj,* de a szekundánsok csupán *tanúk?* Míg akkor, ha az egyik a küzdő felek közül párbajképtelen, akkor ugyan a köztük lezajlott viadal *nem párbaj,* a szekundánsok azonban *ekkor is tanuk.*

A helyes álláspont véleményünk szerint az, hogy az ok megjelölése nélkül történő lovagias elégtételadás: párbaj, amelynél jelenlévő szekundánsok tehát *megbízottak.*

Hogy azután ezek a megbízottak az ok megjelölése nélkül lefolyt párbajnál éppen úgy fungálnak, mint akkor, amikor az egész megelőző lovagias tárgyalásban aktív részük volt, az magától értetődik.

Egyik-másik író pláne azt követeli, hogy ilyenkor a megbízottak a párbaj színhelyén fegyver nélkül jelenjenek meg és csupán a lefolyás szabályos voltára ügyeljenek fel. Nevetséges túlzás. Amilyen magától értetődő, hogy a *pisztolypárbajnál* még a lovagias elégtételadás esetében sincs a segédeknek más fegyver kezükben, mint egy — öntöltőtoll, hogy a párbajjegyzőkönyvet gyorsan a helyszínen még felvehessék, a vezetősegédnek pedig egy »gyorscsappantyús« stopperóra, amellyel a célzási időt számlálja, éppoly természetes, hogy akkor, ha a fegyver: *kard,* akár párbaj, akár fegyveres küzdelem folyik le előttük: *nekik is kard van a kezükben* és sisakban, állig felplasztronozva figyelnek! És hogyan vezessen a vezetősegéd? Hagyja talán, hogy a felek akkor ugorjanak egymásra, amikor az egyik közülök azt kiáltja, hogy »most!«

Ha valamikor, úgy éppen azoknál a viadaloknál, amelyekben párbajképtelen fél áll szemben párbajképes ellenfelével, akkor öltözzenek csak igazán »talpig vasba« a segédek is, a vezetősegéd meg pláne! Hiszen a lovagias ellenfelet ki védje meg akkor, ha az ab ovo »nem-lovagias« ellenfél azután, hogy vágást adott vagy kapott, tovább vág vagy szúr. Hiszen ő a becsületét már elvesztette, neki igazán minden mindegy. Legalább kitombolja magát az ellenfelén, akivel, ki tudja, talán még a »jobb időkből« van valami leszámolnivalója s most aztán leszámol vele istenigazában, de meg rajta keresztül azzal a társadalommal is, amely őt magából kiközösítette!

A tanuk pedig — minthogy kardot kézbe venniök a jó kódexírók nyilvánvaló elnézése folytán nem szabad — a legjobb esetben segítségért kiáltozzanak?

Egyébként a lovagias ügyek elintézésének, helyesebben a párbajnak, ez a módja *mind ritkább*, az utolsó 10 évben nem is tudok esetet arra, hogy valaki ellenfelét »ok megnevezése nélkül« provokáltatta volna. Nem is igen tudok manapság elképzelni olyan esetet, amiről az ember két hozzá közelálló barátjának ne számolhatna be — ezért veszti értelmét és jogosultságát napjainkban az ilyen lebonyolítású párbaj.

157. CIKK

Párbajképes mindenki, aki lovagias elégtételadásra képes.

Hogy ki a lovagias elégtételadásra képes: lásd I. rész 1.—6. cikkeit.

158. CIKK

Az ellen, aki az általa elkövetett vagy őt ért sértésért vagy sértésekért lovagias elégtételt adni vagy kérni kész, azonban ilyent a saját jellemében rejlő ok miatt nem adhat, illetőleg nem kaphat: a fegyveres kiállásnak van helye.

A fegyveres kiállásra a párbaj szabályait — a fogalmak különbözőségéből eredő eltérésekkel — kell alkalmazni.

A feleket nem megbízottak, hanem tanuk képviselik. Szerepük csupán a fegyveres elégtételadás feltételeinek írásbafoglalására és a viadal szabályszerű lefolyásának biztosítására, valamint tanusítására szorítkozik.

Arra a félre nézve, aki lovagias elégtételadásra (vevésre) képes, a fegyveres elégtételadás a lovagias elintézés hatályával bír.

Vagyis: fegyveres kiállásra a sértő diszkvalifikált ellenfelével szemben *nem kötelezhető*. Ha nem áll ki, ez az ő intaktságát nem érinti. A kiállás az ab ovo nemlovagias ellenféllel szemben: úgyszólván egy udvariassági aktus egy olyasvalakivel szemben, aki a jogát erre az udvariasságra nem hangoztathatja. Tehát vitás, hogy ez megilleti-e őt — azonban nézetem szerint, lovagias ellenfél, *ha sértő volt*, fegyveres elégtételt még a nem-lovagias ellenfélnek is adjon. Ha nem teszi: nem vét a lovagiasság szabályai ellen, de ha teszi, elismerést érdemel.

Hogy még érthetőbben mondjam: a megtagadás nem *minusz;* de az elégtételadás megadása, vagyis a kiállás: *plusz*.

* * *

Élénk emlékezetében él még H. I.-nak, Nagy-Magyarország harcos ifjúsága vezérének az afférja E. B. volt ügyvéddel. Az affér — E. B. multjában rejlő ok miatt — fegyveres elégtételadással nyert elintézést.

A fegyveres küzdelem, amely egyébként, mint ismeretes, E. B. megsebesülésével végződött, H. I. részére természetesen az ügy lovagias elintézését jelenti.

* * *

Szokás az ilyen fegyveres elégtételadást röviden csak »kiállás«-nak nevezni, a »megverekedés«

vagyis: lovagias elégtételadás ellenértékként. (»Kiáll, de nem verekszik meg vele.« (Lásd: Bolgár i. m.)

159. CIKK

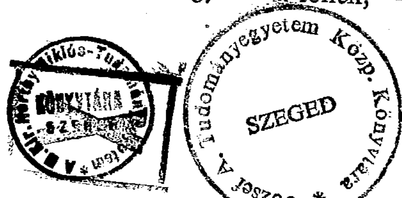
A sértő megbízottainak a Magyarországon nem szokásos fegyverekkel vívandó, úgyszintén a kivételes (rendkívüli) párbajokat visszautasítani kötelességük.

Amennyiben a sértett megbízottai a visszautasítást a lovagias elégtétel megtagadásának akarnák tekinteni, a sértő megbízottai fegyverbíróság döntését kérik ki, amely döntésnek a sértett magát alávetni tartozik.

Magyarországon nem szokásos párbajfegyver: az *épée* (lásd a 164. cikk magyarázatát), a *revolver*, a *puska*, stb.

Különleges párbajt, hála a józan közfelfogásnak, a magyar társadalom párbajnak el nem ismer.

Régebbi kódexek megemlékeznek különösen a pisztolypárbajok olyan nemeiről, amelyek a feltételek rendkívüli szigorításával egyenesen az ellenfelek halálát előidézni voltak alkalmasak. Ilyenek: a pisztolypárbaj *korlátlan előnyomulással*, amikor az ellenfelek egymást érintésnyi távolságra megközelíthetik, vagyis pisztolyaikat egymás homlokának szegezhetik, ha ugyan valamelyikük a másikat már előbb le nem puffantotta volna; — a pisztolypárbaj *kendővégről*, amelynél az ellenfelek egy zsebkendő két ellenkező végét fogják szabad kezükkel, miközben másik kezük görcsösen szorongat egy-egy pisztolyt s a boldogtalan bajvívók a »Tűz« vezényszóra egymásra lőnek, — ám

csak az egyik pisztoly van élesre töltve (vajjon melyik? azt tudni volna jó!) s a tragikus környülállást emelendő, még a segédeknek is pisztoly a markukban — így követeli ezt a francia regula — *ha igaz.*

Mutatóba ennyi is elég ezekből a beteg és perverzus agyak fantasztikumaiból.

Külön lapra tartozik az úgynevezett *amerikai párbaj* (lásd a 179. cikkhez * alatt fűzött jegyzetet: Btk. 283. §.). Amíg ugyanis meggyőződésünk, hogy az előbbi »párbajnemeket« a büntetőbíró, párbajoknak semmi esetre, hanem igenis az ember élete ellen elkövetett közönséges cselekményeknek minősítené, amennyiben azok lovagregényhangulatú, öreg kódexek megsárgult lapjairól kipenderülnének a valóságba, addig a fekete és fehérgolyó kétes bátorságú leventéit sajnos, mással, mint államfogházzal büntetni, áldott emlékű Csemegink óta, nem lehet. A Btk. reviziójánál — de lege ferenda — ezt a szerencsétlen §-t gyökeresen meg kell majd reformálni.

160. CIKK

Ha a sértő 60 évnél idősebb és ellenfelét tettlegesen sértette meg, a sértő és a sértett közti szembetűnően nagy korkülönbség nem akadálya párbajnak, hacsak a sértő megbízottai a hajlott kor kifogásával nem élnek.

Ha a sértő megbízottai ilyen esetben a hajlott kor kifogását hozzák fel, a sértett megbízottai döntőbíróság ítéletét kérik a lovagias elégtétel békés módjának megállapítására. A sértő magát a döntőbíróság ítéletének alávetni

köteles. Ha nem tenné: a sértett megbízottai az ügyet egyoldalúan fejezik be.

Alig képzelhető el, hogy 60 évnél öregebb úrnak olyan hozzátartozója ne legyen, ki érte helyt állana. Lásd erre vonatkozóan a helyettesítésről szóló 7. cikket.

Amennyiben a *sértett* haladta volna meg a 60 éves kort, ugyancsak döntőbíróság ítéljen a lovagias elégtétel békés elintézése felől. Meggyőződésünk, hogy ilyesmire példa nem lesz. Nem tudjuk feltételezni, hogy hazánkban, hol a kor tisztelete tradícionális, hol az ifjabb az őt a »Te« megszólítással kitüntető idősebb úrhoz a »Bátyám« szóval beszél — előfordulhatna olyan eset, hogy egy fiatalember egy 60 évnél idősebb urat (még éles kifakadásra is) inzultálna.

161. CIKK

Ha a sértőt testi fogyatkozása vagy súlyos betegsége párbajvívásra képtelenné teszi, ezt a körülményt megbízottai orvosi bizonyítvánnyal igazolják.

Ha a sértett megbízottai a sértőt az orvosi bizonyítvány dacára is képesnek tartják arra, hogy fegyveresen adjon lovagias elégtételt, az ügyben döntőbíróság ítéletét kérik, amelynek magát a sértő alávetni köteles.

A döntőbíróság ítéletét, szükség esetén, orvosi tekintélyek, mint szakértők, véleményének meghallgatása után hozza.

Ha a sértő betegsége csupán időleges, a párbaj a felgyógyulásig elhalasztandó. Ez az idő három hónap-

nál tovább csak akkor tarthat, ha a segédek — esetleg újabb orvosi bizonyítvány alapján — újból elhalasztják a párbajt. Véleménykülönbség esetén szintén döntőbíróság ítél.

Időszerű itt az ismeretes francia mondást idézni: *aki béna karral ütni tud, tudjon azzal elégtételt is adni.* Olyan súlyos fogyatkozás ugyanis nehezen képzelhető el, hogy a sértő, ha egyébként lovagias érzésű ember, egy pisztolyt elsütni ne tudjon. Természetesen a sértettet arra még választottbíróság sem kötelezheti, hogy puszta kulantériából beteg ellenfele által magát lelövesse. Helyesebb tehát a sértett megbízottainak ilyenkor a békés elégtétel módját döntőbíróság ítéletére bízni s nem rögtön az egyoldalú jegyzőkönyvhöz folyamodni.

Helyettesítésnek (7. cikk) a béna (gyógyíthatatlan beteg, stb.) sértett részéről is lehet helye.

Ha a sértő megtagadná az orvosi bizonyítvány beszolgáltatását, természetesen minden választott bírói eljárás helyett egyoldalú jegyzőkönyv lesz az elintézés módja.

162. CIKK

Ha a sértő hivatásos (polgári vagy katonai) vívómester és erről a sértett, illetőleg megbízottai a fegyverválasztás jogának gyakorlásakor tudomással nem bírván, kardot választottak, a párbajt megelőzően nyilvánított kívánságukra a sértő megbízottai nekik a fegyverválasztás, valamint a kardpárbaj feltételei módosításának jogát újból felajánlani kötelesek.

Amennyiben a vívómester a sértett, a lovagias elégtételt hivatásszerű fegyverével követelni mindenkor jogosult.

Ha azonban kölcsönös sértésről van szó, a megbízottak a sértett jogállásának biztosítására, *döntőbíróság*, a párbaj feltételeinek megállapítására pedig *fegyverbíróság* ítéletét kikérni semmi körülmények közt el ne mulasszák.

163. CIKK

Ha akár a sértő, akár a sértett vívni nem tud, megbízottai ennek az oknak a megjelölése mellett a párbajnak legfeljebb 3 hónapra leendő elhalasztását kérni jogosultak.

Az, hogy a felek valamelyike nem tud lőni, az elhalasztásra nem ok. Ahhoz ügyesség nem kell, hogy valaki egy párbajpisztolyt az ellenfelére ráfogjon és elsüsse. Célbalőni pedig sem három, sem hat hónap alatt nem fog megtanulni az, aki azelőtt sem tudott.

Ha valamelyik fél megbízottai azt állítják, hogy felüknek párbajpisztoly még nem volt a kezében, ez esetben *három napnál nem hosszabb* időre a pisztolypárbaj elhalasztható.

Természetesen nem lehet szó a párbaj elhalasztásáról, ha az ellenfél megbízottainak igazolható tudomásuk van arról, hogy a halasztást kérő fél *már vívott párbajt.*

XIV. FEJEZET

A fegyverek

164. CIKK

Párbajfegyverek: a kard és a pisztoly.

Az epée-t, magyarul *párbajtőrt*, Magyarországon a szokatlan fegyvernemek közé soroljuk. Az, kivel szemben ellenfele — még ha sértett is, vagyis fegyverválasztási joga van — epéet követel, ezt a párbajt, mint rendkívüli párbajt, megbízottai útján visszautasítani jogosult.

Az epée nevét fordítják rosszul: *egyenes kard*-nak is. Azért rossz a fordítás, mert a kard, azonkívül, hogy szúrásra is alkalmas, par excellence *vágófegyver*, míg az epéevel vágni nem lehet, *csak szúrni.* Az epée tehát *tőr* és semmiesetre sem kard. Vitőrnek nevezni viszont — a szónak ezzel a fordításával szintén találkozunk — azért helytelen, mert a vitőr (francia neve: fleuret, olaszul fioretto) nem más, mint a vitőrversenyek szalónfegyvere és abszolút könnyedségénél fogva, valamint hajlékonysága miatt *párbajvívásra nem alkalmas.* Nem is vívnak flörettpárbajokat sehol, ellenben az epée, vagyis párbajtőr, különösen Franciaországban szokásos párbajfegyver.

Magyarországon társadalmi előkelőségekből alakult választottbíróság egy konkrét esetben kimondotta, hogy a fegyvernek ez a neme, mint nálunk szokatlan, *visszautasítható.*

Találkoztam olyan felfogással is, amely Magyarországon is megengedhetőnek tartja az epée-párbajt, ha a felek egyike sem ellenzi. Nem tudom osztani ezt a felfogást. Meggyőződésem, hogy büntetőbíróságaink, ha a Btk. 299. §-ához ragaszkodnak, amely a hangsúlyt a párbaj szokásos szabályaira teszi, az epéepárbajt épp oly kevéssé tekintenék nálunk szokásos párbajnak, mint ahogy nem tekintenék annak például a zsebkendővégről vívott pisztolypárbajt sem, ha a felek a feltételeket mégoly közös megállapodással szabták is meg.

Párbajtőrrel hazánkban — tudtommal — párbajt még nem vívtak. Sok értelme hozzánk bevezetni igazán nem volna, mert ha a párbajok súlyosítása a cél, az a szúrás megengedésével teljesen elérhető.

Hivatkoznak némelyek a hagyományos magyar lovagiasságra is és ennek nevében kívánják, hogy az epée-párbajtól, külföldi ellenféllel szemben, ha ez kívánná, ne zárkózzunk el.

Túlzottnak és éppen a sokat emlegetett külfölddel szemben teljesen indokolatlannak tartom a »magyar lovagiasság« elvének az imígyen való alkalmazását. »Locus regit actum — lex rei sitae«: ezt a két latin jogelvet kell a művelt külfölddel szembe szegezni, ők úgyis mást szegeznek szembe velünk...

Bolgár Ferenc ugyanezt az elvet ezekkel a szavakkal fejezi ki: »*Külföldieknek mindig azon ország párbajszokásaihoz kell alkalmazkodniok, amelyben éppen*

tartózkodnak.« Ez a mi álláspontunk is. Amint tehát, miként mondottuk, a párbajtőrt még a külföldi sértettel szemben is visszautasítjuk magyar földön, azonképpen külföldön, ha ott a párbajtőr dívik, azt párbajfegyverként *el kell fogadnunk,* ha mi voltunk a sértők.

165. CIKK

A párbajt az ellenfelek vagy karddal, vagy pisztollyal, vagy pedig mindkét fegyverrel vívják.

Ebben az utóbbi esetben a párbajt pisztollyal kezdik és csak eredménytelenség esetén folytatják karddal.

A cikk második bekezdése a kettős párbaj *sorrendjét* állapítja meg. Szükséges volt a sorrendet precizírozni, minthogy — bár egyenesen a józan ész ellenére — egyesek elképzelhetőnek, sőt megengedhetőnek tartották a karddal való kezdést, pisztolyfolytatással. Ezt a gyakorlat nem ismeri. Téve-tagadva ugyan, hogy egy komoly kardpárbaj a felek végkimerülésével, de sebesülés *nélkül* végződnék — a pisztoly használatának a lehetősége, vagyis a célzás teljesen illuzóris egy kemény kardpárbaj után néhány órával, éppen az előző fizikai megerőltetés folytán. Reszkető kézzel célozni nem lehet.

Több mint 2 óra lehetőleg ne essék a két fegyvernem közé.

A kettős párbajról lásd még a 172. cikk *d)* pontját és a rá vonatkozó jegyzetet.

166. CIKK

A párbajnál használandó fegyverek alakra, nagyságra és súlyra egymással teljesen egyezzenek.

Kardok azonos súlyelosztással (súlyponttal) bírjanak, hosszúságukban legfeljebb 0.5 cm különbség engedhető meg.

Ha a párbaj szúrás nélkül vívandó, a pengék végén gomb legyen. Ha a párbajfeltételek a szúrást megengedik, a kardok hegyesre köszörültek.

A pisztolycsövek egymástól hosszúságra legfeljebb 1 cm-rel térhetnek el. Vontcsövű pisztolyoknál a furatok egymással teljesen egyezzenek.

Hogy a kardok egypárból valók s a pisztolyok újak legyenek, az nem is szükséges és mindig nem is vihető keresztül. A fő az, hogy a fegyverek *a felek előtt teljesen ismeretlenek legyenek*, kivéve természetesen azt az esetet, ha a párbajfeltételek a saját fegyverek használatát megengedik.

Felhívom a figyelmet a második bekezdésre, amely a kardok súlyelosztásbeli egyformaságának szabályát tartalmazza. A kard súlypontja az a pont, ahol a kard vízszintesen tartva egyensúlyban van. Ez a pont a kard kosarától jó kardnál 1, legfeljebb 2 ujjnyira esik. Kipróbálni ezt úgy szoktuk, hogy a kardot a kosártól mondott távolságon egy ujjunkra fektetni megkíséreljük. Ha sikerül, vagyis *a kard nem billen le*, megtaláltuk a súlypontot. Ha most már a súlypont a kosártól a mondott 1, maximálisan 2 ujjnyira esik,

akkor a kard jó fogású, még ha nehéz kard is; ha a súlypont távolabbra esik, akkor már húz, vagyis nehézfogású, még ha könnyű is lenne a kard. Olyan karddal, amely húz, *vágni nem lehet*, csak ütni, mint a bottal, minthogy az ilyen kardnak nincs vezetése.

Ezt a kevés vívástechnikai ismeretet nem vívóembernek is szükséges tudnia.

* * *

A harmadik bekezdés első mondatában foglalt szabály úgyszólván a legfontosabb a kardok minőségére vonatkozó intézkedések közül. Ha a párbajfeltételek a szúrást kizárják, akkor *ne adjunk szúrásra alkalmas fegyvert az ellenfelek kezébe.* Szúrásra pedig csak az olyan kard nem alkalmas, amelynek hegyén ú. n. *gomb* van. Ez a gomb minden vívópenge végén látható és nem más, mint az acél visszakalapálása (visszahajlítása) által keletkezett kis 3—4 mm-nyi megvastagodása, kiszélesedése a pengének. A vívósportban használatos pengéknél a gomb rendeltetése az, hogy egyrészt megakadályozza a vívópengének a vívósisak (maszk) rostélyán való keresztülhatolását, másrészt pedig kíméli a vívófelszerelést, vívókabátot (plasztront).

Elképzelhető, hogy ha a sport ennyire kényesen gondos a veszély kikerülésére, mennyire inkább kötelességük a megbízottaknak arra ügyelni, hogy feleik, akik nem sportból, tompa fegyverekkel, hanem éles kardokkal állanak egymással szemben, még csak véletlenül se használhassák a kardot szúrásra, ha azt a feltételek tiltják.

Csak a víváshoz nem értő ember ajánlhatja a pengék hegyének leköszörülését, vagy pláne azok egyenletesen való letörését — a szúrás lehetőségének a kizárására. A letört vagy leköszörült hegyű kard: *hegyes kard* és az Isten irgalmazzon az olyan párbajvívónak, aki egy ilyen pengébe belerohan, mert bizony a hátán jön ki a kard hegye.

* * *

A negyedik bekezdés a pisztolyokra vonatkozik — vontcsövű pisztolyoknál különösen fontos a furatok barázdáinak *száma.* Ezeknek az ugyanazon golyóváltásnál használt egy-egy pár pisztolynál mindig egyezniök kell. Ez természetes, mert hiszen különben valószínű, hogy a két pisztoly másképpen hord.

A kalibernek magától értetődően egyeznie kell, úgyszintén a golyók *súlyának.*

167. CIKK

Kardpárbajoknál a használandó fegyverek minőségének megjelölésére a következő elnevezések szolgálnak:

olasz kard, amely lehet könnyű és félnehéz;

magyar kard, amely lehet félnehéz és nehéz;

tiszti (szolgálati) kard, amely lehet könnyű, (gyalogsági)

és nehéz, (lovassági) kard.

Ez a cikk tulajdonképpen már a kardpárbajok feltételeiről szóló 172. cikk kiegészítésére szolgál. Általában könnyebb (enyhébb) feltételűeknek az *olasz* kardokkal vívott párbajokat tekintik és súlyosabb (nehezebb) feltételűeknek a *magyar* kardokkal vívottakat. A *tiszti* kardokkal vívottak természetesen még a magyar kardokkal vívottaknál is súlyosabbak.

Ha magyar és olasz kardok közt kell választani, inkább az olasz kard mellett vagyunk, minthogy az olasz kard kosara sokkal szélesebb a magyar kardénál s így a kézfőt jobban és biztosabban védi amannál. Minthogy pedig a párbajozó felek rendesen szellemi foglalkozást űzők közül kerülnek ki, akiknek a kezükre (írás, rajz, műszer) exisztenciális szükségük van, náluk a kézfő szétroncsolása, egy ideg átvágása az exisztencia szétrombolását is jelentené, a párbajnak pedig ez célja nem lehet, éppen úgy nem, mint az ellenfél megölése.

Ha a sértés *tettleges,* vagy a *családi állás* tekintélye ellen irányul, akkor lehet helye a nehéz lovassági kardokkal való párbajnak.

Az, hogy a kardok élesek legyenek, oly természetes, hogy a cikkben erre külön kiterjeszkedni feleslegesnek tartottuk. Segédek túlzott humanitásból előszeretettel adnak feleik kezébe életlen (ú. n. *lekulcsolt)* kardokat. Ezt ne tűrjük! Ilyesmi részint a párbajok komolyságát veszélyezteti, másrészt tépett, zúzott sebeket eredményezhet, amikor is még csak az emberszeretet sem nyert a kardok letompítása által. A kardok a penge hegyétől az éloldalon kétharmadrésznyire, a fokoldalon a hegytől egyharmadrésznyire vannak kiélesítve. *Az éllel és a fokkal vágni egyaránt szabad.* Feltett szándékkal a kard lapjával ütni nem lovagias dolog és nem is praktikus.

168. CIKK

Pisztolypárbajoknál a használandó fegyverek minőségének megjelölésére a következő elnevezések szolgálnak:

símacsövű párbajpisztoly, amely lehet célgömbös (léggyel ellátott) vagy célgömbnélküli (légynélküli) és vontcsövű, amely szintén vagy célgömbös vagy célgömbnélküli.

A jelen cikk a pisztolypárbajok feltételeiről szóló 194. cikket egészíti ki. Enyhébb feltételű pisztolypárbajok azok, amelyeket *simacsövű;* súlyosabbak, amelyeket *vontcsövű* pisztolyokkal vívnak.

A revolver: *nem párbajfegyver.*

Célgömbös (léggyel ellátott) pisztolyokat akkor kell használni, ha erre a feltételek külön rendelkezést tartalmaznak. (U. n. schnelleres (gyorscsappantyús) pisztolyok használata — az időelőtti elsülés veszélye miatt — mellőzendő.) Ha a párbajfeltételekben nincs más rendelkezés: szabály a *légynélküli* pisztoly.

169. CIKK

A fegyverek kiválasztását a segédek a párbajfeltételeknek megfelelően eszközlik.

A segédek: rendesen mindkét részről *egy-egy* segéd, kiknek egyike a vezetősegéd legyen. (L. még idevonatkozóan a jó vezetősegédről szóló XVII. fejezetet.)

170. CIKK

Tettleges vagy még súlyosabb sértés esetén a sértett kívánhatja, hogy a párbaj saját

fegyvereivel vívassék meg. Ez esetben a sértett ellenfelét úgy a kard, mint a pisztoly párjával megkínálni tartozik. Az ellenfél ezt visszautasíthatja.

A párbaj abszolut súlyosítását foglalja magában ez a cikk. Ha ezt kívánja a sértett, az ellenfél megbízottai az esetleges fegyverbíróság jóváhagyó döntése után a kardokat fegyvermesternél hosszúságra, súlyelosztásra stb. pontosan lemérik: a pisztolyokat pedig ugyancsak fegyvermester által, a belövésnél használatos rögzítőkészülékről a saját jelenlétükben kipróbáltatják. Amennyiben a kardok egymástól *eltérnek,* a pisztolyok pedig észrevehetően ferdén hordanának, ezeknek a fegyvereknek használatát a segédek *megtiltani* kötelesek.

XV. FEJEZET

A kardpárbaj

171. CIKK

A kardpárbajt a felek a jegyzőkönyvben (XI. fejezet) megállapított minőségű kardokkal és az ugyanott meghatározott feltételek mellett vívják.

172. CIKK

A párbajnál használandó kardok minőségét a 167. cikk sorolja fel.

A párbajfeltételek a következő kérdésekre vonatkozóan rendelkeznek:

a) meddig folytassuk a párbajt?

b) kötések (bandázsok) legyenek-e alkalmazva s ha igen, milyenek?

c) Szúrással vagy a szúrás kizárásával víyassék a párbaj?

d) A kardpárbaj előtt vívandó-e pisztolypárbaj és csak ennek eredménytelensége esetén vívjanak meg kardra is az ellenfelek?

Ad a): A párbaj folytatható:

1. első vérig. Kisebb sértések esetén szoktak régebben »első vérig« menni a felek. Ma ez a feltétel teljesen kiveszett és pedig azért, mert amíg teljesen jelentéktelen karcolásra is kisenkedhet a vér, addig erős lapvágások és hat-nyolc vehemens összecsapás után is lehetséges, hogy az első vér nem mutatkozik. Ellenben a végkimerülés is beállott már s a harcképtelenség direkt az első nagy lapvágásra megállapítható lett volna.

2. *Harcképtelenségig.* Enyhébb esetekben ma a harcképtelenség a küzdelem határa. A harcképtelenséget az orvosok véleményének figyelembevételével *a segédek állapítják meg.* A harcképtelenséget rendesen a kar, a kézfő, az ujjak megsebesülése, sőt egy erősebb lapvágás is (pl. könyökre) idézheti elő. A fej sérülései közül: a homloksebek, ahonnan a vér a szembe csuroghat. A varrott sebek rendszerint megállapítják a harcképtelenséget.

3. *Végkimerülésig.* Súlyosabb sértések esetében a végkimerülés a párbaj befejezésének feltétele. A végkimerülés kritériumát úgyszólván tisztára az orvosok tudják meghatározni. Támpontok: a sebesülés mérve, az esetleges vérveszteség, a szívműködés, a tüdők munkája, az idegek fáradtsága és nem utolsó sorban a fél saját bemondása. Lehetséges, hogy sebesülés nélkül is beáll a végkimerülés, pl. öt-hat heves összecsapás után. Hét erős összecsapás után kardpárbajokat — még akkor is, ha sebesülés nem történt — uzus beszüntetni, végkimerülés címén.

4. *Addig, amíg a felek egyike a párbaj befejezését nem kívánja.* Tettleges sértés (kölcsönös tettlegesség) vagy a családi állás elleni sértés fennforgásakor csupán a sértett fél kifejezett kívánságára a megbí-

zottak közösen felvehetik írásban a feltételek közé a befejezés kritériumául, hogy vagy a sértettnek vagy a sértőnek a párbaj közben nyilvánított kívánsága vessen csupán véget a párbajnak. A párbajt ez esetben tehát mindaddig folytatni kell, amíg *a sértett azt kívánja*, illetőleg a *sértő önmaga* ki nem jelenti, hogy a további küzdelemre *nem képes.*

Ad *b):* A bandázs magyar neve *kötés.* Értjük alatta a nyak, kar, hónalj és has védelmére szolgáló, belül kivattázott, kívül fekete selyem kötéseket, amelyek szalagokkal erősíttetnek az illető felülethez. A bandázsokat a testre alkalmazni csak hozzáértővel engedjük, mert különben nagy a valószínűség, hogy vagy leesnek, vagy félrecsúsznak a küzdelem hevében s a védeni kívánt testrész födetlen marad, vagy pedig akadályozzák a vívó feleket s ez éppoly hátrányos. A kötések alkalmazását a párbajfeltételek vagy együttesen, vagy külön-külön mint egy-egy kötést, mint pl. nyakbandázs stb. engedik meg — ez a megbízottaktól függ, illetve a sértettől (l. 13. cikk), esetleg a fegyverbíróságtól. *Nyak- és csuklóbandázs* a legkevesebb; ezekhez járulhat a *hónalj-,* vagy a *hasbandázs,* vagy mindkettő. Ilyen kitételeket, mint: »félbandázs«, »teljes« bandázs, a segédek jegyzőkönyvbe ne vegyenek, mert a helyszínen vitákra adhat alkalmat. Azt kell precize megjelölni, hogy mely kötéseket fogják feltenni s akkor vita nincs. Súlyos esetekben *bandázs nélkül* is vívhatnak az ellenfelek, megjegyzendő azonban, hogy a nyakra és csuklóra az ütőereket fedő (ki nem vattázott) selyemszalagokat alkalmazni ekkor is megengedendő, már csak azért is, mert a lovagias felfogás életre-halálra menő párbajt nem tűr.

Ehelyütt emeljük ki, hogy a felek kesztyűt akkor is használhatnak, ha ezt a feltételek kifejezetten nem említik meg. Természetes, hogy az egyszerű utcai (szarvasbőr) kesztyűk használatát megtiltani a megbízottak közös egyetértéssel sem jogosultak.

Ad *c):* A kardpárbajok közvetlen célja: az ellenfélnek kardvágás által leendő megsebesítése, illetve harcképtelenné tétele. Súlyos esetekben a szúrást meg kell engedni. Ekkor természetesen a felek a kardot vágásra is, szúrásra is használhatják. *Derékon* (övön) *alul sem vágni, sem szúrni nem szabad.* A jegyzőkönyvben a párbajfeltételekről szóló passzus okvetlenül terjeszkedjék ki arra, hogy *szabad-e szúrni, vagy sem?* Ez a szempont vezesse a segédeket a kardok kiválasztásánál is.

Ad *d):* A pisztoly s eredménytelenség esetén ezt követő kardpárbaj, ú. n. *kettős párbaj* a hazánkban szokásos párbajok legsúlyosabbika. Csak a családi állás (13. cikk) tekintélye ellen irányzott, vagy tettleges sértések esetén van helye. A segédek helyesen teszik, ha mielőtt feleiknek ezirányú esetleges kívánságát vakon teljesítenék, előzően fegyverbíróság véleményét kérik ki.

173. CIKK

A párbajfeltételeken kívül, magában kell foglalnia a megbízottak jegyzőkönyvének azon segéd személyében történt megállapodást, aki a párbajt vezetni fogja.

Vezetősegéd mindenkor a párbajok vezetésében és a vívásban leggyakorlottabb segéd legyen. Ha a szükséges szakértelemmel vala-

mennyi megbízott rendelkeznék, a kor dönt és a párbajt a legidősebb segéd vezeti.

A vezetősegéd funkciójára nézve lásd, a maga egészében, a jó vezetősegédről szóló XVII. fejezetet.

174. CIKK

A megbízottak jegyzőkönyve a párbaj helyszínére és időpontjára történt megállapodást is tartalmazza.

A párbaj és az időpontra vonatkozó megállapodás közé legalább is 24 óra essék.

Ha a megbízottak a párbaj színhelyére nézve megegyezésre jutni nem tudnának, a sors dönt. Ha azonban valamely fél megbízottai *tárgyi* kifogásokat hoznának fel az ellenfél megbízottai által ajánlott színhellyel szemben (pl. a felszerelés hiányossága, alapos orvosi segélynyujtás lehetetlensége, nagy távolságok, a nyilvánosság kizárásának keresztülvihetetlensége stb. miatt), ez esetben a kifogásoló fél által felkínált *döntőbíróság* határozatának a másik fél magát alávetni tartozik.

Nem lehet ugyan oka a kifogásolásnak, hogy a felek valamelyike a kifogásolt vívótermet látogatja, de amennyiben ez tényleg így volna: az illető termet inkább *hagyják ki* a megbízottak a sorsolásból.

175. CIKK.

A megbízottak, ha felük balkezes vívó, ezt a körülményt a kardpárbajban történt megállapodást követően az ellenfél megbízottaival haladéktalanul közölni tartoznak.

Ha a sértett a balkezes, ellenfele a párbajnak három napra leendő elhalasztását kérni jogosult.

Ha a sértő a balkezes, ellenfele a párbajnak három hónapnál nem hosszabb időre leendő elhalasztását kérheti.

Ha mind a sértő, mind a sértett balkezes vívók, a párbajt a megbízottak bármely fél kérelmére három napra elhalaszthatják.

Világos, hogy a balkezes vívónak a jobbkezessel szemben előnye van. Ez az előny annak a következménye, hogy a jobbkezes vívó hasonlóképpen jobbkezes vívópartnerekhez van szokva, egy balkezes vívó azonban rendszerint csak jobbkezes ellenfelekkel vív, ami tehát a jobbkezesre zavaró, az neki a megszokott *és balkezes vívót csak balkezes ellenfél zseníroz a vívásban.* Ezért honosította meg a szokás a jelen cikk rendelkezéseiben foglalt elhalasztásokat.

A sértett megkülönböztetett helyzeti előnye itt is kifejezésre jut.

176. CIKK

Azért, hogy az ellenfelek a párbaj színhelyén orvosaikkal együtt pontosan megjelennek, segédeik szavatolnak.

Orvosok: lehetőleg sebészorvosok.

177. CIKK

A párbaj színhelyén félóránál többet várni az ellenfelére, senki sem köteles.

Ezen várakozási idő elteltével a megbízot-

tak — akár az ellenfél jelenlevő megbízottaival együttesen, akár nélkülök — jegyzőkönyvet vesznek fel.

A jegyzőkönyv annak a félnek részére, aki a párbaj színhelyén a kitűzött időre megjelent, az ügy lovagias elintézését bizonyítja.

Kivétel az az eset, ha a mulasztó fél akár előzetesen a meg nem jelenésének, akár utólagosan az elmaradásának elfogadható okát adja, amikor is a megbízottak közösen a párbajnak más időben esetleg más helyen, de ugyanazon feltételek mellett leendő megtartásában állapodnak meg.

Amennyiben az előző bekezdés kivétele nem forogna fenn, a párbajról elmaradt fél lovagias elégtételvevésre és adásra való jogát mindörökre elvesztette.

A gyávaság diszkvalifikál. Természetesen — a becsületügyi bíráskodás alapelvei szerint — a félnek ezt a mulasztását *csak becsületbíróság bélyegezheti meg*, incidentaliter az illetőnek valamely később felmerülő lovagias ügyével kapcsolatosan.

178. CIKK

A párbajt a helyszínre érkezést követően a legrövidebb idő alatt, a jegyzőkönyvben meghatározott időponthoz szorosan alkalmazkodva kell megkezdeni.

A helyszínen nincs vesztegetni való idő. A kardok kiválasztása *már megtörtént* (166. cikk). A bandázsokról félre nem érthető feltételek *intézkedtek* (172.

cikk). Az orvosok és a megbízottak egymásnak s az ellenmegbízottak a feleknek *bemutatkoznak*. A vívóhelyet már előre kijelölte krétával a terem személyzete és pedig olyan távolságra, hogy a kitörésben álló két vívó kardhegye egymást érje. Nincs más hátra, mint a termet *lezárni*, a kabátjukat, mellényüket és ingüket levetett ellenfelekre az előírt bandázsokat *felrakni*, kijelölni, hogy melyik fél *hol* álljon és kezdetét veheti a küzdelem.

179. CIKK

A vezetősegéd a vívótávolság közepén állva a feleket a párbaj megkezdése előtt kötelességeikre figyelmezteti. A vezetősegéd a szembenálló felek előtt a következőket mondja:

„Uraim! A törvény tiltja a párbajt* Felszólítom az urakat, hogy béküljenek ki!"

---

* A magyar büntetőtörvénykönyv (BTK. 293—300. §) a párbajról ekként intézkedik:

293. §. Valakinek kihívása párviadalra, úgyszintén a kihívás elfogadása; vétséget képez és hat hónapig terjedhető államfogházzal büntetendő.

294. §. Az előbbi §-ban meghatározott büntetéssel büntetendők a segédek, valamint azok is, akik a kiegyezést megakadályozzák. (300. §.)

295. §. Aki valakit párviadalra egyenesen buzdít, vagy azért, hogy mást ki nem hí, vagy a kihívást el nem fogadja, megvetéssel fenyeget: egy évig terjedhető államfogházzal büntetendő.

296. §. Aki párviadal megkezdésére fegyveresen kiáll: egy évig terjedhető államfogházzal büntetendő.

297. §. Ha a felek a párviadaltól elállottak: senki sem büntethető.

298. §. Aki ellenfelét a párviadalban megsebesíti: két évig terjedhető államfogházzal büntetendő.

(Majdnem szünet nélkül tovább folytatva):

„Minthogy erre — hallgatásukból következtetve — nem hajlandók, meg kell verekedniök. Fegyveresen vesznek és adnak elégtételt. Kardpárbajt fognak vívni, a feltételeket ismerik. Ezekből csak egyet emelek ki: azt, hogy szúrni nem szabad!“

Amennyiben a párbaj szúrással van, a mondat vonatkozó része természetesen kimarad, ha ellenben, mint a kardpárbajok legnagyobb részénél, a szúrás nincs megengedve, úgy ezt a körülményt *feltétlenül és elengedhetetlenül ki kell emelnie a vezetősegédnek,*

Ha a megsebesített fél testének valamely tagját vagy ér-
zékét elvesztette, vagy ha a félnek a megsebesítéséből gyógyít-
hatatlan sérülése származott: a büntetés három évig terjed-
hető államfogház.

Aki pedig ellenfelét a párviadalban megölte, habár ha-
lála nem rögtön következett is be: őt évig terjedhető állam-
fogházzal büntetendő.

299. §. Azon párbajvívó, aki a párviadalnak szokásos vagy kölcsönös egyetértéssel megállapított szabályait megszegte és annak következtében ellenfelét megölte: a szándékos emberölés bűntettére meghatározott büntetéssel büntetendő.

A jelen szakaszban meghatározott esetekben a segédek, mint bűnrészesek büntetendők. .

300. §. A párviadalnál jelen volt tanuk és orvosok, továbbá az előbbi szakasz eseteinek kivételével azon segédek, akik a párviadalt megakadályozni törekedtek, nem büntettetnek.

Az amerikai párbajról a 283. szakasz második bekezdése ekként szól:

Ha pedig két személy kölcsönösen megegyezett az iránt,
hogy előre meghatározott módon a sorstól tétessék függővé,
hogy közülök melyik váljék öngyilkossá s ennek következté-
ben az öngyilkosságra irányzott cselekmény végre is hajta-
tott, de a halál nem következett be: mindkettőre egy évtől öt
évig terjedhető államfogház; ha pedig a halál bekövetkezett:
az életben maradottra öt évtől tíz évig terjedhető államfog-
ház állapítandó meg.

netaláni eshetőségek elhárítása, valamint a saját maga és segédtársai fedezése céljából. Gondoljunk arra, hogy hány és hány esetben maradt már ki a jegyzőkönyvekből a szúrás megengedésére vagy meg nem engedésére vonatkozó passzus!

A vezetősegéd a békítési kísérlet után a következőket mondja:

— *A párbajt én vezetem! A vezényszavak, amelyeket használni fogok, a következők: »Kardokat a kézbe!« »Állás!« »Rajta!« »Állj!«*

— *A kardokat a kézbe! vezényszóra kapják meg a kardokat. »Állás!« vezényszóra vívóállásba állanak és a »Rajta!« vezényszóra megkezdik a támadást, amelyet bármelyik megbízott »Állj!« vezényszavára becsületbeli kötelességük azonnal megszakítani.*

— *Tehát: »Kardokat a kézbe!«*

(Mindkét oldalról egy-egy segéd a kardokat átnyujtja a feleknek s amikor a kardok kézben vannak, az orvosok még egyszer végighúzzák a kardéleken a szublimátos vattát. Ezután a segédek elhelyezkednek.)

»Állás!« »Rajta!« . . . »Állj!«

A vezetősegéd ezt a szöveget kívülről tanulja be és a párbaj előtt, amikor a felek már egymással szemben állanak, erélyes hangon, megállás nélkül mondja végig. Nincs kínosabb sem a felekre, sem a megbízott társakra, mint a vezetősegéd esetleges dadogásainak, »belesülésének« néma fültanuiként hallgatni végig egy értelmetlenséget, amiből rendszerint hiányoznak a *legfőbb* pontok: a szúrás kizárása, vagy a vezényszavak.

* * *

Láttam már azt is, hogy a vezetősegéd papírlapról olvasta fel a mondókáját, azaz, hogy csak olvasta volna, mert a nagy izgalomban nem nagyon tudta kibetűzni saját írását.

Hallottam a vezetősegédi toasztban olyan figyelmeztetést is, hogy bár a feleknek becsületbeli kötelességük bármely segéd »Állj!« vezényszavára megállani, azért a segédeknek nehogy eszükbe jusson a vágásokat »kifogni!« Mondanom sem kell, hogy a vezetősegédnek ezt a súlyos elszólását rögtön követte a szembenálló oldal megbízottainak a heves visszautasítása. Elképzelhető, hogy az ilyen jelenetek kínosak, különösen a félmeztelenül szembenálló ellenfelekre. Amennyire kerülendők tehát az ilyen előzetes figyelmeztetések, annyira kerülendő a vágásoknak a megbízottak által való kivédése, kifogdosása is. (53. cikk magyarázata.)

* * *

A vezetőnek a párbaj színhelyén, közvetlenül a párbaj előtt történő békítési kísérletét illetőleg számos párbajkódex fontoskodó álláspontjától eltérően azt a meggyőződésemet vagyok kénytelen leszögezni, hogy ez a felhívás — *formaság.* Amilyen komoly és hosszas tanácskozások előzzék meg azt, hogy a megbízottak feleiket párbajra engedjék-e vagy sem, annyira rövid legyen a vezetősegéd felhívása a párbajnál szembenálló felekhez.

Azt is olvastam valahol, hogy pisztolypárbajnál minden golyóváltás, kardpárbajnál minden összecsapás után »kíséreljék meg a segédek a békítést«. Risum teneatis amici! Négy-öt összecsapás nélkül manapság,

amikor a kardpárbajok 70 százaléka ú. n. teljes bandázzsal folyik le, párbaj nincs. Tehát ahány összecsapás, annyi »szavalat« a vezetősegéd részéről! Éppen arra valók a párbajvívó felek idegei, hogy a vezetősegéd percenként citerázzék rajtuk!

A párbaj színhelyén egyetlen komoly békítési kísérletnek van helye. Ez a vezetősegéd részéről történik ugyan, de a felekkel külön-külön, a párbaj előkészületeinek a megkezdése *előtt.* Ezt, amennyiben visszautasításra találna, a vezetősegéd azzal a kérdéssel folytassa, hogy *a párbaj lefolyása után hajlandók-e a felek kibékülni* — tekintet nélkül arra, hogy melyikük sebesülne meg a párbaj folyamán.

Tapasztalatom az, hogy amíg a párbaj előtti kibékülést illetőleg — hangsúlyozom, a felekhez különkülön — intézett felhívás mindig *eredménytelen,* addig a párbaj utáni kibékülésre minden esetben hajlandók lovagias ellenfelek. S ha még az utóbbira sem volna bennük eredetileg nagy kedv, a vezetősegédnek kétszer nem szívesen mondanak nemet — a párbaj előtt...

A párbaj színhelyén — közvetlenül a párbaj előtt kibékülni — legalább is érthetetlen. Aki ügyét feltétlenül békésen akarja elintézni, abban legyen annyi bizalom a megbízottaihoz, hogy ezt a szándékát velük — miheztartás végett — előre közli. Legalább is akkor, amikor ez a vágy benne felébredt és legkésőbb a párbajt megelőző utolsó tárgyalás megkezdéséig.

*

A vezetősegéd is, a többi három megbízott is vívósisakban és kabátban, vívókesztyüvel és kezükben

vívókarddal asszisztálnak a vívófeleknek, illetőleg támogatják a vezetősegédet tisztében. A legteljesebb felkészültség nélkül a jelenlétük igazán csak a mérkőzés ünnepélyességét emelné — közönség volnának csupán, nem pedig segédek.

180. CIKK

A segédek a következő módon helyezkednek el:

A vezető és az ellenfél idősebb megbízottja saját feleik baloldalán, tőlük körülbelül egy lépésnyire állanak fel. A másik két segéd — kiki a saját fele oldalán — tőlük jobbra, de körülbelül három lépésnyire és inkább a vívótávolság közepe felé húzódva foglalnak állást.

Az elhelyezkedéseknek ezt a módját korántsem ötletszerűen vagy merő ellenmondási vágyból ajánlom azokkal szemben, akik a saját vívófél *jobboldalát* mindig szabadon kívánják hagyni. A jobboldal szabad levegője mellett azzal érvelnek, hogy ha oda is egy-egy megbízott állana, akkor a vívófeleknek nem volna meg a mozgási szabadságuk. Véleményem szerint tőlük jobbra három lépésnyi távolságban egyáltalában *nem gátolják a feleket,* ellenben az elhelyezkedésnek ezáltal a módja által, valamint a közép felé húzódással megszűnik az a lehetőség, hogy a vívófelek a segédektől »elszaladjanak«, ami ha megtörténik, jobbról-balról öt-hat vágás az eredmény.

A gyakorlat az utóbbi tizenöt évben teljesen az általam ajánlott és keresztülvitt mód mellett tört lándzsát, — ezért vettem magamnak bátorságot arra, hogy elismert kódexek (Clair) tanításával szemben ezt az elhelyezkedési módot cikkelyezzem be.

181. CIKK

Az ellenfelek a vezetősegéd *„Kardokat a kézbe!"* vezényszavára kapják kezükbe a kardokat — kiki a jobboldalán álló segédjétől. Ennek megtörténte után a vezető a vívótávolság közepéről a helyére lép és gyors egymásutánban vezényli: *„Állás!"* — *„Rajta!"*

182. CIKK

A *„Rajta!"* vezényszóra az ellenfelek megkezdik a támadást, amelyet becsületbeli kötelességük a vezetősegédnek vagy bármelyik segédnek *„Állj!"* vezényszavára azonnal beszüntetni.

183. CIKK

Az *„Állj"* vezényszó akkor hangzik el:

1. ha az ellenfelek a *„Rajta!"* előtt akár önkénytelenül, akár szándékosan támadó mozdulatot tennének;

2. ha a küzdelemben a kardok valamelyike elpattan vagy elhajlik;

3. ha valamelyik kard földet ér;

4. ha az ellenfelek valamelyike elbukik vagy lefegyvereztetik;

5. ha a küzdelemben test testet ér (corps-à-corps);

6. ha az ellenfelek valamelyike szabálytalanságot kísérelne meg vagy követne el és

7. ha vágás vagy szúrás testet (bandázst) ér.

Az „Állj" vezényszóval egyidejűleg a vezetősegéd a menetet megállítja.

A kardokat a segédek feleiktől minden egyes menet megállítása után rögtön elveszik s akár volt sebesülés, akár nem, az orvosok által minden egyes menet előtt újból fertőtleníttetik.

Ad 1. A »*Rajta!*« előtti támadó mozdulat a legtöbbször ideges tünet, amelyet reflexszerűen követ az időelőtti támadó fél ellenfelének hasonló mozdulata is. A vezetősegéd ilyenkor rögtön lépjen közbe, röviden figyelmeztesse az ellenfeleket a szabálytalanságok büntetőjogi következményeire és ismételje — igen gyors egymásutánban — vezényszavait.

Ad 2. Azt, hogy a kard elpattant, *hallani*, hogy elhajlott, *látni* lehet. Hogy ilyen esetekben miért kell a menetet megállítani, azt felesleges bőven részletezni.

Ad 3. Ha a kard földet ér, újból dezinficiálni kell. Ha a felek valamelyike szándékosan eresztené kardját a földre, hogy a menet ránézve esetleg válságos alakulásában — megállíttasék: ez oly szabálytalanság, amelynek másodszori ismétlése a hibás felet a párbaj továbbfolytatásától elzárja. Az ügy ebben az esetben egyoldalú jegyzőkönyvvel fejezendő be.

Ad 4. Lefegyverzés (désarmement) akkor forog fenn, ha a felek valamelyike a kardot elejti vagy a fogást elveszti. Ha a lefegyverzés az azt követő vágással (szúrással) *egy mozdulattal* vitetik véghez, a menetet ez okból nem szabad megállítani.

Ad. 5. Corps-à-corps az a közelség, melyben a felek annyira közel jutnak, hogy testük egymást éri vagy érheti. Meg kell ilyenkor a menetet állítani, mert a corps-à-corps könnyen verekedéssé fajulhat s az ellenfelek, minthogy vágni nem tudnak, a kardkosarakkal ütik (boxolják) egymást.

Ad 6. Szabálytalanság pl. döfni, ha a szúrás nincs megengedve, szándékosan lappal suhintani, a szabadon álló kézzel hadonászni, vágást elhárítani vagy éppen az ellenfelet lefogni, kiáltozni vagy bármi más módon a párbaj méltóságát zavarni. Meg kell állítani természetesen a menetet, ha a bandázsok valamelyike leesne, meglazulna, a kötőszalagok végei szembetűnően lobognának, ha övön alul (mély) vágás történnék stb.

Ad 7. Mihelyt vágás (lapvágás) vagy szúrás (elcsúszott; »passé«-szúrás) történik, a menet feltétlenül megállítandó és pedig nem csupán akkor, ha az érintés közvetlenül a testfelületet éri, hanem akkor is, ha bandázsra ment. Azt, hogy a bandázson át pl. az ideget erősen talált ütés nem eredményez-e harcképtelenséget, vagy nem teszi-e szükségessé pihenő adását, másként nem lehet megállapítani, csak azután, ha a menet áll.

A menet megállításáról, a vezetősegéd legaktívabb közbelépéséről lásd bővebben a vezetősegédről szóló fejezetet.

Nem szabad azonban megállítani a menetet akkor, ha sem az 1—7. alatt felsorolt esetek, sem egyéb jó-

formán előre ki sem számítható szabálytalanság, véletlen stb. nem történik.

*

Előfordult egyízben praxisomban, hogy közvetlenül »*Rajta!*« vezényszavam után a vívóterem összes villanykörtéi kialudtak. Pokoli sötétség. Én és segédtársaim azonnal »*Állj!*«-t kiáltottunk, az ellenfelek közé ugrottunk, s úgy vártuk meg, míg gyufát kerítettek. Ilyen közbelépés természetesen becsületbeli kötelesség, azonban csak akkor nem jár a segédekre kockázattal, ha *tetőtől-talpig vívódresszben*, maszkban stb. vannak. Már csak ilyen előre nem látható esetek miatt sem tudom a segédeknek eléggé a lelkükre kötni, hogy *felkészületlenül ne álljanak oda* a párbajozókhoz asszisztálni.

*

A cikk különben azáltal, hogy jóformán taxatíve megmondja, hogy melyek a megállítás esetei, egyúttal negatíve azt is kimondja, hogy a vívófelek *minden mást tehetnek párbaj közben.* Tehát: előre és hátra ugorhatnak: támadhatnak jobbról és balról (ú. n. »kiugrás«), szúrás kizárásával tartott kardpárbajoknál is *a vívóvonalba hozhatják pengéiket;* áltámadásokat intézhetnek és ha kedvük tartja: hadonászhatnak kardjukkal, ahogy jól esik. *Mindenki úgy vív, ahogy tud.* Ha tehát úgy látjuk jónak, a szó szoros értelmében lerohanhatjuk ellenfelünket — ez viszont hátrálhat, vagy emberül állhatja a rohamot — s ha gyakorlott vívó, egy úgynevezett »inquartata« lépéssel kitérhet. Attól azonban, hogy a lerohanásból az ellenfél legázolása legyen: a segédek és legfőképpen a

vezetősegéd védi meg a párbajvívókat, azáltal, hogy »*állj!*«-t vezényel és közbelép *mihelyt test testet ér.*

184. CIKK

Szúrni csak akkor szabad, ha a párbajfeltételek a szúrást kifejezetten megengedik.

Aki a szúrás kizárásával vívandó párbajban szúr és ellenfele a szúrás következtében meghal, szándékos emberölés büntettét követi el. Ha pedig az ellenfél megsebesül, legyen bár ez a legkönnyebb sebesülés is: a törvény (BTK. 299. §) a súlyos testi sértés büntettére meghatározott büntetéssel sujtja.

Ugyanezekre a bűncselekményekre meghatározott büntetések érik azt is, aki ugyan nem a meg nem engedett szúrással, hanem bármilyen más szabálytalanság által (pl. „*Állj*" utáni vágással) ellenfelét megöli, illetve megsebesíti.

Párbajkódexeink következetesen gyilkosságnak minősítik ugyanezeket a cselekményeket, illetőleg gyilkossági kísérletnek. Ez tévedés. A büntetőtörvénykönyv világosan *szándékos emberölést mond ki,* illetőleg *súlyos testi sértés* bűntettét állapítja meg ezekre a szabálytalanságok által előidézett következményekre, ami nagy különbség in melius, lévén a gyilkosság büntetése: kötél; a szándékos emberölésé ellenben 10—15 évig terjedhető fegyház.

185. CIKK

A viaskodás közben a kardot az egyik kézből a másikba átvenni és a vívást más kézzel folytatni, mint amellyel az megkezdetett, nem szabad. Áll ez a tilalom arra az esetre is, ha a vívófelek valamelyike a karján (kezén) olyan sebesülést (sérülést) szenved, amely harcképtelenségét eredményezi.

Az, hogy a kardot éppenséggel kétkézre fogni, vagy pláne a másik végénél megragadni és a »boldog« végével ütni nem szabad, annyira magától értetődő, hogy azt külön cikkbe foglalni feleslegesnek tartottam. Éppoly kevéssé szentelek külön cikket annak, hogy vágást, szúrást, a szabadon álló karral elhárítani próbálni: súlyos szabálytalanság. Ezt a vezetősegédnek megakadályozni, legrosszabb esetben az összes segédek egyöntetű fellépésével a párbaj beszüntetése által és a nem hibás fél javára felveendő jegyzőkönyvvel megtorolni kötelessége.

Természetes, hogy az ilyesmit előre látni nem lehet, legfeljebb abból, hogy az illető vívófél idegesen előrekapkodja a szabadon álló kezét, mielőtt még vágás esett volna. A vezetősegéd, ha ezt észlelné, megállítja a menetet és a hibás felet figyelmezteti. Arról, hogy »az illető keze olymódon erősíttessék meg, mely ezen szabálytalanság ismétlődését kizárja«, mint azt régibb kódexekben olvasom, *szó sem lehet.* Ez képtelenség. A balkar szabad helyzete már csak vívástechnikai okokból is (egyensúlyozás, kitörés, stb.) nélkülözhetetlen, eltekintve attól, hogy a párbaj méltóságával össze nem egyeztethető, hogy az ellenfelek valamelyikét, esetleg mindkettőt — magyarán mondva — lekötöznék.

Lovagias párbajvívó a lefegyverzett, kardját elejtett, vagy elesett ellenfélre kardot nem emel. De ha ez mégis megtörténnék: *azért van ott a vezetősegéd,* és azért vannak ott a többi segédek, hogy a felemelt kard le ne sujthason. Nem elég tehát a segédeknek »*Állj!*«-t kiáltaniok, hanem a fizikum és az energia legaktívabb közbevetésével ki kell zárniok még csak a lehetőségét is annak, hogy az esetleg a végsőkig felizgatott idegekkel küzdő, sem nem látó, sem nem halló ellenfelek olyan súlyos szabálytalanságot vagy lovagiatlanságot kövessenek el, amely diszkvalifikál, vagy börtönbe juttat.

186. CIKK

A párbaj befejezendő, mihelyt a párbaj feltételeinek (172. cikk *a)* pontja) elég tétetett.

Lásd az idézett cikk *Ad a)* magyarázatát.

* * *

Fel kell függeszteni a párbajt, ha a felek valamelyikén a fáradtság vagy rosszullét jelei mutatkoznának. Amennyiben ezt a segédek valamelyike a menet közben észlelné, kardjával, vagy szóval jelt ad a vezetősegédnek, ki a menetet megállítja és a párbajt — esetleg az orvosok véleményének meghallgatása után — 10 percnél *nem hosszabb* időre felfüggeszti.

Felfüggesztendő a párbaj akkor is, ha valamelyik félnek sem az előírt harcképtelenséget, sem végkime-

rülést nem okozó sebesülését pl. letapasztani vagy varrni kell.

Az eredménytelen menet megállításától az újabb menet megkezdéséig terjedő rövid időre a vezetősegéd a párbajt természetesen nem függeszti fel, hanem a kardokat sürgősen dezinficiáltatja és ha elgörbültek, kiegyenesítteti. Ezalatt a felek *némán állnak helyükön*, esetleg megbízottaikkal váltanak néhány szót. Tőlük azonban tanácsokat éppoly kevéssé kérnek a viadal további folyamára, mint amennyire tartózkodnak a segédek is attól, hogy felüket az ellenfél vívóismereteinek netáni fogyatékosságára, ennek a vívás közben elkövetett hibáira figyelmessé tegyék.

* * *

Ha a felek valamelyike által a párbaj közben elkövetett szabálytalanság komolyabb következményekkel járna, a megbízottak a 53. cikk rendelkezései szerint járnak el.

Ha a felek valamelyike szabályszerű küzdelemben életét vesztené, a megbízottak első kötelesége *a jegyzőkönyv felvétele* és a hatóságok értesítése.

187. CIKK

A párbaj befejezése után a vezetősegéd az ellenfelek és az összes megbízottak jelenlétében ünnepélyesen kijelentik, hogy a párbaj okát képező ügy a lovagiasság szabályai szerint elintézést nyert.

A vezetősegéd zárószavai körülbelül így hangozzanak: »*Uraim! A párbajt befejezettnek s ezzel az Urak közt felmerült ügyet lovagiasan elintézettnek nyilvánítjuk*«.

A párbaj jelentőségét emeli és az elégtételadás valamint a elégtételvétel komolyságát hangsúlyozza a fenti ünnepélyes kijelentés, de természetesen ez az aktus, illetve szóbeli deklaráció el is maradhat — és *a legtöbbször el is marad.* Igen sokszor a felek valamelyike sebesülése miatt nem tud visszajönni a kötözőből a vívóterembe, igen sokszor pedig más technikai okok akadályozzák meg az elintézés *szóbeli* deklarálását. Tehát: a zárószavak elmaradhatnak, de *nem* maradhat ki az írásbeli jegyzőkönyvből a következő kijelentés: »*A párbaj, a megállapított feltételek mellett szabályszerűen lefolyt és a felmerült ügy ezzel lovagias elintézést nyert.*«

A nyilvánosságnak esetleg szükségessé válható informálásáról az 54. cikk intézkedik

188. CIKK

A párbaj után az ellenfelek kibékülésének van helye.

A lovagias eljárás és a párbaj intézményének apotheózisa, az ellenfelek kibékülése.

A megbízottak még a párbaj *előtt* informálódjanak feleiknek a kibékülés iránti hajlandósága felől s az eredményt egymással feltétlenül közöljék. Semmi esetre se tegyenek azonban a segédek az ellenfelek előzetes megkérdezése nélkül békülési kísérletet, vi-

szont a sértő felet megbízottai a kibékülésre feltétlenül persvadeálják, a sértettet pedig az engedékenységre.

A vezetőség szerepéről idevonatkozóan lásd még a 179. cikkhez fűzött magyarázatot.

189. CIKK

Ha a párbajt a helyszínen felmerült, előre nem látott és már el nem hárítható körülmények folytán el kellene halasztani, a megbízottak a párbaj lefolytatására újabb időpontot, esetleg más színhelyet tűznek ki.

Az elhalasztás 24 óránál hosszabb időre ne terjedjen.

A megbízottak az érintkezést egymással mindenesetre fenntartják.

Helyszínén felmerült, előre nem látható körülmények: valamelyik fél hirtelen beállott komoly roszszúlléte, vis major, hatósági közbelépés, például a hozzátartozók indiszkréciója, vagy egyenes beavatkozása folytán, mely utóbbinak úgy lehet a legcélszerűbben elejét venni, hogy a segédek a viadal *színhelyét* előre nem közlik a feleikkel.

XVI. FEJEZET

A pisztolypárbaj

190. CIKK

A pisztolypárbaj szokásos alakjai:

1. a pisztolypárbaj meghatározott állóhelyből és

2. a pisztolypárbaj előrenyomulással.

A fegyverek mindkét alaknál lehetnek símacsövű vagy vontcsövű pisztolyok s ezek ismét célgömb (légy) nélküliek vagy célgömbbel (léggyel) ellátottak. (168. cikk.)

A pisztolypárbajoknál további eltérések lehetnek még: az ellenfelek közti távolságban; a golyóváltások számában és abban, hogy a sértett fél jogosult-e az első lövést leadni ellenfelére, illetve, hogy a lövések egyazon időpontban (a vezényszóra, esetleg jelre) avagy pedig meghatározott célzási idő alatt adandók-e le?

A pisztolyt általában súlyosabb fegyvernek mondják, mint a kardot. A gyakorlat ugyan azt mutatja,

hogy a *komoly* pisztolypárbalyok közül átlagban *minden századik* végződik sebesüléssel, míg az ugyancsak *komoly* kardpárbajok közül, ha minden századik az olyan, ahol *nem* történik sebesülés.

Hogy mégis a pisztolypárbajt tartják súlyosabbnak, annak oka nyilván abban rejlik, hogy a »buta golyó« útjának kiszámíthatatlan volta sötét árnyékát előreveti minden, még a legenyhébb feltételek mellett vívott pisztolypárbajra is.

191. CIKK.

A fegyvereket (168. cikk) rendszerint fegyvermester tölti. A töltés az ellenfelek egy-egy segédjének — kiknek egyike a vezetősegéd legyen — jelenlétében történik.

Hogy a fegyverek a párbajfeltételeknek minden tekintetben megfeleljenek, hogy a felek előtt teljesen ismeretlenek legyenek, s hogy a töltés körül szabálytalanságok ne történjenek, azért a segédek becsületükkel állnak jót.

A fegyverek töltését helyesebbnek látszik inkább *fegyvermesterre*, mint a *segédekre* bízni. A fegyvermester sokkal járatosabb a lőpor adagolásában, és könnyebben is ellenőrizhető, mint az esetleg túlhumánus szekundánsok.

Egyetlen gyakorlati útmutatás, amelyet megadni idevágóan célszerűnek tartok, a következő:

Győződjenek meg a segédek arról, hogy a pisztoly »szelel«-e, vagyis, ha a cső végén belefújnak, szabad járata van-e a levegőnek a csövön és a reá merőleges keskeny gyújtócsatornán át. Ennek a gyújtócsatornának a végére erősítik az úgynevezett »kapszlit«, gyutacsot és erre csattan rá a ravasz elhúzásakor a »kakas«. A gyutacs aljában lévő robbanóanyag lángot vet és ez a láng fut végig a gyujtócsatornán, ez gyújtja meg a lőport s az ekként keletkezett feszítőerő löki ki a golyót a pisztoly csövéből.

Ha a gyujtócsatorna piszkos (rozsdás, poros, bedugult) akkor világos, hogy a gyutacs lángja, amelynek fellobbanása csak egy pillanatig tart, nem tud a lőporhoz jutni, a fegyver nem sül el, hanem *csütörtököt mond.*

Ennek az elkerülése végett kell tehát meggyőződni a gyújtócsatorna tisztaságáról, amit is legegyszerűbben a fegyveren való átfúvással eszközlünk. Különösen szükséges ez manapság, amikor szinte lehetetlen minden pisztolypárbajhoz egy-egy pár új pisztolyt találni és beszerezni. Ezért is ejtettük el a régibb kódexeknek ezt a kötelező rendelkezését, amely szerint a párbajnál használandó pisztolyoknak újaknak és egy párból valóknak kellene lenniök.

A helyszínen ajánlatos még új gyutacsokat feltenni és a gyujtócsatornát »felporozni«, vagyis a csatornába egy kevés lőport tölteni, hogy a gyutacs lángjának minél rövidebb utat kelljen megtennie, amíg lőport ér és gyujt.

A szabályszerűen megtöltött fegyvereket a megbízottak táskába (szekrénybe, kazettába) zárják, amelyet lekötnek és a zsineg végeit *pecséteikkel látják el.* Az ekként lezárt kazettát a megbízottak magukhoz veszik és személyesen viszik ki a színhelyre, nem mulasztván el arról is gondoskodni, hogy a párbajnál fegyvermester, vagy a pisztolyokat kölcsönadó vívó-

terem alkalmazottja legyen jelen, ki majd az új gyutacsokat elhelyezi s a gyujtócsatornákat felporozza.

Az ellenfelek a töltést még akkor sem eszközölhetik sajátmaguk, ha a párbajnál a saját fegyvereiket (170. cikk) használják.

192. CIKK

A párbajnál használandó pisztolyok minőségét a 168. cikk sorolja fel.

193. CIKK

A pisztolypárbaj feltételei eltérnek aszerint, amint a párbaj a megbízottak megállapodásához (l. jegyzőkönyv) képest:

1. meghatározott állóhelyből;
2. előnyomulással történik.

194. CIKK

A meghatározott állóhelyből történő pisztolypárbajnál a párbajfeltételek a pisztolyok minőségén (168. cikk) kívül a következő kérdésekre vonatkozóan rendelkeznek:

a) meddig folytattassék a párbaj?

b) mekkora legyen az ellenfelek közti távolság?

c) hány golyóváltás legyen?

d) milyen vezényszóra, illetőleg jelre kötelesek az ellenfelek mindketten fegyvereiket egyszerre elsütni?

e) amennyiben az ellenfelek nem egyszerre kötelesek lőni, mennyi a célzási idő, melyen belül tetszés szerint elsüthetik fegyvereiket?

f) amennyiben a célzási időn belül, nem tetszés szerint, hanem csak meghatározott sorrendben élhetnek a lövés jogával: milyen sorrendben tehetik ezt, vagyis: az ellenfelek közül kit illet az első lövés joga s az utóbb lövő mennyi célzási idő felett rendelkezik?

g) az ú. n. csütörtök lövésnek számít-e vagy sem?

Ad a) Hallgatag megállapodásnak tekintetik, hogy a pisztolypárbaj, ha több golyóváltás volt is megállapítva, *az első sebesülésre beszüntetendő.* Ezért nem szokott a pisztolypárbaj feltételei közt az a kitétel, hogy »harcképtelenségig« vagy »végkimerülésig« sohasem szerepelni.

Fontos megállapítása azonban a gyakorlatnak, hogy *a megsebesült fél ugyanazon golyóváltásban megsebesülése után is élhet lövésjogával.* Az ellenfél tehát — amennyiben a megsebesült fél a következő 2 percen belül erejét és figyelmét annyira képes koncentrálni, hogy lövésjogával élni tud — saját helyén maradni köteles. Az eredeti célzási időt ilyenkor a vezetősegéd *újból* számlálja. A feltételekben meghatározott számú golyóváltások eredménytelensége mellett is a párbaj befejezendő.

Lásd még idevonatkozóan a kettős párbajhoz fűzött magyarázatot (173. cikk).

Ad b) A távolság 15 lépésnél, illetve 12 méternél

rövidebb, viszont 50 lépésnél, illetve 40 méternél *hosszabb* nem lehet. Ha a segédek a távolságra nézve megegyezni nem tudnak: *fegyverbíróság dönt.*

Ad c) A golyóváltások száma egy és három között mozoghat. Véleményeltérés esetén: *fegyverbíróság dönt.* Háromnál több golyóváltást megállapítani *nem szabad.*

Ad d) A vezényszavak: »*Vigyázz!*«, amely vezényszóra a felek a pisztolyokat egy-egy segédjüktől kezükbe kapják, felhúzva, felfelé tartva. »*Tűz!*« vezényszóra, egyetlen tapsjelre, vagy rögtön (kapásból) kötelesek lőni — ezt a feltételek mondhatják ki, vagy pedig ugyancsak a feltételeknek megfelelően céloznak és tetszés szerint lőhetnek a vezetősegéd által másodpercenként számlált »egy!«, »kettő!«, »három!« stb. másodpercnyi célzási idő leteltéig. A célzási idő utolsó másodpercét a vezetősegéd »*Állj!*« vezényszóval jelzi, amelybe belelőni még lehet, de amely után lőni már *nem szabad.* Ha mégis lövés történnék, a BTK 299. §-a szerint minősülő bűncselekmény forog fenn. (53. cikk.)

Ad e) Három másodpercnél *kevesebb, 30* másodpercnél *több* a célzási idő nem lehet. A célzási idő természetesen minden golyóváltásnál külön számíttatik.

Ad f) Különösen súlyos esetekben megállapodhatnak a megbízottak abban, hogy *az első lövés joga a sértettet illesse.* A célzási idő másodpercei — esetleg a vezényszó vagy tapsjel — ilyenkor mindegyik lövés után újra elhangzanak.

Ad g) A »csütörtök« (191. cikk magyarázata) rendes *lövésnek számít.* Ha a feltételek a csütörtököt

lövésnek nem tekintenék, az a fél, kinek fegyvere nem sül el, új fegyverrel, újból lő. A megbízottak tehát ilyen esetre tartalékpisztolyokról előre gondoskodjanak.

195. CIKK

Az előrenyomulással (avance-szal) történő pisztolypárbajnál a párbajfeltételek a pisztolyok minőségén (168. cikk) felül ugyanazokra a kérdésekre vonatkozóan rendelkeznek, mint az előző cikkben *a)—g)* alatt felsoroltak, azzal az eltéréssel, hogy a *b)* alatt a távolság tekintetében foglalt kérdésnél az is előre meghatározandó, hogy egyes golyóváltásoknál hány lépést nyomulhatnak előre az ellenfelek.

Az ellenfelek közti távolság 40 méternél több nem lehet s az egyes golyóváltások utáni előnyomulások mindkét részről feltételezett igénybevétele után sem maradhat kevesebb 15 méternél.

Az előnyomulás úgy történik, hogy a segédek a lővonalon mindkét ellenfél állóhelyétől a távolság közepe felé 3—10 lépést mérnek ki s ezeknek a végpontjait a földbeszúrt botokkal jelölik meg.

Az ellenfelek az előnyomulási joggal élni *nem kötelesek.* A vezetősegéd »*Vigyázz!*« vezényszavát az »*Előre!*« vezényszó követi. Erre a vezényszóra az ellenfelek felfelé tartott fegyvereikkel egyenes vonalban közeledhetnek egymás felé és lőhetnek egymásra mindaddig, amíg az »*Előre!*« vezényszót követő »*Egy!*«, »*Kettő!*«, »*Három!*« stb. másodpercnyi cél-

zási időt jelző vezényszavakra az »*Állj!*« nem következik.

Hívja fel a vezetősegéd a felek figyelmét szigorúan arra, hogy a párbajnak ennél a fajánál

1. Aki célozni és lőni akar, annak *meg kell állania.*

2. Közeledés közben az előnyomuló félnek *sem célozni, sem lőni nem szabad;*

3. Aki az »*Előre!*« vezényszóra célozni kezdett, az ugyanazon golyóváltásnál az avance-t csak a saját lövése *után* veheti igénybe.

196. CIKK

Vezetősegéd a párbajok vezetésében és a pisztolylövésben leggyakorlottabb segéd legyen.

A vezetősegédre vonatkozóan lásd az előző fejezet 173. cikkében foglaltakat.

Pisztolypárbajoknál sem szabad a vezetősegéd hivatását lebecsülni. Nincs az a legsúlyosabb feltételű pisztolypárbaj, melyet a vezetősegéd enyhíteni ne tudna, ha arravaló ember. Vegyük mindjárt a távolság kimérését. Húsz lépés és húsz lépés közt — néhány méter különbség van, aszerint, amint alacsony, vagy magas ember lépi ki. Vegyük a felek szembeállítását, a háttérre tekintettel. Azután egy jó ötlet, egy határozott parancsszó, — ami azonban csakis, de csakis parancsoláshoz szokott, fegyelmezett idegű emberből pattan ki, különösen akkor, amikor arra a legnagyobb szükség van, — életeket mentett már meg.

Hogy példával is szolgáljunk a közelmultból: Sz. Gy. főispán, D. E. szintén magasállású államhivatalnokkal állott szemben. A két úr egymást csak hírből ismerte, s hogy meg kellett verekedniök, az egy választottbírósági eljárás következménye volt, — amelyre viszont egy hírlapi polémia adott okot.

Forró nyári nap volt. Csaknem egyidőben érkeztek az ellenfelek autói Buda egy szép pázsitos mezejére. A vezetősegéd megadja az elhelyezés irányát, amire e sorok írója — hosszú léptekkel — sietve kiméri a távolságot. A felek felállnak, mindketten sötétkék utcai ruhában. Sz. Gy. a tűrhetetlen hőség miatt félrehajítja keménykalapját a gyepre, D. E. utánozza. »Tegyék fel az urak a kalapjaikat, nem tudnak célozni a napsütéstől« — hangzott rögtön a vezetősegéd rideg parancsszava. Az urak gépiesen engedelmeskedtek. Nem tudtam mire vélni a vezetősegéd túlzott szigorát, — lévén dr. P. K., aki a párbajt vezette, a főváros egyik leggyakorlottabb, de leghumánusabb vezetősegéde is — de nem szóltam közbe, lévén a vezető gyermekkori legjobb barátom.

A következő percben eldördülnek a pisztolyok. Sz. Gy.-re nézek. Kissé mintha megrezzenne a lövésre s a kalapja után nyúl, amely — keménytartású, pompás angol gyártmány — szétroncsolt szegéllyel, ferdén átlőve hull a fűbe. Sz. Gy.-nek azonban semmi baja. A golyó *eltérült* az útjából.

Nem szívesen gondolok arra, hogy mi történt volna, ha az ellenfelek, sötét ruháik felől kivillanó tar fejükkel, kalap nélkül lőnek egymásra, mintahogy így is lett volna, ha a vezetősegéd közbe nem szól.

Érdekes a dologban az volt, hogy a felek már eredetileg úgy voltak felállítva, hogy a tűző nap a célzásnál egyiket sem zsenírozhatta — s minderre csak később jöttünk rá, re bene gesta.

197. CIKK

A színhelyre vonatkozóan az előző fejezet 174. cikkében foglaltak értelemszerűen alkalmazandók

Szabad tér, fedett lovarda, kaszárnyaudvar, mind igen alkalmas pisztolypárbajok lebonyolítására, *vívóterem azonban nem.*

A párbaj színhelyén a megbízottak felhívják a feleket arra, hogy a náluk lévő kemény tárgyakat (cigarettatárca, pénztárca, óra, medaillon, zsebkés, kulcs stb.) tegyék felsőkabátjuk zsebébe, amelyet le fognak vetni. *A kalapokat fentartják* és kabátjaik gallérját felhajtják, nehogy a sötét ruháikból kitetsző fehér inggallérok feltűnő célpontul szolgáljanak.

198. CIKK

Az ellenfelek bármelyike lövésjogával tetszése szerint élhet, fegyverét a levegőbe, a földbe lőheti, avagy egyáltalában el sem süti azt.

Ez a szándék féltve őrzött titka legyen annak, ki nem akar élni a lövés jogával. Uriember ezt a szándékát el nem árulja, illetőleg nem nyilvánítja, csak azután, *ha ellenfele lövési joga kimerült,* — mert hiszen nincsen joga előre nyilvánított szándékával befolyásolni ellenfelét abban, hogy az lövési jogával miként éljen. Már pedig, ha az egyik fél tudja, hogy ellenfele a földbe, vagy a levegőbe fog lőni, feltétlenül befolyása alá fog kerülni ennek a »nagylelkűségnek«. Az azonban nyitott kérdés marad, hogy valóban nagylelkűség-e az, amit *viszonzás reményében* jóelőre az ellenfél tudomására hoznak!

199. CIKK

A jobbkéz vagy balkéz a pisztolypárbajnál tetszés szerint használható.

200. CIKK

Az orvosokra, a várakozási időre, a párbaj közben felmerülhető netáni szabálytalanságokra és következményeikre, a párbaj elhalasztására, a befejezésre és a felek kibékülésére vonatkozóan a kardpárbajról szóló előző fejezet 176., 177., 186., 187. és 188. cikkei, illetőleg a csatolt magyarázatok megfelelően alkalmazandók.

Szabálytalanságok, melyeket az összes segédek életük veszélyeztetése árán is megakadályozni és illetve megtörténtük után megtorolni kötelesek, a pisztolypárbajnál a »*Tűz!*« előtti és »*Állj!*« utáni lövés; közeledés igénybevétele, ha a feltételek *avance nélkül* állapíttattak meg, stb., stb.

XVII. FEJEZET

Milyen legyen a jó vezetősegéd?

Ez az a pont, amelyről köteteket lehetne írni. Jó vezetősegédnek lenni! Ez nem is tulajdonság, nem is adomány, hanem kvalitás. A jó vezetősegéd n e m s z ü l e t i k annak, de n e m i s v á l h a t a z z á, ha nincsenek meg benne egyes veleszületett adományok, mint: fellépés, önérzet, erő, szív, fej és ítélet, vagy ha úgy tetszik: s z e m. Csakhogy ezek az adományok önmagukban még korántsem elegendők ahhoz, hoy valaki ezeknek a birtokában akár a legenyhébb feltételű kardpárbajt j ó l elvezethesse. Gyakorlat kell hozzá, éveknek a hosszú gyakorlata és pedig gyakorlat a verekedésben és gyakorlat a vezetésben. Nem elég végignézni a párbajoknak akár százait; végig is kell élni azokat, végig kell szenvedni az idegszálak minden rostjával, a szív vérének minden erével!

Sondereggernek, a svájciak nagyhírű orvosának a mondása fut a tollam alá: Wenn ich in den Himmel komme, werde ich mich für die e r s t e n fünftausend Jahre als Student der Medizin einschreiben lassen. Ha a mennyországba jutok, az e l s ő ötezer évre orvostanhallgatónak iratkozom be.

Csakhogy ezt is csak egy Sonderegger mondhatta el és azonképpen is c s a k a z érezheti, hogy még mindig nem látott, érzett és élt át eleget a kardpárbajokból, akiben a vezetősegédi kvalitás kvintesszenciájából annyi lakozik, mint amennyi volt az orvoséból az idézett világhírű svájci tudósban.

Ha a lovagias ügy folyamán, a megbízottak tárgyalása közben, megnyugtató tudat a félre, hogy jó megbízottai vannak, vagy legalább is e g y jó megbízottja van, — akit nem kell lépten-nyomon »paukolni« arra, hogy mit tegyen és mit ne tegyen, mit mondjon és mit ne mondjon, mit engedjen és mit ne engedjen — akkor hatványozottan áll ez a lovagias ügynek abban a stádiumában, amikor már a kardé a szó.

Balzsam a felzaklatott idegeimre, ha tudom, hogy jó vezetősegéd kardja alatt verekszem. Felzaklatott idegekről beszéltem. Megfontoltan tettem, mert vallom és állom azt, hogy a párbaj, és különösen a kardpárbaj, nem mulatság! Az, aki azt mondja, hogy nyugodt, amikor verekedésre kerül a sor és nem ver hevesebben a szíve, az hazudik, vagy henceg. A kardpárbaj, a kézitusáknak ez a legnemesebbike, amely egyesegyedül adja meg a lehetőségét annak, hogy a társadalom által elismert formák és szabályok között álljak szemtől szembe azzal, aki a becsületembe gázolt, vagy akit én bántottam meg s akivel szemben most kardélen van az igazságom: az a kardpárbaj kell, hogy a kézitusáknak a legidegizgatóbbika is legyen.

Ha már most a belső, a lelki momentumokhoz, a szokatlan és éppen ezért idegesítő külső tényezőkön kívül, mint amilyen a vívóterem miljője, a gyantával felszórt padló, a levegőben terjengő éter, ami a párbajor-

vosok megjöttét hirdeti, — ha mindezeken kívül még azt látja a fél, aki pár perc mulva verekszik, hogy a vezetősegéd, — franciául: maître du combat: a küzdelem u r a, egyáltalán nem tud fölébe helyezkedni ezekneg a hangulatoknak, hanem sápadtan futkároz ide és oda, kapkod a kardok között, akkor bizony istenigazában elmegy a kedve a verekedéstől és akár volt igaza, akár nem, ha egy jókora fejvágással is, de legjobban szeretne már kinn lenni az egész tortúrából.

Idegek, fellépés, biztonság és tagadhatatlan rutin, amit csak a hosszas gyakorlat adhat meg, kellenek ahhoz, hogy a vezetősegéd a miljőnek és a nem mindennapi helyzetnek a zavaró hatásain túl tudja magát tenni. Ha ezeket a kvalitásokat és a rutint nem is tudom megígérni annak, aki a könyvemet végigolvassa, egynéhány nagyon fontos útbaigazítást mindenesetre tudok nyujtani.

Először is: a vezetősegéd ismerje a helyet, ahol a párbaj le fog folyni. Ne bízza a vívóterem kibérlését a segédtársaira, még akkor sem, ha ismerős volna ott, mert nem tudhatja, hogy a világítási viszonyok nem változtak-e időközben és fontolja meg, hogy egészen más képe van a helyiségnek reggel, mint délben és délben más, mint esti világításnál. Menjen tehát már jó előre a színhelyre és tartson ott formális terepszemlét. Ugyanekkor gondosan válassza ki — természetesen a túlsó oldalról maga mellé vett egy segéddel közösen — a feltételeknek megfelelő minőségű kardokat. Azt tudom, hogy olyan elnézést a víváshoz csak valamennyire is értő ember nem fog elkövetni, hogy nehéz lovassági kardra essék a választása, ha a feltételek könnyű olasz kardokat állapítanak meg, de például nehezebb már a disztingválás a

könnyű olasz és a félnehéz olasz kardok közt. Ide már kell valamelyes gyakorlat s ha még emellett is kétely merülne fel, e z é s c s a k i s e z a p o n t a z, ahol a vezetősegéd megkérdezheti a vívómester véleményét. S ha még ezután is kétely maradna fenn, akkor alkalmazza a régi jogelvet: levius in dubio és válassza a könnyebb kardot.

A feltételeknek megfelelő kardok gondos kiválogatása alatt azonban nemcsak azt értem, hogy könnyű helyett nehezet és nehéz helyett könnyűt ne válasszon a vezetősegéd, hanem legfőképpen azt, hogy szúrásra alkalmas kardot ne adjon a felek kezébe akkor, amikor — mint a nálunk szokásos kardpárbajok 99 százalékában — a szúrás nincs megengedve. Ne elégedjék meg tehát a vezetősegéd azzal, ha azt látja, hogy a kezébe vett kardon a hegy le van gömbölyítve, le van köszörülve, hanem nézze meg, hogy van-e g o m b rajta, mint a vívókardokon és ha nincs, dobja félre őket. Ha pedig a kijelölt vívóterem ilyen karddal nem rendelkezik, gondolkozás nélkül menjen át egy másik vívóterembe, — ilyenekben nagyvárosban nincs hiány — de ha téve-tagadva gombos végű kardot sehol nem találnának, úgy inkább halassza el a párbajt (ezt természetesen már egy új folytatólagos jegyzőkönyvvel), szereztessen be gombos végű párbajkardokat, vagy, ha vidéken volnának, utaztassa fel az egész társaságot Pestre, semhogy a feleket egy katasztrofális kimenetel esélyeinek kitegye.

Én az olyan esetben, amikor azt hallom, hogy szúrás kizárásával tartott párbajban az egyik felet megszúrták, elsősorban nem az első pillanatra büntetőjogilag felelős párbajvívót vonatnám bűnvádi eljárás alá, hanem a segédeket és különösen a vezetősegédet. Ne adjon

szúrásra alkalmas fegyvert a felek kezébe és a felek nem fognak tudni szúrni.

Ha tehát a kardokban megállapodtak, tétesse azokat félre, úgyhogy a párbaj előtt más tennivaló a kardok körül ne legyen, mint a dezinficiálás, ami az orvosok dolga. Ugyanekkor ejtse meg a helyekre a vezetősegéd a sorsolást s a felek a párbaj színhelyére már úgy érkezzenek, hogy kiki a maga felállási helyéhez közelebb eső öltözőbe vonulhat és így egymást az ellenfelek jóformán nem is láthatják addig, amíg a párbaj meg nem kezdődik.

Hasonlóképpen a színhelyen megtartott előzetes szemle alkalmával mutattassa meg magának és a vele volt ellenszekundánsnak a bandázsokat. Ekkor fogja meglátni, hogy mit értenek az illető vívóteremben milyen kötés alatt (az a kifejezés, hogy félbandázs, mint fentebb láttuk a kardpárbaj feltételeinél, nem engedhető éppen azért, mert a félreértésre tág teret ad) és különös figyelemmel nézze meg, hogy milyen formában alkalmazzák, illetve fogják majd alkalmazni a felekre a csuklóbandázst. Tapasztalatból mondhatom, hogy ez a kötések legfontosabbika, mert ettől — és még természetesen a nyakbandázstól — függ az egész test, de különösen az alsó kar szabad mozgása.

Ugyanekkor mondja meg a vezetősegéd, hogy könnyű szarvasbőrkesztyűk viselését ajánlja a feleknek. Ha az egyik vagy másik fél nem akar kesztyűt hordani a párbaj alkalmával, ez magától értetődően nem szolgálhat okul arra, hogy az ellenfél is lehúzza a kesztyűjét, ha, mint a legtöbb vívóember, szívesebben verekszik kesztyűben.

Egy dolog van még, amit minden körülmények

között a párbaj előtt, de nem a párbajt közvetlenül megelőzően tisztázni kell az ellenfél megbízottaival a vezetősegédnek és ez az, hogy m i t   é r t   v e z e t é s   a l a t t?

Látom, hogy az olvasó csodálkozik. De naiv kérdés! — mondja magában. Hát mit ért ez alatt? — a pártatlan és korrekt vezetést, adják meg a feleletet a régi párbajkódexek. Ha a vezetésnek csupán csak pártatlannak és korrektnek kellene lennie, akkor nem szenteltem volna egy hosszú fejezetet annak a témának, hogy milyen legyen a jó vezetősegéd?

Mi is hát az, amit a vezetősegédnek okvetlenül kell tisztáznia az ellenfél megbízottaival és pedig múlhatatlanul a verekedés előtt? Ha a fentebbi kérdésünket, hogy tudniillik mit értünk vezetés alatt, az ellenfél segédei elég világosnak nem találnák, akkor röviden és félreértéseket kizáróan meg kell velük értetnünk, hogy humánus és nem a brutális lefolyását akarjuk a párbajnak. Más szavakkal, hogy a vezetősegéd feltétlenül meg fogja állítani a menetet (gangot) az első vágásra (tussra, érintésre) és nem engedi verekedni a feleket a snájdig hangzású »összeereszteni őket« (»auslaufen lassen«) mottóval összerogyásig.

A vezetősegédnek tehát abban a pillanatban, mikor vágás esett, »Állj«-t k e l l kiáltania és ezzel egyidejűleg a menetet meg k e l l állítania. Hogy egymást jól megértsük: nem azt mondtam, hogy a vezetősegéd abban a pillanatban, amikor vágást látott, harsány »Állj«-t kiált, amire a feleknek becsületbeli kötelességük megállani. Hanem igenis azt mondottam, hogy a vezetősegédnek »Állj«-t k e l l kiáltania, mihelyt vágás esik, tehát neki a vágást meg k e l l látnia és ezzel egyidejű-

leg megakadályoznia, hogy a menetben több vágás essék, vagyis a menetet a sajátmaga legaktívabb közbelépésével meg k e l l állítania.

Az előbbihez kell az ítélet: a fej és a szem és az utóbbihoz — szív kell. Magától értetődik, hogy amenynyiben a vezetősegéd a sebesülésre a menet megállítását elmulasztaná, akkor nemcsak joguk, de kötelességük is a segédeknek, vagy a segédek bármelyikének ezt habozás nélkül megtenni, akár a testi épségük közvetlen veszélyeztetése árán is. Az aztán ismét más lapra tartozik, hogy olyan vezetősegédekből nem kérek, akik a szavuknak érvényt szerezni nem tudnak és akiket a segédtársaik segítenek ki a bajból. Itt csak arról beszéltem, hogy a párbajnak, illetve a menetnek az első tussra (vágásra) való megállítása kérdését kell okvetlenül a párbajt megelőzően tisztázniok a megbízottaknak. Mert ha ebben egyetértettek, mint ahogy az egyetértésnek ebben a pontban kétségtelennek kell lennie, akkor a helyszínén a megbízottak között a menet indokolt vagy nem indokolt megállításából eredhető és nagyon gyakran eredő minden differenciának elejét vettük s a helyzet uralma a vezetősegéd kezéből egy pillanatra sem fog kisiklani.

Minden észrevételt, minden megjegyzést, minden hiánypótlást kér és hálás köszönettel fogad a szerző

(Budapest, IV, Váci-utca 35. szám.)

TARTALOMJEGYZÉK

I. Rész. A lovagias ügy

II. Rész. Itélkezés a becsületügyekben Becsületügyi választottbíróságok

III. Rész. A békés elintézés

IV. Rész. A fegyveres elintézés

Betűrendes tárgymutató: 257. oldalon

TÁRGYMUTATÓ

A

B

J

K

L

M

N

O

P

R

S

T

U

V

